

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME:
KİTS VE TÜBESS SİSTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Rumeysa ÇÖLDEN AKGÜL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME:
KİTS VE TÜBESS SİSTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Rumeysa Çölden AKGÜL

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

Rumeysa ÇÖLDEN AKGÖL tarafından hazırlanan "Türkiye'de Kütüphanelerarası Ödünç Verme: KİTS ve TÜBESS Sistemlerinin Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, 14.01.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İrem SOYDAL ÖZTÖRK (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Güleda DOğAN (Danışman)

Doç. Dr. Yurdağöl ÜNAL (Üye)

Doç. Dr. Güssün GÜNEş (Üye)

Doç. Dr. Pervin BEZİRCİ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÖRGÖNÖLşEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet hakları bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

11/02/2022

Rumeysa ÇÖLDEN AKGÜL

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Güleda DOĞAN** danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Rumeysa ÇÖLDEN AKGL

TEŞEKKÜR

Bu çalışma sürecinde desteğini gördüğüm pek çok kişiye teşekkür borçluyum. İlk olarak tez sürecim boyunca fikir alışverişi yapabildiğim ve bu süreçte her zaman desteği olan değerli danışmanım ve hocam Dr. Öğr. Üyesi Güleda Doğan'a emekleri ve katkıları için çok teşekkür ederim. Jürimde yer alarak değerli görüşlerini ileten Doç. Dr. İrem Soydal Öztürk'e, Doç. Dr. Yurdagül Ünal'a, Doç. Dr. Güssün Güneş'e, Doç. Dr. Pervin Bezirci'ye katkıları için çok teşekkür ederim.

Tez öneri sürecinden bu yana farklı aşamalarda bilgisine başvurduğum ve her açıdan fikir aldığım, katkı sağlayan sevgili meslektaşlarım / meslektaş büyüklerim Ertuğrul Çimen, Fatih Kumsel'e, Doç. Dr. Zehra Taşkın'a, Osman Torun'a, Nursel Ulusoy'a, Esra Kalyoncu'ya, Zuhal Çiftcibaşı'na, Cansu Ekinci'ye, Sercan Tırnavalı'ya, Servet Cankurt'a, Ümran Kandemir'e, Varol Saydam'a, Ali Gümüş'e, Kardelen Düzgören'e ve adını sayamadığım pek çok kişiye teşekkürü borç bilirim. Farklı açılardan araştırmama katkı sağlayan sevgili arkadaşlarım Asila Ertekin'e, Burcu Karadaş'a, Gökhan Demirel'e çok teşekkür ederim.

Kaynak araştırma sürecimde etkin olarak kullandığım Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesine, paylaştıkları verilerle araştırmamı gerçekleştirmemi sağlayan kurumlar olan ANKOS ve ULAKBİM'e ve görüşme sorularımı yanıtlayan Türkiye'deki üniversite kütüphanelerindeki birim sorumlularına zaman ayırdıkları için ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu süreçte uzaktan da olsa her zaman desteklerini hissettiğim ve bugünlere gelmemi sağlayan sevgili aileme çok teşekkür ederim. Son olarak, her zaman, her koşulda ve zorlukta yanımda olan, bu zorlukları beraber aştığımız, sevgili eşim, hayat arkadaşım, can dostum, iyikim Mehmet Faruk Akgül'e tezi bitirmeme verdiği destek için sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

ÇÖLDEN AKGÜL, Rumeysa. *Türkiye’de Kütüphanelerarası Ödünç Verme: KİTS ve TÜBESS Sistemlerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Bilgi insanlık tarihinde en büyük güç kaynağı olmuştur. Bilgiye sahip olmak, bilgiyi en kolay ve en hızlı şekilde işleyip verimli çıktılar elde etmek, gücü elinde tutmayı sağlamaktadır. Gelişen ve değişen dünyayla birlikte artan bilgiye erişim, doğru kaynağın en hızlı ve etkili şekilde sağlanmasını gerektirmiştir. Bunu gerçekleştirecek yegâne kurumlar kütüphanelerdir. Araştırmacıların ihtiyaç duydukları kaynaklara hızlı şekilde ulaşmaları ise kütüphane kaynaklarının çeşitliliği ve ulaşılabilir olması ile mümkündür. Kütüphaneler araştırmacıların, kendi kaynaklarının yanı sıra koleksiyonlarında olmayan kaynaklara ulaşılabilmesi için çeşitli iş birlikleri geliştirmişlerdir. Geliştirilen sistemler ile iş birliği sürecini hızlı yürüterek ödünç verme ve belge sağlama hizmeti kolaylaştırılmış, maliyeti azaltılmıştır. Bu çalışmada ilk olarak Türkiye’de ödünç verme ve belge sağlama süreçlerinde iş birliği için kullanılan KİTS ve TÜBESS sistemlerinin verileri üzerinden mevcut durum tespit edilmiştir. KİTS verilerinden elde edilen bulgulara göre coğrafi yakınlık iş birliğine etki etmekte ve iş birliği daha çok sosyal bilimlerle ilgili konularda ve basılı kaynakların paylaşımı için yapılmaktadır. Öte yandan, her iki sistemden de devlet üniversitelerinin daha çok yararlandığı ve üniversite yaşının kaynak talebine etki ettiği, kullanıcı ve koleksiyon sayılarının kaynak paylaşımında önemli bir etkisi olmadığı her iki sistem için de ortaya çıkmıştır. Ödünç verme ve belge sağlama süreçlerini yöneten kişilerle yapılan görüşmelerde coğrafi yakınlık, kargo, hızlı gönderim, iletişim ve koleksiyonu geniş olan kütüphanelerle daha fazla iş birliği yapıldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca sistemler ile ilgili sorunlar tespit edilmiş ve kütüphaneler arası ödünç verme süreci değerlendirilmiştir. Sonuç olarak coğrafi iş birliklerinin geliştirilmesi kütüphaneler arası ödünç verme ve belge sağlama için kullanılan KİTS ve TÜBESS sistemlerinin iyileştirilerek tek ara yüz üzerinden hizmet vermesi ve bu sistemlerin kütüphane otomasyon sistemlerine entegre edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler

Kütüphanelerarası Ödünç Verme, Belge Sağlama, Kaynak Paylaşımı, Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemi, İş Birlikleri, KİTS, TÜBESS

ABSTRACT

ÇÖLDEN AKGÜL, Rumeysa. *Interlibrary Lending in Turkey: Evaluation of KITS and TUBESS Systems*, Master's Thesis, Ankara, 2022.

Information has been the greatest source of power from past to present. Having information, processing that information in the easiest and the fastest way and obtaining efficient outputs ensure keeping the power. The increasing need for access to information with the developing and changing world requires providing resources accurately, effectively, and more importantly, quickly. The easiest and the most accurate way to access to information is through libraries. The fact that researchers can reach the sources they want quickly depends on the fact that the library resources are wide and accessible. Libraries have developed various collaborations so that researchers can obtain resources that are not available in the collections of their own institutions. The newly developed systems have sped up the process of lending and document supply services, thus making it easier and less costly. In this study, firstly, the current situation is identified through the data of KITS and TUBESS systems which are used for cooperation in lending and document supply processes in Turkey. The findings from the data reveal that geographical distances determine the collaborations and that published and written sources on social science are lent and supplied more often. Furthermore, it is found in both of the systems that state universities benefit more from the systems, and that the age of the university affects the resource demand and the amount of the users and the resources in an institution does not have an impact on the collaborations. The interviews conducted with the people who manage the lending and document supply processes reveal that libraries which are geographically close, have a wide amount of resources, and which provide instant communication and quick delivery are preferred more often than not for collaborations. The study also discloses the issues within the systems and puts forth an overall evaluation of the interlibrary lending process. As a result, this study suggests that collaborations which take geographical proximity into consideration be advanced, that KITS and TUBESS be improved and integrated into library automation systems through a single interface.

Keywords

Interlibrary Loan, Document Supply, Resource Sharing, Interlibrary Loan System, Cooperations, KITS, TUBESS

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLER	5
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	6
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	7
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ARKA PLAN VE LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	9
2.1. KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME: TANIMI VE TARİHÇESİ	9
2.2. KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME LİTERATÜRÜ	13
2.2.1. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemi Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar	13
2.2.2. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemlerini Değerlendiren Çalışmalar	15
2.2.3. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemlerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Çalışmalar	18

2.2.4. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Verilerinin Değerlendirildiği Çalışmalar	20
2.2.5. Kütüphanelerarası Ödünç Vermede Lisans ve Telif Hakları Konusu	22
2.3. TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME	23
3. BÖLÜM: YÖNTEM	29
3.1. GİRİŞ	29
3.2. VERİLERİN TOPLANMASI	29
3.2.1. Üniversitelere İlişkin Verilerin Toplanması	30
3.2.2. KİTS Verilerinin Toplanması	30
3.2.3. TÜBESS Verilerinin Toplanması	31
3.2.4. Görüşme Verilerinin Toplanması	31
3.3. VERİLERİN DÜZENLENMESİ VE ANALİZE UYGUN HALE GETİRİLMESİ	32
3.3.1. KİTS Verilerinin Düzenlenmesi	32
3.3.1.1. Veri Setlerinin Oluşturulması	32
3.3.1.2. İşlem Adımlarına Ait Durumların Tekilleştirilmesi	35
3.3.1.3. Verilerin Kontrol Edilmesi ve Temizlenmesi	35
3.3.1.4. Kütüphanelerin Birleştirilmesi	37
3.3.1.5. Materyal Başlıklarının Düzenlenmesi	37
3.3.1.6. Ana Konu ve Alt Konuların Belirlenmesi	40
3.3.1.7. Analiz Veri Dosyalarının Oluşturulması	42
3.3.2. TÜBESS Verilerinin Düzenlenmesi	42
3.3.3. Görüşme Verilerinin Düzenlenmesi	44
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	45
3.4.1. Coğrafi Analizler	45
3.4.2. Konusal Analizler	46
3.4.3. İstatistiksel Testler	46
3.4.4. Görüşmelerin Analizi	48

4. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	49
4.1. COĞRAFİ AÇIDAN KAYNAK PAYLAŞIMI	49
4.1.1. Bölgelerarası İş Birliği	50
4.1.2. Şehirlerarası İş Birliği	54
4.1.3. Üniversitelerarası İş Birliği	57
4.1.4. Coğrafi İş Birliği Açısından Kaynak Paylaşımının Değerlendirilmesi	61
4.2. KAYNAK PAYLAŞIMINDA KONUSAL DAĞILIM	62
4.2.1. Konu Başlıkları Göre Dağılım.....	62
4.2.2. Kaynak Başlıkları Açısından Konusal Değerlendirme.....	65
4.2.3. Konusal Açıdan Kaynak Paylaşımının Değerlendirilmesi	66
4.3. KAYNAKLARIN PAYLAŞIMINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	66
4.3.1. Üniversitelerin Yaşı ve Türü	67
4.3.2. Koleksiyon Büyüklüğü ve Kullanıcı Sayısı	69
4.3.3. Kaynak Paylaşımına Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi	70
4.4. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	70
4.4.1. Kullanılan Sistemler ile İlgili Görüşler	71
4.4.1.1. KİTS	72
4.4.1.2. TÜBESS	73
4.4.2. Süreç ile İlgili Görüşler	74
4.4.3. Sistem ve Süreç Farkındalığı	77
4.4.4. Görüşme Sonuçlarının Değerlendirilmesi	78
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	80
KAYNAKÇA	88
EKLER	96
EK 1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE GÖRÜŞME YÖNERGESİ	96

EK 2. GÖRÜŞME SORULARI	97
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	98
EK 4. ETİK KOMİSYON İZİNİ	99
EK 5. ALT KONU BAŞLIKLARI	100

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma soruları ve hipotezlere yönelik kullanılan yöntem ve araçlar	7
Tablo 2. Elde edilen üç KİTS veri setinde yer alan bilgiler ve bunlardan çalışma kapsamında kullanılanlar	32
Tablo 3. KİTS verilerinin yer aldığı üç veri setinde veri düzenlemesinden önceki ve sonraki talep/istek sayıları	34
Tablo 4. KİTS veri setlerinde yer alan materyal başlıklarına ilişkin tespit edilen sorunlar, örnekler ve çözüm yolları	36
Tablo 5. DOS ana konu başlıklarına karşılık gelen LC ana konu başlıkları	39
Tablo 6. KİTS verilerine göre bölgelere gelen talepler ile bölgelerin yaptığı talepler .	49
Tablo 7. KİTS verilerine göre iş birliği sayıları 1000'den fazla olan bölgeler	50
Tablo 8. KİTS verilerine göre şehirlere gelen talepler ile şehirlerin yaptığı talepler ...	53
Tablo 9. KİTS verilerine göre iş birliği sayıları 1000'den fazla olan şehirler	54
Tablo 10. KİTS verilerine göre üniversitelere gelen talepler ile üniversitelerin yaptığı talepler	56
Tablo 11. KİTS verilerine göre iş birliği sayıları 700'den fazla olan üniversiteler	57
Tablo 12. Talebe göre basılı kitapların ana konu başlıkları.....	59
Tablo 13. Üniversite türlerine göre KİTS kaynak talepleri.....	62
Tablo 14. Üniversite türlerine göre KİTS ve TÜBESS kaynak talepleri	63
Tablo 15. Üniversite yaşlarına göre KİTS ve TÜBESS kaynak talepleri	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. KİTS verilerinin analize uygun hale getirilmesi aşamaları	31
Şekil 2. Üniversitelerin TÜBESS kaynak taleplerinin hesaplanması için izlenen yol .	41
Şekil 3. Kütüphanelerarası kaynak paylaşımında bölgeler arası iş birliği ağı (etkileşimli harita için: https://I24.im/nNJsZ)	48
Şekil 4. Kütüphanelerarası kaynak paylaşımında şehirlerarası iş birliği ağı (etkileşimli harita için: https://I24.im/W4jnC)	52
Şekil 5. Kütüphanelerarası kaynak paylaşımında üniversitelerarası iş birliği ağı (etkileşimli harita için: https://I24.im/dFXTpl)	55
Şekil 6. KİTS üzerinden talep edilen basılı kitapların ana ve alt konu başlıkları (etkileşimli görsel için: https://I24.im/NiP)	60
Şekil 7. KİTS üzerinden talep edilen kaynakların başlıklarına göre oluşturulan harita (etkileşimli görsel için: https://I24.im/3vgX1)	61

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Teknolojinin gelişmesiyle beraber basılı kaynakların sunulduğu ortamlardan, elektronik ortama geçiş süreci hız kazanmıştır. Buna bağlı olarak bilimsel yayınların üretimi de artmıştır. Bilimsel yayınların üretim sürecini destekleyen en önemli kurumlardan biri kütüphanelerdir. Doğru bilgiye erişimin en kısa ve güvenilir yolu kütüphanelerden geçmektedir. Araştırma sürecinde araştırma alt yapısına destek veren tüm eğitim ve öğretim kurumlarında yer alan kütüphaneler bilgiye erişim için her türlü imkânı sağlamayı amaç edinmiştir. Doğru bilgiye erişimin en kısa ve güvenilir yolu kütüphanelerden geçmektedir.

Kütüphaneler araştırmacılara, kendi bütçeleri ile oluşturdukları basılı ve elektronik koleksiyonlar ile hizmet sunmaya çalışmaktadır. Hizmet verilen alan ve kullanıcı profiline göre geliştirilmeye devam eden koleksiyonlar zaman içerisinde üretilen yayın sayısının çoğalması, artan çeşitlilik ve azalan bütçeler nedeni ile kütüphanelerin verdiği hizmetleri kısıtlar hale gelmiştir. Bu durum kütüphanelerin diğer kütüphaneler ve bilgi merkezleriyle coğrafi iş birliğine ve materyal paylaşımına olanak verecek süreçlerin oluşmasını sağlamıştır. Koleksiyonda olmayan kaynaklara ulaşma düşüncesi ile başlayan kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama süreçleri; günümüzde bu amaçla geliştirilen sistemler üzerinden devam etmektedir.

Geçmişte Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association – ALA) Yetişkin Hizmetleri Bölümü bu konuda, kütüphanenin kullanıcıların eğitim, bilgi ve araştırma ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini, bunu kendi koleksiyonu ve kütüphaneler arasında yapılacak kaynak paylaşımına yönelik yerel, bölgesel ya da ulusal bazlı iş birlikleri ile gerçekleştirebileceğini belirterek, aslında iş birliğine dayalı kaynak paylaşımının önemine de vurgu yapmıştır (Bustos 1993, s.25).

Bu sistemler araştırmacılara yerelden başlayarak bölgeler ve ülkeler arasında genişleyen bir yapı ile tüm dünya üzerindeki kütüphanelerin koleksiyonlarına erişme imkânı sunmuştur. Bu ihtiyaç toplu katalogların ve kütüphane otomasyon sistemlerinin

standart hale gelerek birbirleri ile konuşabilmesine ve kütüphanelerin farklı alanlarda da veri ve bilgi paylaşımlarına katkıda bulunmuştur. Geliştirilerek günümüze kadar gelmiş olan bu sistemler sayesinde uluslararası çapta kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri sunulmakta ve söz konusu bu sistemlerin gelişimi hızla devam etmektedir. Ülkelerin girdikleri ekonomik krizler, yaşanan afetler ve salgınlar gibi öngörülemez durumlarda bilginin paylaşımı daha da önem kazanmakta ve bu durum kütüphanelerarası iş birliğinin önemini ortaya koymaktadır.

İş birliği sözcüğü, “bir şey yapmak üzere insanların birlikte çalışma durumu” olarak tanımlanmaktadır (*Definition of Cooperation*, 2021). Kütüphanelerarası iş birliği ise Harrod Kütüphaneciler Sözlüğü (Harrod's Librarians' Glossary) tarafından “bir dizi işlevi yerine getirmek için kütüphaneler arasında yapılan paylaşımlı depolama, kütüphanelerarası ödünç verme, koordineli koleksiyon yönetimi, ortak kataloglama, otomasyon olanakları, ağ erişimi, kullanıcı erişimi, personel eğitimi, lobi oluşturma gibi iş birlikçi düzenlemeler” olarak tanımlanmaktadır (Prytherch, 2016, ss. 170–171).

2019 yılında başlayan, hızla tüm dünyaya yayılan ve hala etkisi altında olduğumuz Covid-19 salgını sürecinde, özellikle aşı ve ilaç çalışmaları temelinde bilginin paylaşılması ve dağıtılmasının önemi daha iyi anlaşılmıştır. Salgının, önlenebilmesi için araştırma ve çalışmalara yönelik yapılan kütüphanelerarası iş birlikleri yoğunlaştırılmıştır. Bu kapsamda en önemli örneklerden biri, 2020 yılında IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions - Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Birliği) himayesi altında bir grup gönüllü kütüphaneci tarafından dünya çapında dijital kaynak paylaşımı sağlamak amacıyla kurulan “COVID-19 Sürecinde Kaynak Paylaşımı” (Resource Sharing during Covid-19 / RSCVD) adlı platformdur. RSCVD platformunda isteyen kütüphaneler hem kaynak sağlayan hem de kaynak sağlayıcı konumunda yer alabilmektedir. Kaynak istekleri platform üzerinde bulunan formun doldurulması ile başlamakta ve istek havuza düştükten sonra mevcut kaynak sağlayıcılardan hangisinde varsa o kütüphaneden kaynağı isteyen kütüphaneye ulaştırmaktadır. Bu platforma Türkiye’den de birden fazla kurum sağlayıcı konumunda gönüllü olarak destek vermektedir. RSCVD platformunun COVID-19 sürecindeki başarısının ardından daha uzun süreli etkiler yaratabilmesi ve çok yönlü bir eyleme dönüşmesini sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği tarafından Erasmus+ Programıyla fonlanan HERMES projesi hayata geçirilmiştir. HERMES projesinin çok yönlü eylemlerinin arasında eğitim faaliyetleri başta gelmektedir (HERMES, 2021).

Salgınında etkisiyle dünyada devam eden ekonomik kriz Türkiye’de de belirgin şekilde hissedilmekte, artan döviz kurları tüm sektörleri olduğu gibi daha önceden de vurgulandığı gibi eğitim/araştırma kurumlarını da etkilemektedir. Kaynakların büyük kısmı için döviz üzerinden ödeme yapılan üniversite kütüphaneleri bütçe yetersizliği dolayısıyla birçok önemli veri tabanının aboneliğini sonlandırma sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Ulusal literatürde konu ile ilgili olarak yaklaşık 35 yıl önce yapılmış bir çalışmada (Tonta, 1987) Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin 1977-1982 krizlerinden kötü etkilenerek koleksiyon geliştirme ve bütçe sorunu yaşadığı tespit edilerek, kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin etkin kullanımının bu durumu aşmanın önemli yollarından birisi olarak önerilmesi çözümü bugün de geçerliliğini korumaktadır. İçinde bulunduğumuz ve üniversite kütüphanelerini derinden etkileyen ekonomik zorlukların mümkün olan en az zararla üstesinden gelmek için en önemli silah 35 yıl öncesinde olduğu gibi bugün de kütüphanelerarası iş birliği ve ödünç verme hizmetlerinin birçok açıdan kapsamını genişletmektir (Martin, 1996). Kütüphanelerarası iş birliği ve belge sağlama amacıyla etkin olarak kullanılan sistem altyapılarının geliştirilmesi; iş birliklerinin yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası kapsamda yeniden değerlendirilmesi, abone olunan elektronik kaynakların kullanım lisanslarına kaynak paylaşımı seçeneğinin de eklenmesi ya da bu yöndeki kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik çalışmalar bu anlamda atılacak önemli adımlardandır. Öte yandan, mevcut sistemlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalara başlarken ilk adım, bu sistemlerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi ile iyi giden ve aksayan yönlerini ortaya çıkarmak ve bu sistemleri kullanıcı, kaynak talep eden ya da kaynak sağlayan rollerinde kullanan kişilerin tecrübe ve görüşlerinden faydalanmaktır.

Türkiye’de kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama amacıyla hâlihazırda kullanılan iki ulusal sistem mevcuttur. Bunlardan ilki Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) tarafından geliştirilmiş Kütüphanelerarası İşbirliği Takip Sistemi (KİTS), ikincisi ise Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) tarafında geliştirilmiş Türkiye Belge Sağlama Sistemi’dir (TÜBESS). Bu çalışmada, KİTS ve TÜBESS kullanım verileri değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçları daha iyi değerlendirebilmek için KİTS ve/veya TÜBESS kullanan ya da bu sistemlerin her ikisini de kullanmayan üniversite kütüphaneleri ile görüşmeler yapılarak sonuçlar bu görüşmelerle desteklenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE AMACI

Araştırma süreçlerini destekleyen ve kullanıcılarının bilimsel bilgi ihtiyacını yerinde ya da uzaktan karşılayan üniversite kütüphanelerinin dünyadaki tüm bilgiye tek başına hâkim olması ya da tüm kaynakları satın alarak kullanıcılarına sunması mümkün değildir. Kütüphaneler sürecin farkında olarak araştırmacının kütüphanede olmayan kaynaklara erişimi konusunda alternatifler sunarak bilgi gereksinimini karşılama sorumluluğunu taşımaktadırlar. Buna yönelik en etkin çözüm yolu, kütüphanelerin kendi koleksiyonlarında olmayan kaynakları iş birliği çerçevesinde hem ekonomik hem de hızlı bir şekilde diğer kütüphanelerden sağlayabilmesidir. Kütüphanelerarası iş birliği süreçleri her alanda ve her dönemde farklı şekillerde gerçekleştirilerek önemini korumaya devam etmiştir. Hem basılı hem de elektronik kaynakları farklı kurumlardan talep edip ödünç alabilmenin önemi hâlihazırda yaşadığımız salgın ve bunun yol açtığı ekonomik kriz döneminde çok daha iyi anlaşılmıştır. İş birliği kapsamında ve iyi niyet çerçevesinde süreci yönetmek üniversitelere bütçe anlamında avantaj sağlamakta, ülke kaynaklarının daha etkin kullanılmasına olanak vermekte ve kullanıcılara da hızlı erişebilen daha geniş bir koleksiyon ve uygun maliyetle bilgiye erişim fırsatı sunmaktadır. Kütüphanecilerin kaynak paylaşımı için yıllardır izledikleri yöntemlerin son dönemlerde teknolojinin gelişmesiyle elektronik sistemlere taşınması; süreci anlık olarak takip etme ve yönetmeyle birlikte iş sürecini daha düşük maliyetle gerçekleştirmeyi sağlamıştır. Ayrıca kullanıcıya hızlı ve kaliteli hizmet vererek gelen talebin arttırılmasına da katkı verdiği görülmektedir.

Türkiye’de KİTS ve TÜBESS kütüphaneler arasındaki kaynak paylaşımı için ulusal çapta kullanılan sistemlerdir. Bu sistemler tarafından tutulan veriler araştırmacıların kaynak isteklerinin takibi, isteklerin yanıtlanması ve kayıt altında tutulması yani kütüphanelerarası ödünç verme sürecinin kontrollü takibini sağlamak ve değişen kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt verebilmek açısından oldukça önemlidir. Öte yandan bu sistemleri kullanıcılar için kaynak talep etmek ya da talep edilen kaynakları sağlamak amacıyla kullanan kütüphanelerden ve kütüphanecilerden düzenli aralıklarla geri bildirim almak da kullanılan sistemlerin, bu sistemlerde geçerli olan sürece ilişkin iş akışlarının iyileştirilmesini sağlamak ve değişen koşullarla birlikte ortaya çıkan yeni ihtiyaçları anlayabilmek ve tanımlayabilmek açısından fayda sağlayacaktır. İyi yapılandırılmış sistemler kütüphanelerarası ödünç verme süreçlerinin etkin işlenmesini sağlarken, bu

sistemlerde var olan sorunlar ise süreçlerin aksamasına ve beklenen verimin alınamamasına yol açmaktadır.

Bu çalışmada KİTS ve TÜBESS sistemlerinden alınan veriler coğrafi konum, konu, üniversite özellikleri (üniversitenin yaşı, statüsü – devlet/vakıf vb.) gibi çeşitli noktalardan analiz edilerek, kütüphanelerarası ödünç verme açısından Türkiye’deki mevcut durumun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bunu yaparken, sistemlere ilişkin verilerin tek başına incelenmesinin yanında, bu sistemleri aktif olarak kullanan kütüphanecilerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar da sunularak, çok yönlü bir değerlendirme yapma yoluna gidilmiştir. Bu sayede, mevcut verilerin değerlendirilmesiyle elde edilen bulgular ile görüşmelerden elde edilen sonuçların birlikte değerlendirilmesi ile kütüphanelerarası iş birliğinin daha iyi yönetilmesi, ödünç verme sistemlerinin daha etkin kullanılabilmesi için daha kapsamlı ve gerçekçi önerilerde bulunmak mümkün olmuştur.

İş birliği yapmak birçok farklı dış etkenin söz konusu olduğu bir ortamda sorunları tamamen çözemese de çözüme önemli bir katkı sağlamakta ve kaynak sağlama ile ilgili yaşanan zorlukları hafifletmenin en etkin yollarından biri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada kütüphaneler açısından bu denli önemli olan ve son yıllarda gerek salgın gerekse de salgının bir neticesi olarak görülen ekonomik kriz ortamında önemi daha da artan iş birliği ve kaynak paylaşımı konusu, Türkiye verileri özelinde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLER

Türkiye’deki kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerini değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma ile yanıt aranan sorular şöyledir:

- S1.** En çok hangi konularda, hangi kaynak türleri ve formatları (basılı/elektronik) için kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri kullanılmaktadır?
- S2.** Kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinden en çok hangi üniversiteler yararlanmaktadır? Yapılan istek sayısı ve gelen istek sayısı ile üniversitelerin koleksiyon sayıları ve kütüphane kullanıcı sayıları arasında bir ilişki var mıdır?
- S3.** En çok hangi üniversiteler arasında kaynak paylaşımı anlamında iş birliği olmaktadır? Üniversiteler arası coğrafi mesafenin bu iş birliklerine etkisi var mıdır?
- S4.** Ödünç verme sistemlerinden yararlanma üniversitenin statüsüne göre (devlet/vakıf) ve kuruluş yılına (yaşına) göre değişmekte midir?

- S5.** TÜBESS ve KİTS sistemlerinden yalnızca birini tercih eden ya da iki sistemi de kullanmayan kütüphanelerin kullanmama sebepleri nelerdir?
- S6.** TÜBESS ve KİTS sistemlerinde aksayan ve iyileştirilmesi gereken yönler nelerdir?

Araştırma soruları çerçevesinde çalışma için belirlenen hipotezler aşağıda sıralanmaktadır.

- H1.** En çok hukuk alanında kütüphanelerarası iş birliği yapılmaktadır.
- H2.** Kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri aracılığıyla en çok basılı formatta kitap isteği yapılmaktadır.
- H3.** Yapılan istek sayısı ile kütüphane koleksiyonu arasında negatif yönlü, gelen istek sayısı ile kütüphane koleksiyonu arasında ise pozitif yönlü bir ilişki vardır.
- H4.** Kütüphane kullanıcı sayısı arttıkça yapılan ve gelen istek sayısı artmaktadır.
- H5.** En çok iş birliği yapan üniversiteler coğrafi olarak birbirine daha yakın üniversitelerdir. Coğrafi mesafe azaldıkça istek yapma ve istek karşılama sayıları artmaktadır.
- H6.** Ödünç verme sistemlerinde en çok istekte bulunan üniversiteler vakıf üniversiteleri, en çok istek karşılayan üniversiteler ise devlet üniversiteleridir.
- H7.** Yaşı 20'den küçük olan üniversiteler kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinden daha çok yararlanmaktadır.
- H8.** TÜBESS ve KİTS ile ilgili yaşanan problemlerin başında kargodan kaynaklı sorunlar gelmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın kapsamını Türkiye'de kullanılan kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri olan KİTS ve TÜBESS ile bu sistemleri kullanan ya da kullanmayan tüm üniversiteler oluşturmaktadır. 2019 yılı itibariyle eğitime devam eden üniversitelerin ANKOS tarafından sağlanan KİTS kullanım verileri (2008-2019) ile ULAKBİM tarafından sağlanan TÜBESS kullanım verileri (2011-2019) analiz edilmiştir. Her iki sistemin de kullanılmaya başladığı tarihten 2019 yılı sonuna kadar olan verileri çalışma kapsamında yer almaktadır. Çalışmada gözlem ve analiz birimi Türkiye'deki üniversiteler olduğundan kapanan üniversiteler ve KKTC üniversitelerine ait veriler ile üniversite dışı kurumlara ait veriler çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca, kaynak talep eden ve/veya kaynak talep edilen üniversite bilgisinin mevcut olmadığı tüm veriler çalışmanın

kapsamından çıkarılmıştır. İki sisteme ait verilerin değerlendirilmesinin yanı sıra üniversite kütüphaneleri ile yapılan görüşmeler için YÖK'ün web sayfasında sunulan üniversite listesinde olup kütüphanesi bulunan tüm üniversiteler kapsama alınmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın amacına ulaşması, belirlenen araştırma sorularının yanıtlanması ve çalışma hipotezlerinin test edilmesi için Tablo 1'de yer alan yöntem ve araçlardan faydalanılmıştır. Bunlarla ilgili ayrıntılar çalışmanın 3. Bölümü olan "Yöntem" kısmında sunulmaktadır.

Tablo 1. Araştırma soruları ve hipotezlere yönelik kullanılan yöntem ve araçlar

Araştırma sorusu	Hipotez	Yöntem	Araç
S1	H1, H2	Betimsel istatistikler	Excel, Flourish
S2	H3, H4	Spearman korelasyon testi	IBM SPSS 23
S3	H5	Sosyal ağ analizi	VOSviewer
S4	H6, H7	Spearman korelasyon testi, Mann-Whitney U testi	IBM SPSS 23
S5	-	Yarı yapılandırılmış görüşme	Telefon, Zoom
S6	H8	Yarı yapılandırılmış görüşme	Telefon, Zoom

1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan "Giriş" kısmında konunun önemi, araştırmanın kapsamı, araştırmanın problemi ve amacı, ele alınan araştırma soruları ve hipotezler, bunların yanıtlanması/test edilmesi için kullanılan yöntem ve araçlar ile araştırmanın düzeninden bahsedilmektedir.

"Kavramsal Arka Plan ve Literatür Değerlendirmesi" başlıklı ikinci bölümde, kütüphanelerarası ödünç vermenin tanımı ve kısa tarihçesi, Türkiye'de kullanılan kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri olan KİTS ve TÜBESS sistemleri anlatılmakta, ayrıca geçmişten bugüne bu amaçla kullanılan sistemlerin genel özelliklerinin yanı sıra, sistemlerin hizmet kalitesini değerlendiren çalışmalar ile bu sistemlere ait veriler kullanılarak yapılan çalışmalarla ulaşılan sonuçlara değinilmektedir. Uluslararası literatürde yer alan çalışmalara ek olarak, Türkiye'de kütüphanelerarası ödünç verme ile ilgili yapılan çalışmalara da değinilmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde çalışmanın “Yöntemi” anlatılmaktadır. Bu kısımda araştırma sorularının yanıtlanması ve çalışma hipotezlerinin test edilmesi için kullanılan verilerin nasıl toplandığı, veriler üzerinden hangi düzenlemelerin yapıldığı ve verilerin analize hazır hale getirilme süreci ayrıntılı olarak anlatılmakta, verilerin analizi için kullanılan yöntem ve araçlardan bahsedilmektedir.

Araştırma sorularının yanıt bulunduğu ve çalışma hipotezlerin test edildiği bölüm olan “Bulgular ve Değerlendirme” kısmında yer alan dört alt başlıkta Türkiye’deki kütüphanelerarası ödünç verme coğrafi açıdan, konusal açıdan, üniversitenin yaşı ve statüsü ile üniversite kütüphanesinin koleksiyon büyüklüğü ve kullanıcı sayısı açısından ve kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerini kullanan kütüphanecilerin bakış açısına göre değerlendirilmektedir.

Çalışmanın son bölümü olan “Sonuç ve Öneriler” kısmında ise elde edilen bulguların bütünsel değerlendirmesi yapılarak, Türkiye’de kütüphanelerarası ödünç verme sistem ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve daha etkin kullanımına yönelik öneriler sunulmaktadır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ARKA PLAN VE LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

2.1. KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME: TANIMI VE TARİHÇESİ

İş birlikleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini koruyarak ve artarak devam etmektedir. Kütüphaneler arası iş birliği farklı kütüphane türleri arasında hem kaynak paylaşımı hem de diğer programlar için sistematik ve etkili koordinasyonun sağlamasıdır (Interlibrary Cooperation Definition, 2021). Kütüphaneler arası iş birliği materyallerin, bibliyografik künyelerin ve mevcut hizmetlerin paylaşımını içermekte olup, kaynağı az olan kütüphanelere zengin koleksiyon imkânı sunar (What Is Library Cooperation, 2022). İş birliği türleri arasında olan toplu katalog, ortak koleksiyon geliştirme, kütüphanelerarası ödünç verme hizmetleri aşağıda daha ayrıntılı olarak yer almaktadır (Alar, 2014; Britannica, 2021a; Olson, 1970; Özel ve Bayraktar, 2003).

Toplu Katalog Oluşturmada İş Birliği: Kütüphanelerarası iş birliğini kolaylaştırmak ve tüm kayıtlara bir yerden ulaşım sağlamak amacıyla toplu kataloglar oluşturulmaktadır. Toplu katalog OCLC (Online Computer Library Center - Çevrimiçi Bilgisayar Kütüphane Merkezi) ile 1900'lü yılların başında gündeme gelmiş, iş birliğine özellikle bölgesel anlamda da büyük katkı sağlamıştır (Britannica, 2021b). Günümüzde de çevrim içi olarak hizmet veren COPAC, LIBRIS, OHiolink, ICCU, MELCYL, TO-KAT gibi birçok uluslararası ve/veya ulusal sistemler ile toplu katalog hizmeti sunulmaktadır.

Koleksiyon Geliştirmede İş Birliği: Ortak koleksiyon geliştirme 1940'larda ortaya çıkmıştır. Fiziksel ya da ekonomik sebeplerle tüm kaynakları kütüphanelerinde bulunduramayan kurumlar, aynı materyalin her bir kütüphane için ayrı ayrı alımını engellemek ve daha az maliyet harcayarak ücretsiz değişim sunmak amacıyla koleksiyon geliştirmede iş birliğine gitmişlerdir. İngiltere Kütüphanesinin çalışmaları buna örnek verilebilir. (Britannica, 2021c; Yörü, 2008).

Kütüphanelerarası Ödünç Verme ve Belge Sağlamada İş Birliği: Kütüphanelerarası ödünç verme, kütüphanelerin kendi koleksiyonlarında olmayan kaynakları diğer kütüphanelerin koleksiyonlarından iş birliği çerçevesinde ödünç alması ve kullanıcılarının ihtiyaçlarını bu şekilde karşılamasıdır. ALA'nın tanımına göre kütüphanelerarası ödünç

verme, “bir kütüphanenin başka bir kütüphaneden materyal talep etme veya başka bir kütüphaneye materyal sağlama sürecidir” (ALA, 2018). OCLC sözlüğünde (OCLC, 2021a) “bir kütüphane kaynağının kütüphanede bulunmadığı veya kütüphaneye ait olmadığı durumlarda, kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti kapsamında, kullanıcının başka bir kütüphaneden bu kaynağın ödünç alınmasını talep edebileceği” belirtilmektedir.

Kütüphanelerarası ödünç verme kavramı, Worcester Kütüphanesinde çalışan Samuel Swett Green’in 1876 yılında *Library Journal* dergisinin editörüne gönderdiği mektubunda, kısa süreli de olsa kütüphanelerin birbirlerine kitap ödünç vererek bir anlaşma sağlayabileceğini, bunun referans kütüphanelerine ve kütüphaneciliğine büyük katkısı olacağını dile getirmesiyle gündeme gelmiştir. Mektupta, bir kullanıcının kendi kütüphanesinde olmayan bir kaynağa denk geldiği ve kütüphaneciden bunu talep ettiği, bunun sürekli yaşanan bir durum olmadığı ve kullanıcının posta ücretleri ve kitabın zarar görme durumlarının bilincinde olarak hareket edeceği belirtilmiştir. Kitabın satın alma sürecini beklemektense başka bir kütüphane aracılığıyla erişim sağlanmasının her açıdan kolaylık sağlayabileceği gündeme getirilerek konunun önemi ve kütüphanelerarası iş birliği önerisi ilk defa dile getirilmiştir. Ayrıca, kütüphanelerin diğer kütüphanelerden böyle bir talep geldiğinde iş birliği çerçevesinde bu isteği geri çevirmeyeceğinden, birbirleriyle yardımlaşmayı kabul edecekleri düşüncesinden bahsedilmektedir (Swett Green, 1876, s. 15).

1898 yılında California Üniversitesi Kütüphanesi, diğer kütüphanelere kendi koleksiyonundaki kaynakları ödünç verebileceğini duyurarak kütüphanelerarası iş birliğine öncülük etmiştir (Weber, 1976). Sonraki yıllarda Kongre Kütüphanesi materyallerini uluslararası çapta ödünç vermeyi sağlamak için kütüphanelerarası ödünç verme politikası geliştirerek hizmet kolaylığı sağlamıştır (Stuart-Stubbs, 1975). İş birliklerinin sağlanması için politikaların oluşturulmasının ardından ilk olarak 1917’de ALA (American Library Association -Amerikan Kütüphane Derneği) tarafından bilginin daha çok kişiye ulaşmasını sağlamak amacıyla ulusal kütüphanelerarası ödünç verme kodu oluşturulmuştur. Bu kod iki kütüphanenin işbirliği yaparken birbirlerine karşı sorumluluklarını içermektedir (ALA RUSA, 2020). Thomson bu kodun içeriğini “kütüphanelerarası ödünç verme, kütüphane malzemelerinin bir kütüphane tarafından bu kodun amaçları doğrultusunda bir bireyin kullanımı için sağlandığı işlemlerdir, orijinal malzemenin ödünç verilmesi yerine kopyaların sağlanmasını içerir” şeklinde ifade

etmektedir. (Thomson, 1970). Kullanıcılara bilgi ulaştırmak için kullanılan bu sistemlere hızlı erişim ve iletişim kolaylığı için ALA ise 1919 yılında kütüphanelerarası ödünç verme kurallarını belirleyerek yayımlamıştır (Weible ve Janke, 2011a, s. 5).

Bu süreçte, 1927 yılında tüm dünya kütüphane derneklerini temsilen IFLA kurulmuş (IFLA, 2021), 1934 yılında uluslararası anlamda kütüphanelerarası ödünç verme sürecini başlatmıştır. Bu hizmet, ilk aşamada 38 ülke arasında gerçekleşmiştir (Colson, 1962, s. 261; Miguel, 2007, s. 510). Hizmeti iyileştirmek için 1936 yılında IFLA tarafından uluslararası düzeyde ödünç verme uygulamalarına yönelik standart formlara dayalı uygulama benimsenmiştir (Wehefritz, 1974; aktaran Frederiksen, Bean ve Nance, 2012a, s. 21). 1939 yılında ise IFLA'nın oluşturduğu kütüphanelerarası ödünç verme formu ve kodları, iş birliği yapan ülkelerce kabul edilmiştir (Ryward, 1994, s. 344).

İkinci dünya savaşından sonra IFLA tekrar hem talep üzerine hem de kütüphanelerarası iş birliği sürecinin yeniden yapılandırması için çalışmalara başlamıştır. 1954 yılında uluslararası çapta ödünç alma işlemlerinin artmasıyla IFLA konu ile ilgili prosedür ve yönergeleri oluşturarak ve onaylayarak öncülük sağlamıştır (Gilmer, 1994a; Weible ve Janke, 2011b, s. 14). Aynı dönemlerde Kaliforniya Üniversitesi tarafından dört nüshası olan karbon form geliştirilmiş ve ABD'de kütüphaneler tarafından benimsenerek kullanılmaya başlanmıştır (Frederiksen vd., 2012b, s. 21).

1959 yılında ALA, IFLA'nın 1954 yılında oluşturduğu uluslararası kütüphanelerarası ödünç verme prosedürlerinde, iş birliği ve kaynak paylaşım sürecini onaylamıştır (Gilmer, 1994b, s. 7). OCLC, 1967 yılında Ohio College Kütüphanesinin merkezi olduğu bilgisayarlı bir ağ alt yapısı için proje başlatmıştır. Bu proje kapsamında kütüphanenin evrimii katalog birleştirme çalışmaları 1971 yılında gerçekleştirilmiştir (OCLC, 2021b). OCLC evrimii Toplu Kataloğu adıyla oluşturulan bu sistem bugün WorldCat adı ile bilinmekte ve halen güncelliğini koruyan bir platform olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Jordan, 2003).

Frederiksen kitabında kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetinin hızlı ve kolaylaştırılmış şekilde devam etmesi için 1979 yılında ödünç verme ve belge sağlama sistemleri üzerinde bir dizi iyileştirme ve geliştirme çalışmasından bahsetmektedir. alışmalar sonucunda ilk defa kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri üzerinden mesajlaşma mümkün olmuştur. Hem toplu katalog hem de

mesajlaşma sisteminin oluşturulması ile kütüphanelerarası ödünç verme sürecinin otomatikleştirildiği dile getirilmektedir (Frederiksen vd., 2012c, s. 23).

1985 yılında doküman sağlama sistemi olan DOCLINE, National Library of Medicine tarafından geliştirilmiştir. Tıp koleksiyonunu ihtiyacı olan kişilere ulaştırmayı amaçlayan bu sistem ilk kurulduğunda, bilgisayar üzerinden belli bir makale veya kitabın hangi kütüphanede olduğunu bulmak çok zor iken, 2020 yılına kadar 65 milyon kaynak talebinin kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti kapsamında karşılandığı belirtilmiştir (Theisen, 2020). DOCLINE' dan beş yıl sonra 1990 yılında Araştırma Kütüphaneleri Grubu (RLG) tarafından ARIEL belge sağlama sistemi geliştirilmiştir. ARIEL, internet ağı üzerinde yer alan uygun maliyetli bir sistem olması, kullanıcılara hızlı ve erişilebilir hizmet sağlaması; makale, fotoğraf vb. çeşitli belgeleri sağlayarak, belgelerin çıktısının alınmasına olanak sağlaması gibi özellikleriyle ön plana çıkmıştır (Landes, 1997a).

1995 yılında IFLA uluslararası olarak kaynak ödünç verme sürecindeki ödemelerde kolaylık sağlamak için IFLA kuponlarını tanıtmış ve bu yolla sürecin hızlanmasını sağlamıştır (IFLA, 1996).

Kütüphanelerarası iş birliğinin takibini kolaylaştıran birçok sistem vardır. Bunlardan biri Clio'dur. Clio, 1996 yılında geliştirilen kütüphanelerarası ödünç verme yönetim sistemidir. Hala kullanımda olan Clio aşağıdaki özelliklere sahiptir (Clio, 2021):

- Web tabanlı toplu katalogdan otomatik kontrol sağlayabilmektedir.
- Kütüphanelerarası ödünç verme sürecine ilişkin tüm işlemlere destek vermektedir.
- OCLC, Docline, RapidILL sistemlerine entegre ara yüzü bulunmaktadır.
- ARIEL ve Odessey ile PDF dosyasının elektronik olarak paylaşılmasına olanak verir.

Benzer şekilde, RapidILL 1997 yılında gerçekleşen sel felaketinin ardından Colorado Eyalet Üniversitesi Kütüphanesi kütüphanelerarası ödünç verme birim personeli tarafından oluşturulan kaynak paylaşım sistemidir. Sistem ekonomik ve hızlı bir şekilde ödünç verme ve belge sağlama sürecini yönetmek amacıyla hala kullanılmaktadır (RapidILL, 2021). 1997 yılındaki önemli bir gelişme RLG'nin ISO kütüphanelerarası ödünç verme standartlarını onaylamış olmasıdır (Wikipedia, 2021). ISO 10160:1997 ile kurumlar arası iş birliği standartlarının ilk adımı atılmıştır (Government of Canada, 2021).

Bir başka kaynak paylaşım aracı olan ILLiad kaynak paylaşım yazılımı OCLC öncülüğünde 2008 yılında geliştirilerek kullanıma sunulmuştur. OCLC sözlüğünde yer alan tanımına göre, “Atlas Systems tarafından geliştirilen ILLiad, bir kurumun ödünç alma, ödünç verme ve belge sağlamayı tek tek bir Windows tabanlı ara yüz üzerinden yöneten kaynak paylaşım yönetimi yazılımıdır” (OCLC, 2021c). ILLiad basılı olarak kurgulanmış iş akışı ile süreci yönetmeye ve üçüncü taraf olan sistemlerle kütüphaneler arasında köprü kurarak ödünç alma / verme işlemini ve bunun takibini hızlı ve düzenli şekilde yapabilmeye olanak tanımaktadır (OCLC ILLiad, 2021).

Kütüphanelerarası ödünç vermenin güçlü yanlarına bakıldığında bu sistemlerin entegre olduğu toplu kataloglarında önemli olduğu görülmektedir. OCLC'nin WorldCat'i gibi ulusal toplu katalogların kütüphanelerarası ödünç verme yönetim yazılımları olan ILLiad, Relais, Clio yönetim paketleri ile ARIEL ve Odessey gibi belge sağlama yazılımlarıyla entegre olarak çalışması örnek gösterilebilir (Frederiksen vd., 2012d; Wakeman, 2021; Weible ve Janke, 2011c).

2.2. KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME LİTERATÜRÜ

Kütüphanelerarası ödünç verme hizmetleri sunulurken benimsenen iş akışlarında bölgesel anlamda farklılıklar olabilmektedir. İş akışlarındaki bu farklılıklar kullanılan entegre yazılımların da ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulmasını ve geliştirilmesini gerektirmektedir. Literatürde, kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinde iş akışlarını ve süreçlerini yönetebilmek amacıyla geliştirilmiş yazılımlar ile bölgesel olarak yapılan uygulamalara yönelik sistem incelemelerinin yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, bu tez çalışmasında olduğu gibi kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin verilerini değerlendiren çalışmalarla, kütüphanelerarası ödünç verme sürecinin hizmet kalitesi bakımından değerlendirildiği çalışmalar bu başlıklar altında da bulunmaktadır.

2.2.1. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemi Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar

Ulusal anlamda kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin geliştirilmesini ele alan çalışmalardan birinde (Siddiqui, 1995), Suudi Arabistan Üniversite Kütüphanelerinde konu ile ilgili mevcut durum analiz edilmiş, kurum ve bireylerin kütüphanelerarası ödünç

verme ağı ile ilgili tutumları ve bu süreci etkileyecek olan unsurlar incelenerek, sistemin akademik kütüphanelerde uygulanabilirliği ölçülmeye çalışılmıştır. Beş üniversite bu iş birliğine destek vermek istemiş, altı kütüphane bu kararın üst yönetime ait olduğunu belirterek destek verip vermeme konusunda net bir görüş bildirmemişlerdir. İş birliğini etkileyen unsurların yetersiz koleksiyon, bütçe, iletişim eksiklikleri, personelin yetersizliği, planlama ve organizasyon eksikliği olduğu tespit edilmiş, araştırma sonucunda ülkede kütüphanelerarası ödünç verme sisteminin nasıl kurgulanabileceğine dair bir model önerisi sunulmuştur. Ayrıca, konuya ilişkin politikaların oluşturulması, ödünç verme kurallarının belirlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılması gerektiği tespit edilmiştir (Siddiqui, 1995). Nijerya kaynaklı bir diğer çalışmada (Igwe, 2010), Nijerya'daki üniversite kütüphanelerinin bilgi ve teknoloji çağında mevcut durumu ve süreç takibinin geleneksel ortamdaki teknolojiye geçiş süreci incelenmiştir. Nijerya'da kaynak paylaşımının 1974 yılına kadar gittiği, Nijerya Ulusal Kütüphanesindeki bir çalışma grubunun buna öncülük ettiği tespit edilmiştir. Ancak, toplu kataloğun oluşturulmasından sonra kurulan konsorsiyum tarafından yapılan kaynak paylaşım projeleri NADICEST ve NUC koordinasyon eksikliği sebebiyle başarısız olmuştur. Bakanlığın desteklediği NUNET de aynı sebeplerle kullanılamamıştır. Tüm bu başarısız girişimlerin ana sebepleri:

- Sistem alt yapısı eksikliği sebebiyle sistemlerin konuşturulamaması,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin araçların dışarıdan ithal edilmesi,
- Yetersiz insan gücünden kaynaklı olarak projelerin hizmet alımı / danışmanlık ile gerçekleştirilmesi,
- Kütüphanecilerin mesleki yetersizliği olarak görülmektedir.

Bunların yanı sıra, yolsuzluk ve yetersiz finansman da kaynak paylaşımında belli bir aşama kaydetmeye engel olmuştur. Ancak bu eksikliklerinin giderilmesi durumunda kütüphanelerin kaynak paylaşım sürecine dâhil olabileceği belirtilerek, kütüphanecilik eğitimi kapsamında bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili derslerin önemine dikkat çekilmiştir. Ulusal bir kütüphanelerarası ödünç verme sistemi kurma çabaları başarısızlıkla sonuçlanan Nijerya'nın yeni bir girişim öncesinde mutlaka OCLC, NLM, BLCMP, JANET gibi başarılı örnekleri incelemesi önerilmektedir (Igwe, 2010). Aynı yıllarda Nijerya Kütüphanelerindeki mevcut durumu anket çalışması ile inceleyen bir başka çalışmaya göre (Owolabi, Bamigboye, Agboola ve Lawal, 2011) kaynak paylaşımının kütüphanelerin çoğunluğu için önemli olduğu, özellikle hukuk koleksiyonlarında basılı kaynakların kütüphanelerarası ödünç verme ile sağlandığına vurgu yapılmıştır. Fakat ödünç verme sürecinde bilgi kaynaklarının güvenliğinin sağlanamaması yüzünden paylaşımın istenilen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçtan yola çıkılarak kütüphanecilerin konu ile ilgili farkındalık kazanması için toplantılar yapılarak konunun önemine dikkat çekilmesi önerilmektedir. Hükümetin üniversite bütçelerinde kaynak paylaşımı için de yer açması gerektiği, kütüphaneler arasında kaynak paylaşımı için iş birliğini yapılması ve paylaşım için bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması gerektiği belirtilmektedir (Owolabi vd., 2011).

Çin'in Wuhan şehrinde üniversite kütüphanelerine ait bir bölgesel kaynak paylaşım platformu oluşturmak için bir fizibilite çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada kaynakların konusu ve formatına göre de değerlendirmeler yapılmış, içeriğin konusal çeşitliliği ve zenginliği ile hem eğitici hem de öğrenciye fayda sağlayan basılı kaynakların coğrafi olarak daha sınırlı alana hizmet ettiğine vurgu yapılmıştır. Elektronik kaynaklarda ise bölge kısıtlamasının olmayacağı, basılı olan kaynaklara göre daha güncel bilgiye ulaşmayı sağlayacağı belirtilmektedir. Elektronik kaynak paylaşımının avantajını görebilmek için yapılan fizibilite çalışmasında kaynak paylaşım platformu için gerekli olan "bulut bilgi işlem" sisteminin kullanılmasıyla beraber uygun maliyetli ve hızlı dağıtım olacağı vurgulanmaktadır. Öte yandan, çekirdek bir koleksiyondan ziyade üniversite kütüphanelerinin kendine özgü koleksiyonları olmasından dolayı, bölgesel bir konsorsiyum ve kaynak paylaşımı için iş birliğinin uygun olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda bölgesel iş birliği ile kaynakların geniş alanlara yayılmasının sağlandığı, bunun da araştırma ve okumaya teşvik edip sosyalleşmeyi arttıracığı öngörülmüştür (Xing, Zhu, Xu, Wu ve Li, 2020a).

2.2.2. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemlerini Değerlendiren Çalışmalar

Literatürde ulusal bazda kütüphanelerarası kaynak paylaşımını inceleyen çalışmaların yanı sıra, kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin değerlendirildiği çalışmalar da yer almaktadır. Genel anlamda kütüphanelerarası ödünç verme yazılımı geliştirme sürecine yönelik bir çalışmada, teknolojik alt yapı için gerekli katmanlar hizmet, işlem, fiziksel kaynak ve sanal yönetim olarak belirlenmiştir. Katmanların oluşturulmasıyla kaynak paylaşım sistemi ortaya çıkmakta ve sonrasında kullanıcılar üzerinden testler yapılmaktadır (Li ve Yang, 2018). Genel kapsamlı bu gibi çalışmalardan ziyade mevcut sistemlerin değerlendirildiği çalışmalar literatürde daha fazla yer bulmuştur. Bunlardan birinde (Collins, 2015) Borrow Direct Kütüphanelerarası ödünç verme sistemi incelenmiştir. Borrow Direct, üye kütüphanelerin kullanıcıları için hızlı talep ve teslimat

sağlayan kütüphanelerarası ödünç verme ve takip sistemidir. Üye kütüphanelerin birleştirilmiş kütüphane kataloglarını kullanıcılarına sunan Borrow Direct, (2015) 70 milyonun üzerinde bir koleksiyonda toplu olarak tarama imkânı sunar. Beş yıla ait veri üzerinden yapılan çalışmada, Borrow Direct kullanıcılarının demografik özellikleri incelenmiş, hizmeti kimin, ne ölçüde kullandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Lisans öğrenci sayısı fazla olmasına rağmen en az kaynak ödünç alan kullanıcı kategorisi lisans öğrencileridir. Yüksek lisans öğrencileri ve akademisyenler, daha fazla kaynak kullanımı olan kullanıcı gruplarıdır. Alt yapısıyla amazon.com'a benzetilen Borrow Direct'e üye kütüphanelerden koleksiyonu zengin olanların da etkin olarak bu sistemlerden yararlandığı görülmüştür (Collins, 2015).

Kaynak paylaşım sistemlerinden UnityUK ile destek hizmet sunan FABlibraries'in beş yıl aradan sonra yeniden değerlendirildiği bir çalışmada (Froud, 2016), değerlendirme amacıyla Sheffield Üniversitesinin yaptığı anket sonuçları kullanılmıştır. Çalışmada, aradan geçen beş yılda UnityUK'nin OCLC tarafından kullanıcı geri bildirimlerine göre geliştirilmeye devam ettiği belirtilmekte ve bu kapsamda gelişmiş istek aramalarının işlem tarihine göre sıralanması gibi yapılan değişikliklerden bahsedilmektedir. Kamu bütçesi ile ilgili sorunlardan kaynaklı olarak aboneliklerde %5'lik bir azalma olmasına rağmen kaynak paylaşımının halen devam ettiği belirtilmiştir.

Konsorsiyum bünyesindeki kaynak paylaşım sistemlerini değerlendiren çalışmalar da vardır. Buna örnek olabilecek bir çalışmada (Jong, 2016), Alberta Üniversitesinin; altı üniversitenin dahil olduğu konsorsiyum bünyesinde diğer kurumlarla ödünç verme anlamında yaptığı iş birliği ve bu iş birliğinin faydaları anlatılmaktadır. Söz konusu iş birliği ilk aşamada merkezi olarak kurulmuş ve Alberta Üniversitesi Kütüphanelerarası Ödünç Verme Departmanının tek noktadan kaynak teslim uygulamasıyla ilk pilot hizmet gerçekleştirilmiştir. Merkezi sistemin temel faydasının maliyet-kâr anlamında olduğu görülmüştür. İkinci aşamada ise kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti sağlayamayan bir kütüphaneye bu hizmeti ücretsiz sunma desteği verilmiştir. Pilot kurum olarak Can Tho Üniversitesi seçilmiş, uygulamanın iki yıl devam etmesinin ardından yüksek oranda kullanıcı tarafından memnuniyet sağlanmıştır. Hindistan'da kullanılan J-Gate sisteminin incelendiği bir başka çalışmada, ülkedeki konsorsiyumunun kaynak paylaşım hizmetleri anlatılmaktadır. Konsorsiyum çerçevesinde üye kütüphanelerin abone oldukları e-kaynakların tarandığı bir sistem ile kütüphanelerarası ödünç verme süreç ve kontrolünün hızlandığı belirtilmektedir. Kaynaklara hızlı erişimi sağlayan J-Gate ile beraber

Hindistan'da akademik başarının arttığı düşünülmektedir. Sistem verileri incelendiğinde, son beş yıla ait taleplerin %70 oranında karşılandığı görülmüştür. Öte yandan, taleplerde yıllar ilerledikçe azalışın söz konusu olduğu belirtilmekte, bunun kütüphane koleksiyonlarının gelişmesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir (Panda, Arora ve Rai, 2016a). Benzer sonuca ulaşılan başka çalışmalar da vardır. Bunlardan birinde CONBLS konsorsiyumunun üç yıllık verileri (2016-2018) değerlendirildiğinde talep sayılarında düşüş olduğu dikkat çekmiştir. Kurum bazlı değerlendirmelerde dokuz kurumun taleplerindeki artışa karşın 12 kurumun taleplerinde düşüş olduğu görülmüştür. Kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin kullanımını etkileyen faktörler; açık erişim, yayıncıların lisans anlaşmalarında kaynak paylaşım kısıtlaması koyması, teknolojinin bilgi paylaşımını kolaylaştırması, kapsamlı dijital depo alanlarının olması şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca kütüphanecilerin bilgiye ulaştırma becerilerinin azalması da talep sürecini etkileyen bir unsur olarak gösterilmiştir (Goolabsingh, 2019). Bir diğer çalışma Hollanda'da yapılmıştır. Bu çalışmada kaynak sağlama verileri değerlendirildiğinde son 10 yılda daha az talep olduğu görülmüştür. Bunun sebeplerinden birisi akademik dergilerin elektronik formatta da sunulmasıyla birlikte dergilerden yapılan kopya isteklerinin azalmasıdır. Çalışmadaki bir diğer bulgu, araştırma kütüphanelerinin kütüphanelerarası ödünç verme sürecindeki etkinliğine karşın halk kütüphanelerinin belge taleplerinin az olmasıdır. Özel araştırma kütüphanelerinin de etkin olarak kullandığı görülmüştür. Çalışmada ayrıca, Hollanda'da OCLC'nin bulut tabanlı olarak sunduğu World Share sistemine geçişle beraber kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinde bir dönüşümün olduğu vurgulanmaktadır (Stapel, 2016).

Çek Cumhuriyeti'nde açık kaynak kodlu olarak geliştirilen ve Kültür Bakanlığı destekli bir program olan ZISKEJ, istekleri otomatik yapmaktadır ve farklı modüller üzerinden ihtiyaçları karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. Çek Cumhuriyeti'nde halk kütüphaneleri tarafından kullanılmakta olan ZISKEJ, MARC, NCIP, XML, HTML / CSS ve UTF8 standartlarına uygun bir sistem olarak geliştirilmiştir. ZISKEJ'in istek yapma, hizmet kalitesi, istek yönetim, istatistik, zaman aşımı uyarıları ve kimlik doğrulama modülleri bulunmaktadır. Ara yüzü kullanıcı deneyimine dayalı olarak tasarlanmıştır (Pokorný, 2019).

Burada bahsedilen çalışmalara göre daha eski tarihli olan bir çalışmada (McGaugh, 1994a) DOCLINE üyesi kurumların verileri kümeleme yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada, kütüphaneler kütüphanelerarası ödünç verme işlemleri ve kullanıcı sayıları

bakımından benzerliklerine göre kümelendirilmiştir. Bu yöntem ile coğrafi yakınlık, koleksiyon sayıları, konusal veri tabanları ve kurumsal ilişkiler üzerinden sosyal iş birliği haritaları oluşturulmuştur. Kullanılan yöntem ile ön plana çıkan bu çalışmada, elektronik paylaşım ile birlikte koleksiyon geliştirme yerini artık bilgiye erişime bıraktığı, farklı kaynak türlerinin elektronik formatta paylaşılabilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

2.2.3. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Sistemlerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Çalışmalar

Kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin hizmet kalitesi açısından değerlendirildiği çalışmalar da yapılmıştır. Kütüphanelerarası ödünç verme hizmetinin kaliteli olması için tek personelin tamamen bu işten sorumlu olmasının ve kullanıcılar için gerekli bilgilere web sayfalarında yer verilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Panda vd., 2016b).

Newyork Koleji Kütüphanesini kullanıcılarına yapılan anket ile kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinden memnuniyetleri değerlendirilmek istenmiştir. Hizmeti kullananların çoğu bu hizmetten memnun olduklarını, 1-2 haftalık dönüş süresini de normal karşıladıklarını belirtmişlerdir. Kullanıcılardan gelen olumlu dönüşlere rağmen, hizmete yönelik planlanan iyileştirmelerin kullanıcıların kişisel bilgilerini tekrar girmemesi için yapılan çalışmalar ile kullanıcının süreci takip edebilmesi için ILLiad sistem kullanımının olduğu belirtilmiştir (Landes, 2001). Çin'de 1997 yılında kurulan Jiangsu Akademik Kütüphanesi ve Bilgi Sistemi'nin (JALIS) hizmet kalitesi analitik hiyerarşi süreci yönetimine göre değerlendirilmiş, belirlenen hizmet kalitesinde hangi faktörlerin en önemli olduğu ortaya çıkarılmıştır. Jiangsu eyaletinde bu hizmete yönelik genel bir sistem olmadığı için üniversitelerin JALIS üzerinden ihtiyaçlarını önemli ölçüde karşıladığı, ancak daha fazla kullanıcının yararlanabilmesi için küçük konsorsiyumlar geliştirilmesinin fayda sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır (Xi, Zhang, Cha ve Bao, 2015). Çin'de yapılan bir diğer çalışmada Çin Dijital kütüphanelerinde çoklu kütüphane iş birliği ile kaynak paylaşımı analiz edilerek, hizmet kalitesinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Sistemin geliştirilmesi için ilk olarak tüm kaynakların taranacağı toplu arama motoru, Google Akademik ve Baidu ile iş birliği ve üçüncü taraf bilgi sistemleri (WOS - CSA) ile bağlantı yapılmıştır. Böylece sağlanarak hem katalog birleştirme işlemi yapılmış hem de farklı kurum türü üyelikleri gerçekleştirilmiştir. Çalışmada iş birliği süreçlerine ilişkin hizmetlerin değerlendirilmesi için LIBQUAL ölçeği kullanılmıştır. Bu kapsamda, kütüphanelere yapılan anketin sonuçlarına göre kullanıcının bu hizmetten memnuniyetinin yüksek

olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda kütüphanecilerin araştırma yeteneklerini geliştirmeleri gerektiği vurgulanmış; kütüphane yöneticilerinin hızlı belge sağlamanın ve iş birliğinin önemini vurgulaması, araştırma süreci ile ilgili eğitim için kütüphanecilerine gerekli desteği sağlaması ve hızlı dönüş yapan kütüphanecileri teşvik için ödüllendirme yöntemini kullanması önerilmiştir. Öte yandan, kütüphanelerarası ödünç verme ile ilgili farkındalık çalışmalarının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Xi, Mao, Zhang, Shi ve Bao., 2016).

Kanada'da yapılan bir çalışmada (Hebert, 1993), halk kütüphanelerinde kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinin kalitesini ölçmek için 130 farklı halk kütüphanesine giden kullanıcılara hizmet kalitesi ve geri dönüş süresini belirlemek için günlük notlar yazdırılmıştır. SERVQUAL ölçeği ile hizmet kalitesi ölçümü yapılmış, kütüphanelerarası ödünç verme hizmet kalitesinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Ortanca ödünç alma süresinin 23 gün olduğu dikkate alındığında bu doğal bir sonuçtur. Kullanıcıların kütüphanelerarası ödünç vermeyi tavsiye etme eğilimlerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Texas A&M Üniversitesi kütüphane kullanıcılarının hizmet memnuniyetini değerlendirmek için yapılan bir diğer çalışmada (Yang, Goodwin ve Hahn, 2019) %95 oranında kullanıcının teslimat hızından memnun olduğu bulunmuştur. Araştırmanın amacı, ücretsiz belge teslimini tüm kurumun sadece neden %11'lik kullandığı saptamaktır. Kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinin kütüphane tarafından daha fazla ve etkin şekilde tanıtılarak, farkındalık yaratılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bir kullanıcıdan gelen öneri ise dolaşım alanına istenen kitap ödünçte ise "Başka kütüphaneden kaynağı talep etmek ya da istediğiniz kaynak iade edildiğinde haber almak ister misiniz?" seçeneğinin eklenmesidir. Bunun da uygulamada farkındalık sağlayacağı için yapılması gerektiği düşünülmektedir (Yang, vd., 2019). Arizona Üniversitesinde 2019 yılında yapılan bir çalışmada (Voyles, Dols ve Knight, 2008) ise kütüphanelerarası ödünç vermede sürecin iyileştirilmesine yönelik olarak altı sigma yöntemi kullanılmıştır. Yedi ay süren çalışma kapsamında kullanılan kütüphanelerarası ödünç verme sisteminde hem ILLiad'ın eğiticileri hem kütüphane personeli hem de sistemi hiç kullanmamış kullanıcılara yer verilerek uygulamalar yapılmıştır. Ayrıca kullanıcılara elektronik olarak sağlanan kaynakların kendilerine ulaşma süreci ve genel olarak kütüphanelerarası ödünç verme süreci ile ilgili anket uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre, makale bilgilerinin doğru şekilde girilmemesinin genellikle personel kaynaklı olduğu ve taleplere geri dönüş süresinin üç günden fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun temel sebebi ise akşam ve hafta sonu yapılan isteklere

cevap veren personel sayısının az olmasından dolayı talebe hemen yanıt verilememesi olarak görülmektedir. Ortaya çıkan bulgular ışığında kullanıcı memnuniyetinin artması için ilk olarak personel eğitilmiştir. İsteklere geri dönüş sürelerinin, kalite standardı oluşturmak için aylık olarak yapılan toplantılarla değerlendirilmesi sağlanmış ve bu süreç hızlandırılmıştır. Özetle, çalışma başarı ile sonuçlanmış ve hizmet kalitesi artmıştır (Voyles, vd., 2008).

Hizmet kalitesini değerlendirmeye yönelik daha geniş kapsamlı bir çalışmada (Munson, Thompson, Cabaniss, Nance ve Erlandsen, 2016a) ALA Stars üzerine 2011 ve 2015 yıllarında Qualtrics kullanılarak yapılan uluslararası anket sonuçları karşılaştırılmıştır. IFLA ILDS desteğiyle dünyadaki tüm kurumlara yapılan anketlerin sonuçları birbirine yakın olsa da kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinin kullanımında artış olduğu, hizmet için kullanılan araçların ise teknolojiyle beraber zamanla değişiklik gösterdiği anlaşılmıştır (Munson vd., 2016a).

2.2.4. Kütüphanelerarası Ödünç Verme Verilerinin Değerlendirildiği Çalışmalar

Literatürde bu tez çalışmasının amacına benzer şekilde var olan mevcut kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin kullanım verilerini değerlendiren çalışmalar da mevcuttur. Bu kapsamda, İsrail'de yapılan bir çalışmada (Porat, 2003a) kaynak talebi ile üniversite koleksiyon sayısı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiş, öte yandan kaynak talebi ile kuruluş yılı ve koleksiyon sayısı arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında kurumlarla görüşmeler de gerçekleştirilmiş ve özellikle kütüphanelerarası ödünç verme politikalarının olup olmadığı araştırılmıştır. Kaynak taleplerinde sosyal bilimler, beşerî bilimler, eğitim ve sağlık bilimlerinin öne çıktığı bulunmuş, kurum seçiminde koleksiyon ve koleksiyondaki konusal dağılımın yanı sıra hız, ödeme, kalite, kullanılabilirlik seçeneklerinin dikkate alındığı anlaşılmıştır. Bazı kütüphanelerden istek sayılarının fazla olmasının sebebi her tür kaynağı ödünç vermeye ya da ödünç verme sınırı koymamaya yönelik politikalarının olmasıdır. Çalışma sonucunda, kütüphanelerarası ödünç vermeden sorumlu personel sayısının artırılması ve talepleri karşılayacak nitelikte uygun politikaların geliştirilmesi önerilmektedir (Porat, 2003a).

Benzer bir diğerk çalışma (Aguilar, 1984a) Illinois Üniversitesi'nde yapılmış ve sadece kaynakların konularına yoğunlaşmıştır. Kaynak talebinin konuya göre farklılık gösterip göstermediğini inceleyen çalışmada, konusal analiz için kaynakların LCC (The Library of Congress Classification – Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi), DDC (The Dewey Desimal Classification – Dewey Onlu Sınıflama Sistemi), NLM (National Library of Medicine Classification– Birleşik Devletler Ulusal Tıp Kütüphanesi) konu numaraları kullanılmıştır. Konu başlıkları belirlenirken yanlış konu numaralarının da verildiği tespit edilmiştir. Çalışmanın önemli bulgularından biri, kurum içi az ödünç alınan materyallerin, kütüphanelerarası ödünç verme sistemi üzerinden de daha az talep edildiğidir. Çalışma kapsamında, çok kullanılan konu sınıflarındaki kaynaklardan birden fazla sayıda kütüphanede bulunduğu da görülmüştür. (Aguilar, 1984a). Konusal analize odaklı bir başka çalışmada (Knievel, Wicht ve Connaway, 2006) Colorado Üniversitesinde üç yıllık dolaşım ve kütüphanelerarası ödünç verme verileri değerlendirilmiştir. Dolaşımda da kütüphanelerarası ödünç vermede de en çok kullanılan kaynakların konuları ortak olduğu görülmektedir. (dil, edebiyat, fen bilimleri, tarih ve yardımcı bilimler, işletme ve ekonomi, mühendislik ve teknoloji bilimi, felsefe). Çalışmada, elde edilen bulguların koleksiyon yönetiminde kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır (Knievel vd., 2006). İş birliğine dayalı koleksiyon geliştirmenin etkisini ortaya çıkarmak isteyen bir çalışmada (Teper, Coşkun, Lenkart ve Thacker, 2017a) ise, Illinois Üniversitesinin son beş yıllık iş birliği verisi incelenmiştir. Akademik kütüphaneler en çok ödünç alan kütüphaneler; fen bilimleri, dil ve edebiyat, ziraat ve sanat en çok ödünç alınan konular olarak öne çıkmıştır. Ayrıca LC konu başlıklarına göre yapılan analizde en çok dil, fen bilimleri, sosyal bilimler, dünya tarihi ve psikoloji konularındaki kaynaklar ödünç verilmiştir. Yerel dolaşımda olan materyaller ödünç vermenin %42'sini oluşturmuştur.

Kütüphanelerarası ödünç verme verileri üzerinden bütünsel değerlendirmeler yapıldığı gibi daha hedefe yönelik analizler yapmak da mümkündür. Taleplerin iptal edilmesinin arkasında yatan sebeplerin incelendiği çalışma (Kim, Wiggins ve Sadusky, 2019) buna örnek olarak verilebilir. Çalışmada koleksiyon türüne, otomasyon sistemine ve keşif aracına göre analiz ve değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda keşif araçlarının kütüphanelerarası ödünç verme taleplerini gözle görülür derece arttırdığı ve keşif aracının doğru şekilde kullanımının kütüphanecinin de iş yükünü azalttığı tespit edilmiştir. Çalışmada uygulanan yöntemlerin tüm kütüphanelerde uygulanması ile kullanıcıları daha iyi anlamının ve verilen hizmeti iyileştirmenin mümkün olabileceği belirtilmektedir (Kim vd., 2019).

Kütüphanelerarası ödünç vermede politikalar gereği her kaynak ödünç verilmemektedir. Illinois Üniversitesi kütüphanelerarası ödünç verme verilerinin değerlendirildiği çalışmada ulaşılan bulgulardan biri ders kitaplarının kurum içi kullanımı çok fazla olmasına karşın kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri üzerinden daha az talep edilmesidir (Aguilar, 1984b). Doğrudan bu konuya değinen bir çalışmada ders kitapları kaynak paylaşımı yoluyla talep edildiğinde ders kitabı olması sebebiyle bu kaynak türünün ödünç verilememesine ve kullanıcıya bu durumu açıklamakta yaşanan zorluklara değinilmektedir. Zira ALA'nın ders kitaplarının kütüphanelerarası ödünç verme kapsamında ödünç verilmesi ile ilgili net bir açıklaması bulunmamaktadır. UCONN Üniversitesinde bu kaynak türünün ödünç verilebilir olmasına sorunun çözümüne yönelik pilot bir uygulama yapılmış, bu kapsamda öncelikle kütüphanelerarası ödünç verme politikalarında ders kitabı tanımı değiştirilerek değiştirerek çözüm üretme yoluna gidilmiştir. Sonrasında ise ISBN bilgisi olan ders kitapları listeleri bu sistemlere önceden tanıtılmış, ILLiad üzerinden istek geldiğinde ders kitabı olup olmadığının ISBN üzerinden otomatik kontrolü sağlanmıştır. Ders kitabı değilse Rapid üzerinden bağlantı yapılarak yeni bir OCLC numarası ile kaynak bölümüne yönlendirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, akademisyenler ve öğrenciler için ayrı tanımlamalar yapılmış, böylece istekle ilgili tüm alternatif çözümler sunulmuş olumlu ve olumsuz dönüş yine ILLiad üzerinde kullanıcılara sağlanmıştır (McNeil, 2017).

Yakın tarihli bir çalışmada (Porat, Nissan-Shalem ve Perry, 2020) İsrail'deki bir uygulamadan ve bunun sonuçlarından bahsedilmektedir. İsrail'de, 2018'de başlayan pilot uygulamayla tüm kurumlar kütüphanelerarası ödünç verme hizmetleri için karşılıklı ücret almayı kesmiş, uluslararası olarak destek veren OCLC, Rapid ve NLM de pilot uygulama süresi boyunca ücretsiz hizmet sunmuştur. Bunun bir sonucu olarak, 2020 yılında bir önceki yıla göre ulusal ve uluslararası kaynak talebinde %69 artış olduğu ve pilot projenin başarıyla devam ettiği paylaşılmıştır (Porat vd., 2020).

2.2.5. Kütüphanelerarası Ödünç Vermede Lisans ve Telif Hakları Konusu

Kütüphanelerarası ödünç vermede yayıncıların ticari kaygılarından kaynaklı kısıtlamalarından dolayı son yıllarda lisans ve telif hakları ile ilgili problemler öne çıkmaktadır. Literatürde bu konuyu ele alan çalışmalarla da karşılaşmıştır. Bu çalışmalardan sorunun daha çok e-kitaplarla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, telif haklarının kütüphanelerarası ödünç vermenin önündeki en büyük engel olmasına

rağmen elektronik içeriğe ait lisanslama modellerinin daha az sorun teşkil ettiği sonucuna ulaşan bir çalışma da vardır (Munson vd., 2016b). E-dergi makalelerinin kütüphanelerarası ödünç verme hizmetleri kapsamında standart bir uygulama haline gelmesine rağmen, telif hakkıyla korunan e-kitapların bu hizmetler kapsamında aynı derecede yaygınlaşmadığı görülmektedir. Telefonla ulaşılan 200 kütüphaneye yapılan anket ile e-kitapların kütüphanelerarası ödünç verilmesinde öne çıkan engellerin başında lisans sınırlamalarının geldiği anlaşılmıştır (Zhu ve Shen, 2014). E-kitap lisanslamalarında kütüphanelerarası ödünç verme ile ilgili boşluğu doldurmaya yönelik önerilerin sunulduğu bir çalışma kapsamında (Gillitzer, 2019) iş birliği için ortak bir sunucu kurulması ve lisans bilgilerinin bu sunucuda yer alması ve lisans ile ilgili maddelerin detaylandırılmasına yönelik çalışıldığı belirtilmiştir. Hindistan'daki J-Gate konsorsiyumu kapsamındaki tüm e-kaynaklar için telif hakları çerçevesinde adil kullanım anlaşması yapılmış, bu kuralı ihlal eden kurumların haklarında bir süreliğine kısıtlama yapılacağı belirtilmiştir (Panda vd., 2016c).

2.3. TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME

Türkiye'de kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri ile ilgili ulusal çerçevede bir yapının oluşmasını ve iş birliği süreçlerinin gelişimini sağlayan kurumun TÜRDOK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi) olduğu belirtilmektedir (Toplu, 2009a). 1966 yılında kurulmuş olan TÜRDOK'un amacı ulusal anlamda üretilen bilimsel yayınları ulusal çerçevede ulaşılabilir hale getirmek ve ulusal ve uluslararası iş birlikleri çerçevesinde kuruluşlara hizmet verme sürecini yönetmektedir (ULAKBİM, 2021a). Öte yandan Türkiye'de özel ve veya kamu kuruluşlarında araştırma yapan kişilere yardımcı olmak için kütüphanelere hizmet sunmak amacıyla 1983 yılında YÖK Dokümantasyon Merkezi YÖKDOK kurulmuştur (Tuncer, 1988). 1994-1995 yıllarında ekonomik krizin baş göstermesiyle YÖK Dokümantasyon Merkezi tarafından yapılan süreli yayın aboneliklerinde kesintiler olmuş (ULAKBİM, 2021b), 1996 yılında YÖK ve TÜBİTAK arasında yapılan protokol ile dergi abonelikleri YÖK Dokümantasyon merkezinden TÜBİTAK'a devredilmiştir. Bu süreçlerle ilgili, TÜBİTAK bünyesinde kurulan Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) faaliyet göstermiştir (ULAKBİM, 2021c) (Yörü, 2012a). Belge sağlama hizmetinde talepler 1996-2000 yıllarında posta yöntemiyle alınırken, sonrasında Belge Sağlama Sistemiyle (BSS) elektronik olarak alınmaya başlanmıştır. TÜBİTAK ULAKBİM belge sağlama süreci olan OBES (Ortak Belge Sağlama Sistemi) projesi kapsamında 1999 yılında ODTÜ, Hacettepe ve Gazi

Üniversiteleri ile protokol yapılmıştır (Cebeci, 2003a; Toplu, 2009b). OBES üye kütüphanelerin koleksiyonlarını kullanarak gelen taleplerin hızlı ve uygun maliyetli şekilde kullanıcıya ulaştırılmasını amaçlamıştır (Cebeci, 2003b). Taleplerin elektronik ortamdaki istenmesi sürecine 2007 yılı itibariyle geçilmesine rağmen elektronik gönderme sürecinin aynı dönemde başlatılmadığı belirtilmektedir (Toplu, 2009c).

DPT Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010) ve Ek Eylem Planı'nın 38.maddesinde yer alan e-Entegre Kütüphane Sistemi (EE-KS) kapsamında ULAKBİM ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında yapılan bir protokol kapsamında ULAKBİM tarafından Türkiye Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT) ve Türkiye Belge Sağlama ve Ödünç Verme Sistemi (TÜBESS) geliştirilmiştir. Araştırmacıların bilgi ihtiyaçlarının karşılanması için ülkemizde akademik kütüphanelerin kaynak paylaşımında iş birliği yapmalarını amaç edinen TÜBESS, 2011 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Kaynak paylaşımı TÜBESS'e kayıt olan tüm kütüphanelerin basılı ve/veya fotokopi yoluyla ödünç vermeleri şeklinde başlamıştır (ULAKBİM TÜBESS, 2021a).

Bilginin, teknolojinin ilerlemesiyle beraber hızla artması ile güvenilir bilgiye ulaşmanın önem kazandığı günlerde kütüphanelerin kaynakları daha az maliyetle kurumlarına sağlamasına aracı olan ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) 2000 yılında kurulmuştur (ANKOS, 2021). ANKOS kütüphanelerarası iş birliği grubu, TÜBESS'in ortaya çıkmasından daha da önce, 2006 yılında KİTS (Kütüphanelerarası İşbirliği Takip Sistemi) ile ilgili çalışmalarına başlamıştır. KİTS, başka üniversitelerden kitap ve makale isteği yapabilmek amacıyla çalışmalarına başlanan ve geliştirilen çevrim içi bir sistemdir (ANKOS KİTS, 2021a). Salgının etkisiyle 2020 yılında KİTS'e İmeceBS modülü eklenmiştir. Salgın başlangıcında hangi kütüphanenin çalışıp çalışmadığının belli olmamasından hareketle oluşturulan bu modül ile istek havuzu yaratılmakta, buraya düşen istekler, isteyen kurumlarca gönüllü olarak karşılanmaktadır (ANKOS KİTS, 2020). Türkiye'de kütüphanelerarası ödünç verme için kullanılan bu iki sistemin temel özellikleri aşağıda yer almaktadır.

KİTS: Elektronik ortama hizmet sağlamak için geliştirilen KİTS sistemi İLL sürecini hızlandırmıştır. Ulusal iş birliğine yönelik yönergeleri ve sistem kullanım kılavuzu, üyelik şartları ve bazı terimlerin anlamları da KİTS web sayfası üzerinde yer almaktadır. İş birliği çalışma grubu üyeleri ile ortaya çıkmış ve çalışma grubunda da halen etkin olarak görev alan Zeki Çelikbaş tarafından geliştirilmiştir.

Sistem web sayfasında duyurular, genel istatistikler, etkinlikler, üye kütüphanelerin listeleri ile kurallar ve iletişim bilgileri de yer almaktadır. Her kurum kullanıcı adı ve şifresiyle web ara yüzden sisteme giriş yapmaktadır. Sistem üzerinden basılı kitap, makale, tez, kitap bölümü talepleri yapılabilmektedir. Üyelik için, kurumun ANKOS'a üye olması, kütüphane kataloğunun herkese açık olması, karşılıklı paylaşımı kabul etmesi, kaynak paylaşım politikalarının ve sorumlu olacak kişinin bilgilerinin görünür olması gibi şartlar aranmakta olup bu koşulları sağlayan kurumlar bu iş birliği sistemine dahil olabilmektedir (ANKOS KİTS, 2021b).

TÜBESS: Elektronik ortamda hizmet sağlamak için geliştirilen diğer sistem ise *TÜBESS*'tir. *TÜBESS*'e dâhil olan kurumlar ödünç verme politikalarını *TÜBESS*'in ana politikaları çerçevesinde belirledikten sonra iş birliği sürecine başlamış sayılmaktadırlar. *TÜBESS*'te ödünç verme hizmeti kitap, makale ve tezler için sağlanmakta, politika gereği bu paylaşımlar basılı olarak yapılmaktadır. Üyelik için gerekli olan koşulların başında katılım sözleşmesinin basılı olarak imzalanıp gönderilmesi ve sorumlu personelin bilgilerinin paylaşılması yer almaktadır. *TÜBESS* web ara yüzünde etkinlikler, katılım protokolü, yönerge, başvuru ve kullanım rehberi gibi bilgiler yer almaktadır. Sisteme, kurum için verilen kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılmaktadır. Başvuruda ayın zamanda belli bir miktar depozito ödemesi yapılmaktadır (ULAKBİM *TÜBESS*, 2021b).

KİTS ve *TÜBESS* sistemleri geliştirilmeden önce kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri çeşitli ulusal çalışmalarda da ele alınmıştır. Kütüphanelerarası iş birliklerinin genellikle, konu başlıkları listesi, toplu katalog, ortak koleksiyon geliştirme, karşılıklı personel değişimi ve eğitimi, kaynak paylaşımı ve belge sağlama konuları ile ilişkilendirildiği görülmektedir (Yörü, 2012b). 1991 yılında hazırlanan bir tezde (Demir, 1991, s. 97) kütüphanelerarası ödünç verme konusu ele alınmış, çalışmada kütüphanelerarası iş birlikleri ve ödünç vermeyle ilgili genel bilgiler verilerek, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde gözlem yoluyla elde edilen verilerle, bu süreçteki iş birlikleri ve kuralların nasıl geliştirildiği aktarılmıştır. Bir başka çalışmada, bugün de geçerliliğini koruduğu üzere, "kütüphanelerarası iş birliğinin adanmışlık (commitment), karşılıklı anlayış, uzlaşma (konsensus) ve sabır gerektirdiğine", buna karşılık bütçeye sağladığı fayda açısından önemli olduğuna vurgu yapılarak, Türkiye'de konu ile ilgili mevcut durumdan bahsedilmiştir (Tonta, 1999). Kısa bir süre sonra yapılan bir tez çalışmasında da (Ünal, 2002) belge sağlama konusu ele alınmış, belge sağlamanın tarihsel gelişiminden bahsedilerek, kütüphane bütçesine sağladığı katkı ULAKBİM verileri

üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada en çok kaynak talep edilen kurumların İstanbul, Ege ve Yüzüncü Yıl Üniversiteleri olduğu bulunmuş, veriler ayrıca talep eden kullanıcı türüne, isteğin sağlanma süresine göre analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında en çok istek yapılan dergilerin sağlık bilimleri dergileri olduğu, isteklerin sağlanamama sebepleri arasında abonelik olmaması, eksik cilt olması, para yatırılmaması, künye bilgilerinin yanlış yazılması gibi nedenlerin öne çıktığı bulunmuştur. Ayrıca çalışmada, basılı ve elektronik olarak sağlanan isteklerin neredeyse aynı sürede karşılandığı belirtilerek, ULAKBİM'in elektronik belge sağlama sistemine geçerek istenen kaynakları daha hızlı ve daha az maliyetle sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Ünal, 2002). Bilkent Üniversitesi Kütüphanesindeki kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sürecinin anlatıldığı bir başka çalışmada (Alkış ve Yılmaz, 2008) istatistiksel verilerle yurtiçi ve yurtdışı ödünç alma ve verme sayıları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda kurumsallaşan kütüphanelerarası ödünç verme sürecinin hizmet kalitesi ve iş birliğini etkilediğine vurgu yapılarak, bu iş birliklerinin özellikle kaynak/bütçe sıkıntısı yaşama potansiyeline sahip ülkelerdeki kütüphanelerin gelecekleri açısından genişletilmesi gereğinden hareketle, ulusal ve uluslararası çapta önemine değinilmiştir. Çalışmada ayrıca, kurumların kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama süreciyle ilgili kurallarını daha düzenli bir biçimde paylaşmaları gerektiği belirtilmektedir. Yapılan başka bir çalışmada (Toplu, 2009d) ise belge sağlamanın uluslararası boyutu değerlendirilmiş ve ULAKBİM Ortak Belge Sağlama Sisteminin (OBES) kullanım verileri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca, belge sağlama sürecindeki yaşanan sorunlara değinilerek, bunlarla ilgili öneriler sunulmuştur.

KİTS verileri bu tez çalışmasından önce 2010 yılında ANKOS kütüphanelerarası iş birliği grubu tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda en çok istek yapılan kurumların sırasıyla ODTÜ, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve İTÜ olduğu, yaptıkları istek sayıları ile öne çıkan kurumların ise Sabancı, Koç ve Yeditepe Üniversiteleri olduğu bulunmuştur. Talep karşılama sürelerinin taleplerin %64,4'ü için ortalama bir gün olduğu belirtilerek, sistemin ülke genelinde tüm kurumlar tarafında kullanılmasının hedeflendiği belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda Türk Standartları Enstitüsüne başvurmak, ulusal toplu katalog ile süreci iyileştirmek, posta süreci için kargo firmalarıyla anlaşma sağlamak gibi gelecekte yapılması planlanan işlerle ilgili bilgi aktarımı yapılmıştır (Çimen, Tuğlu, Manyas, Çelikbaş ve Çelikbaş, 2010). Bu çalışmanın ardından üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sorumlularına uygulanan anket ile kütüphanelerarası iş birlikleri ve süreçleri

değerlendirilmiştir. Türkiye’de kütüphanelerarası ödünç vermenin mevcut durumu ile ilgili ilk çalışma olarak paylaşılan bu çalışmada, 100 kurum tarafından yanıtlanan ankete göre isteklerin %66’sının 1-3 gün içinde yanıtlandığı, talep edilecek kurumun seçiminde ilk sırada coğrafi yakınlığın yer aldığı bulunmuştur. Yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama üzerine soruların sorulduğu anket ile yurt içi talepler için genelde KİTS kullanıldığı, lisans anlaşmalarındaki maddelerin ödünç verme sürecini olumsuz etkilediği ve farklı lisans modellerinin geliştirilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, nadir eser, tez, e-kitap taleplerinde sorun yaşandığı ve kurumsal şartların net olmadığı tespit edilmiştir. Ek olarak, OCLC gibi ulusal entegre bir sistemin olması gerektiği belirtilmiştir (Çelikbas ve Ekingen Flores Mamondi, 2016a).

Literatürde üniversitelerin kütüphanelerarası ödünç verme istatistiklerinin değerlendirildiği çalışmalar da olmuştur. Bunlardan birinde (Güran ve Kaya, 2017a) Atılım Üniversitesinin 2009-2016 yıllarına ait kütüphanelerarası ödünç verme istatistikleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Atılım Üniversitesinin LC konu başlıklarına göre en çok hukuk, sosyal bilimler ve edebiyat alanındaki kaynakları ödünç verdiğini ve yine en çok sosyal bilimler, hukuk ve edebiyat alanında ödünç kaynak aldığını göstermektedir. En çok iş birliği yapılan kurumların Kadir Has, Yeditepe ve İstanbul Ticaret Üniversitesi olduğu bulunmuş, ödünç alınan kaynakların konuları ile koleksiyona dâhil edilen kaynakların konularının örtüştüğü anlaşılmış, kütüphanelerarası ödünç vermenin koleksiyon geliştirme anlamında fayda sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kullanıcıları teşvik etmek için kütüphanelerarası ödünç verme ile ilgili daha fazla farkındalık yaratılması gerektiği vurgulanmaktadır (Güran ve Kaya, 2017a). Üniversite bünyesindeki verilerin incelenmesine bir diğer örnek, Türkiye’deki üniversitelerin kampüs içi kaynak paylaşımlarına yönelik olarak yapılan çalışmadır (Çuhadar, Çimen ve Turan, 2019a). Bu çalışmada, İstanbul Bilgi Üniversitesi örneği üzerinden sorunlar ve bunlara yönelik öneriler uygulamalı olarak sunulmuştur. Türkiye’deki üniversitelerin %60’ının 2-5 kampüsü vardır. Kaynak türüne göre kampüsler arası en çok kitap gönderimi yapılmaktadır. Kaynağın en hızlı şekilde kullanıcıya ulaşması önemli bulunmakla birlikte, kampüsler arası gönderim sıklıkları için 1-3 gün, 1 hafta gibi seçeneklerin olduğu görülmektedir. Gönderimlerin %83 oranında kurum aracılığıyla yapıldığı, kaynak transferi için otomasyon ve e-posta kullanıldığı anlaşılmıştır. İstanbul Bilgi Üniversitesi verisinden elde edilen sonuçlara göre özelinde basılı kitap daha çok transfer edilmekte, konusal olarak ise dil ve edebiyat ile sosyal bilimler alanında kaynak istenmektedir. Kampüs içi transit işlemlerinin, bütçe, zaman ve personele katkı anlamında fayda

sağladığı tespit edilmiştir (Çuhadar, vd., 2019a). Türkiye’de Üniversite kütüphanelerinden Koronavirüs süreci değerlendirilmiş ve kaynak paylaşımının salgın döneminde de bazı kurumlar (%31) tarafında devam ettiği de ortaya çıkmıştır aynı zamanda e-kaynak paylaşımı için politikaların yetersizliği de görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Bu sürecin yeni iş birlikleri ile planlanması önerilmektedir (Çimen, Gürdal, Çuhadar ve Akbaytürk, 2020).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. GİRİŞ

Bu bölümde, bir sonraki bölüm olan *Bölüm 3. Bulgular ve Değerlendirme* kısmında analiz edilen verilerin nasıl elde edildiği/toplandığı ve bu veriler üzerinde analiz öncesinde yapılan veri temizleme ve veri standardizasyonu gibi verilerin düzenlenerek analize uygun hale getirilmesine yönelik işlemler ile hipotezlerin test edilmesi amacıyla yapılan analizler anlatılmaktadır. 3.2. *Verilerin Toplanması* başlığı altında yer alan dört alt başlıkta öncelikle üniversitelere ilişkin statü (devlet/vakıf), kuruluş yılı ve kütüphane koleksiyon sayısı gibi verilerin, ardından KİTS ve TÜBESS verileri ile üniversite kütüphanelerinde kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlamadan sorumlu kişilerle yapılan görüşmelere ilişkin verilerin nasıl toplandığı anlatılmaktadır. 3.3. *Verilerin Düzenlenmesi ve Analize Uygun Hale Getirilmesi* başlığı altında yer alan üç alt başlıkta ise KİTS ve TÜBESS verileri ile görüşme verilerinin analize uygun hale getirilmesi için yapılan işlemler ayrıntılı olarak sunulmaktadır. 3.4. *Verilerin Analizi* başlığında çalışmanın hipotezlerini test etmek amacıyla yapılan analizlerden bahsedilmektedir.

3.2. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmanın konusu Türkiye’de kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri ile bu hizmetlerin sunulduğu sistemlerin değerlendirilmesidir. Bu kapsamda, Türkiye’de kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerinin gerçekleştirildiği sistemler olan KİTS ve TÜBESS verileri ile üniversite kütüphanelerinde kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlamadan sorumlu kişilerle yapılan görüşme verileri kullanılmıştır. KİTS ve TÜBESS verilerini daha kapsamlı analiz etmek ve çalışma için belirlenen araştırma sorularına yanıt verebilmek için üniversitenin statüsü (devlet/vakıf), kuruluş yılı (yaşı), kütüphane kullanıcı sayısı ve koleksiyon sayısı, bulunduğu şehir ve bölge verilerine de ihtiyaç duyulmuştur. Çalışma kapsamında yapılacak analizler için toplanan tüm verilerle ilgili bilgiler aşağıda dört alt başlık halinde sunulmaktadır.

3.2.1. Üniversitelere İlişkin Verilerin Toplanması

Türkiye'deki kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerinin temel olarak KİTS ve TÜBESS verileri üzerinden değerlendirildiği bu çalışmada, KİTS ve TÜBESS kullanımı ile üniversitelerin statüleri (devlet, vakıf), kuruluş yılları (yaşları), koleksiyon ve kullanıcı sayıları arasında bir ilişki olup olmadığı da araştırılmaktadır. Bu amaçla, öncelikle KİTS ve TÜBESS kullanan üniversitelere bu iki hizmeti sunan ULAKBİM¹ ve ANKOS² web sitelerinden erişilmiştir. İki sistemden en az birini kullanan üniversitelerin kütüphane koleksiyon ve kullanıcı sayıları için ise YÖK 2019 yılı üniversite kütüphane istatistikleri kullanılmıştır³. Üniversitelerin statüleri ve yer aldıkları şehirler ile coğrafi bölgelerin belirlenmesi de çalışmada test edilmek istenen hipotezler açısından önem taşımaktadır. Bu veriler YÖK'ün Üniversiteler web sayfasından⁴ alınmıştır. Çalışmada ayrıca üniversitelerin 2019 yılındaki yaşlarını hesaplayabilmek için kuruluş yıllarına da ihtiyaç duyulmuş, bu bilgiler birincil kaynak olması açısından üniversitelerin web sayfalarından temin edilmiştir.

3.2.2. KİTS Verilerinin Toplanması

KİTS (Kütüphanelerarası İşbirliği Takip Sistemi) verileri ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) tarafından sağlanmıştır. Başlangıcından verilerin paylaşıldığı 2020 yılı Haziran ayına kadar olan tüm veriler KİTS veri tabanından kişisel verilerinden arındırılmış şekilde SQL olarak paylaşılmıştır. Söz konusu SQL dosyaları, SQL Sunucu kurulumu gerçekleştirilerek açılmış ve verilerin talep/istek bazlı olarak çekilmesi mümkün olmuştur. Verilerin anlamlı bilgilere dönüştürülmesi ve farklı veri dosyaları arasında ilişkilendirmenin yapılabilmesi için SQL sorgu cümleleri geliştirilmiştir. KİTS verileri üzerinde oluşturulan SQL sorgu cümlelerinin ardından alınan SQL sonuç çıktısı, talep edilen kaynaklara ilişkin bilgiler ile kaynak talebi ile ilgili işlem adımlarını içeren ve farklı materyal türlerinden oluşan üç veri setidir: 1. kitaplar, 2. makaleler, 3. tezler ve kitap bölümleri.

¹ <https://cabim.ulakbim.gov.tr/belge-saglama/tubess-turkiye-belge-saglama-ve-odunc-verme-sistemi/>

² <https://kits.ankos.gen.tr/>

³ YÖK 2019 kütüphane istatistikleri YÖK Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığından alınmıştır. 2019 istatistiklerinin kullanılmasındaki sebep çalışma kapsamındaki KİTS ve TÜBESS verilerinin 2019 ile sınırlandırılmış olmasıdır.

⁴ <https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz>

3.2.3. TÜBESS Verilerinin Toplanması

TÜBESS (Türkiye Belge Sağlama Sistemi) verileri ULAKBİM'den (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) alınmıştır. TÜBESS verileri üniversite bazında aylık ve yıllık istatistikler şeklinde tutulduğundan ve bu şekilde erişim sağlanabildiğinden, KİTS için olduğu gibi istek bazlı bir veri seti elde edilememiştir. Bu da yapılan analizlerde iş birliği ağları oluşturulması açısından sınırlılığa neden olmuştur. Öte yandan, TÜBESS'in faaliyete başladığı 2009 tarihinden çalışmanın kapsamındaki 2019 yılı sonuna kadar olan tüm verilere ulaşılmıştır. Fakat sistemsel hatadan dolayı tüm kurumlar için tüm yıllara ait Aralık ayının verisi olmadığı için TÜBESS veri setinde Aralık ayına ait veri bulunmamaktadır. Erişilen veriler kurum bazında, aylık ve yıllık olarak üniversitelerden talep edilen ve üniversitelerin talep ettiği kaynak sayılarını içermektedir.

3.2.4. Görüşme Verilerinin Toplanması

Temel amacı Türkiye'deki kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama verilerinin analizi olan bu çalışma kapsamında, söz konusu analiz sonuçlarının daha iyi yorumlanabilmesi ve anlamlandırılabilmesi amacıyla üniversite kütüphanelerinde kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama konusunda sorumlu olan kişilerle de görüşmeler yapılmıştır. Gönüllü katılım formu ve görüşme yönergesi Ek 1'de, görüşmede sorulan sorular Ek 2'de yer almaktadır. Görüşme listesinde KİTS ve TÜBESS sistemlerinden birini kullanıyor olmasına bakılmaksızın YÖK 2019 yılı kütüphane istatistiklerindeki 192 üniversite yer almıştır. KİTS ve TÜBESS kullanmayan üniversiteler ile de görüşme yaparak, kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemi kullanmayan kütüphanelerin kullanmama gerekçelerini öğrenmek çalışmanın amaçlarına ulaşması bakımından önemlidir. İlk olarak görüşme listesindeki kurumlar aranarak ulaşılan kurumlardan ön onay alınmıştır. 192 üniversiteden 98'ine telefonla ulaşılmış, ulaşılamayan 94 üniversite farklı zamanlarda tekrar aranmasına rağmen ulaşmak mümkün olmamıştır. Telefon ile ön onayları alınan 98 üniversiteye kesin randevu için Gmail üzerinden davetiye gönderilmiş, davetiye içeriğinde ise gönüllü katılım formu ve görüşme yönergesi (Ek 1) ile görüşme sorularına da (Ek 2) yer verilmiştir. 90 üniversite davetiyeye olumlu yanıt verirken, sekiz üniversiteden olumlu ya da olumsuz yanıt gelmemiştir. Sonuç olarak, Gmail davetiyesine onay verenlerden 84 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Olumlu yanıt vermesine rağmen görüşme yapılamayan üniversite sayısı 6'dır. Görüşmeler kişilerin tercihleri gözetilerek telefon

veya Zoom platformu üzerinden gerçekleştirilmiştir. Telefonla görüşme yapılan kişilerin sayısı 72 iken, Zoom üzerinden 12 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme yapılan kişilerden 50'si devlet üniversitesi, 34'ü ise vakıf üniversitesi çalışanıdır. Görüşmeler ortalama 25-35 dakika sürmüştür.

3.3. VERİLERİN DÜZENLENMESİ VE ANALİZE UYGUN HALE GETİRİLMESİ

Çalışma kapsamında toplanan veriler iki aşamalı olarak analiz edilmiştir. İlk aşamada KİTS ve TÜBESS üzerinden sağlanan veriler analiz edilmiş, ikinci aşamada ise yapılan görüşmeler sonucunda toplanan verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde verilerin analize uygun hale getirilmesi için yapılan işlemler üç alt başlık halinde anlatılmaktadır.

3.3.1. KİTS VERİLERİNİN DÜZENLENMESİ

KİTS verilerinin alınmasından analize hazır hale getirilmesine kadar geçen süreçte veriler üzerinde yapılan tüm işlemler Şekil 1'de özetlenmiştir. Şekildeki ilk aşama olan verilerin alınması ile ilgili işlemler 3.2.2. *KİTS Verilerinin Toplanması* alt başlığında anlatılmıştır. İkinci aşamadan itibaren tüm adımlarda yapılan işlemler ise aşağıda sunulmaktadır.

3.3.1.1. Veri Setlerinin Oluşturulması

Şekil 1'deki ikinci aşama olan veri setlerinin oluşturulması için öncelikle KİTS veri tabanından SQL dosyası halinde alınan KİTS verileri kurulan SQL sunucusuna yüklenmiştir. Veriler üzerinde yapılan ilk çalışmalar sonucunda bu verilerin materyal türüne göre üç ayrı veri seti halinde tutulduğu tespit edilmiştir. Veri tabanında üretilen SQL sorgu cümleleri aracılığıyla ilgili verilerin SQL sorgu çıktıları csv formatında üç ayrı veri seti olarak indirilmiştir. İlk veri setinde kitaplar, ikinci veri setinde makaleler ve üçüncü veri setinde tezler ile kitap bölümleri yer almaktadır. Veri setlerinin Excel kullanılarak açılması oluşan Türkçe karakter hatalarından dolayı mümkün olmamış, bu nedenle ilk aşamada OpenOffice programı kullanılmıştır. Sonrasında yapılacak düzenlemeler için veri .xlsx dosya formatında Excel'e aktarılmıştır. Her bir veri seti için Excel'de tutulan bilgiler ile bu bilgilerden çalışma kapsamında kullanılanlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Şekil 1. KİTS verilerinin analize uygun hale getirilmesi aşamaları

Tablo 2. Elde edilen üç KİTS veri setinde yer alan bilgiler ve bunlardan çalışma kapsamında kullanılanlar*

Veri seti 1: Kitaplar	Veri seti 2: Makaleler	Veri seti 3: Tezler ve kitap bölümleri
Request number/İstek numarası Title/Kitap adı	Request number/İstek numarası Title/Makale adı	Request number/İstek numarası Title/Tez-Kitap adı
-	-	Type / Materyal türü
Author/Yazar adı	Author/Yazar adı	Author/Yazar veya editör adı
Publication info/Yayın alanı	-	Publication info /Yayın alanı
-	-	Date/Yayın tarihi
Call number/Yer numarası		Call number/Yer numarası
ISBN/ Uluslararası standart kitap numarası	ISSN/Uluslararası standart dergi numarası	ISBN/Uluslararası standart kitap numarası
-	-	Chapter Title/Kitap bölüm başlığı
-	-	Author/Kitap bölüm yazarı
-	-	Pages / İstenilen sayfa aralığı
Request date/İstek tarihi	Request date/İstek tarihi	Request date/İstek tarihi
Return Date/İade tarihi	-	-
Lender/Talep edilen üniversite	Lender/Talep edilen üniversite	Lender/Talep edilen üniversite
Borrower/Talep eden üniversite Status Date (0-14)/İşlem adımlarına ait durumlar 0=Kayıt Silindi	Borrower/ Talep eden üniversite Status Date (0-10)/İşlem adımlarına ait durumlar 0=Kayıt Silindi	Borrower/ Talep eden üniversite Status Date (0-14)/İşlem adımlarına ait durumlar 0=Kayıt Silindi
1=Yeni İstek	1=Yeni İstek	1=Yeni İstek
2=İstek Kütüphaneye Ulaştı	2=Yapılan İstek Görüldü	2=Yapılan İstek Görüldü
3=Karşılandı ve Postada	3=Karşılandı ve Postaya Verildi	3=Karşılandı ve Postaya Verildi
4=İstene Kitap Kütüphaneye Ulaştı	4=İstek İsteyen Kütüphaneye Ulaştı	4=Karşılandı Doküman Yüklendi
5=Kitap Kullanıcıya Ödünç Verildi	5=İstek Elektronik Olarak Gönderildi	5=İstek İsteyen Kütüphaneye Ulaştı
6=Uzatma İsteniyor	6=İstek Elektronik Olarak İndirildi	6=İstek İsteyen Kütüphaneye Ulaşmadı
7=Uzatma İsteği Kabul Edildi	7=İstek Karşılanamıyor	7=İstek İndirildi
8=Uzatma İsteği Reddedildi	8=İstek Karşılanamıyor, Görüldü	8=Dosya Silindi
9=Geri Çağrılıyor	9=İstek Kapatıldı	-
10=İade Alındı ve Geri Postalandı	10=Notlar	-
11=İstek Karşılanamıyor	-	11=İstek Karşılanamıyor
12=İstek Karşılanamıyor, Görüldü	-	12=İstek Karşılanamıyor / Silindi, Görüldü
13=Yayın Geri Geldi ve İstek Kapatıldı	-	13=İstek Kapatıldı
14=Not Bırakıldı	-	14=Not Bırakıldı

*Çalışma kapsamında kullanılanlar koyu olarak görünenlerdir.

3.3.1.2. İşlem Adımlarına Ait Durumların Tekilleştirilmesi

KİTS verilerinin analize uygun hale getirilmesi kapsamındaki üçüncü aşama işlem adımlarına ait durumların tekilleştirilmesidir (bkz. Şekil 1). Her bir veri setinde yer alan ve farklı materyal türlerine (kitaplar, makaleler, tezler ve kitap bölümleri) ilişkin olarak farklı durumlarla tanımlanmış olan işlem adımları veri seti bazında Tablo 2’de görüldüğü gibi düzenlenmiştir.

3.3.1.3. Verilerin Kontrol Edilmesi ve Temizlenmesi

Şekil 1’den de görülebileceği gibi KİTS verilerinin düzenlenmesindeki bir sonraki aşama verilerin kontrol edilmesi ve temizlenmesidir. Bu aşamada öncelikle veri setlerinden yapılacak çıkarma işlemleri gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında KİTS’in kullanılmaya başlandığı 2008 yılından 2019 yılı sonuna kadar olan veriler kullanılacağı için 2020 yılının ilk yarısına ait tüm veriler ile talep eden üniversite ya da talep edilen üniversite bilgisinin yer almadığı satırlar veri setlerinden çıkarılmıştır. Ayrıca, çalışma Türkiye’deki üniversitelerin kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerini kullanımı üzerine olduğundan KKTC’de olup sisteme kayıtlı üniversite kütüphanelerine ilişkin veriler veri setlerinden çıkartılmıştır. Son olarak, kapanan üniversitelere ait tüm veriler ile kurum türü üniversite olmayan kurumlara ait veriler veri setlerinden çıkarılmıştır.⁵

Veri setlerinden yapılan çıkarmalar sonrasında kalan verilerin düzenlenmesine yönelik olarak birtakım çalışmalar yapılmıştır. Satırlar arası kaymalardan ya da boş gözelerden kaynaklı olarak sütunlar altında başka sütunlara ait bilgiler yer aldığı farkedilmiş ve her sütun için gerekli kontroller yapılarak, veriler doğru alanlara aktarılmıştır. Buna ek olarak, bazı gözelerdeki verilerin başında ve sonunda yer alan boşluklar (örneğin, The Cambridge yearbook of European legal studies), tüm sütunlar için veri standardizasyonunu sağlayabilmek adına Exceldeki **=TRIM()** formülü ile temizlenmiştir.

⁵ Bursa Orhan Gazi Üniversitesi, Canik Üniversitesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Fatih Üniversitesi, Girne Amerikan Üniversitesi, İpek Üniversitesi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu, İzmir Üniversitesi, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Lefke Üniversitesi, Melikşah Üniversitesi, Mevlana Üniversitesi, Milli Savunma Üniversitesi, ODTÜ Kuzey Kıbrıs Üniversitesi, Süleyman Şah Üniversitesi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Toros Üniversitesi, TÜBİTAK MAM Cahit Arf Kütüphanesi, TÜBİTAK UME Kütüphanesi, Turgut Özal Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Zirve Üniversitesi

Talep yapılırken materyal bilgilerinin girildiği alanlar için bir not alanı olmadığından istek yapan kurumlar materyal bilgileri ile ilgili notlarını boş kalan alanlara ya da materyal bilgilerinin yanına yazmaktadır. Bununla ilgili iki örnek aşağıda verilmektedir. Söz konusu duruma ilişkin düzeltmeler özellikle materyal adı ve yer numarası alanları için yapılmıştır.

1. Başlık alanına eklenen not: Peasants at Work in Burgundian Tapestry (**Kitap bölümüdür**)
2. Yazar alanına / boş kalan alana eklenen not: **Kapaktan 1. makaleye kadar olan kısmın fotokopisinin yollanması ricasıyla,**

Düzenlenmiş veri setlerinde her bir satır bir kaynak talebine/isteğe karşılık gelmektedir. İsteği yapan (kaynak talep eden) kütüphanenin bilgileri ile isteğin yapıldığı (kaynağın talep edildiği) kütüphanenin bilgileri aynı satırda yer almaktadır. Bunlara ek olarak, materyal künye bilgileri, talep tarihi ve veri tabanında kod olarak tutulan işlem durum bilgileri de yine aynı satırda tutulmaktadır. Üç veri setinin her biri için her bir satırda tutulan işlem durum bilgileri de dâhil olmak üzere çekilen tüm bilgiler ve bunlardan çalışma kapsamında kullanılanlar Tablo 2’de sunulmaktadır.

Bahsedilen üç veri setinde düzenleme öncesi ve sonrasında yer alan talep/istek sayıları Tablo 3’te yer almaktadır. Tablo 3’ten de görülebileceği gibi veri düzenlemesi öncesinde üç veri setinde yer alan toplam talep/istek sayısı 207888 iken veri temizleme ve standardizasyon çalışmaları yapılarak düzenlenen veri setinde bu sayı 182033’e düşmüştür. 163 üniversiteye ait bu verilerin çok büyük kısmı (%83) kitapları içeren ilk veri setinden gelmektedir.

Tablo 3. KİTS verilerinin yer aldığı üç veri setinde veri düzenlemesinden önceki ve sonraki talep/istek sayıları

Veri setleri	Materyal türü	Talep/istek sayısı			
		Düzenleme öncesi		Düzenleme sonrası	
		N	%	N	%
Veri seti 1	Kitap	172632	83,0	150466	82,6
Veri seti 2	Makale	27631	13,3	24892	13,7
Veri seti 3	Tez, Kitap Bölümü	7625	3,7	6675	3,7
	Toplam	207888	100,0	182033	100,0

3.3.1.4. Kütüphanelerin Birleştirilmesi

KİTS veri setleri üzerinden yapılan bir sonraki veri düzenleme işlemi kaynak talep eden ve kaynak talep edilen birim adlarına ilişkindir (bkz. Şekil 1, Aşama 5). Bu çalışma üniversite bazında yapıldığından, kaynak talep eden ya da edilen birim ismi kısmında yer alan kütüphane adları üniversite adına çevrilmiştir. Özellikle birden çok kütüphanesi olan üniversiteler için üniversite adı altında birleştirme yapılmıştır. Örneğin, çok sayıda şube kütüphanesi olan Ankara Üniversitesinin, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi ve Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi üzerinden yapılan kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama işlemlerinde kütüphane adları üniversite adı (Ankara Üniversitesi) ile değiştirilmiştir. Bu birleştirme işleminin yanı sıra üniversite adlarının tekil kullanılmadığı da fark edilmiştir. Örneğin “Çankırı Karatekin Üniversitesi” ve “Çankırı Üniversitesi” ile aynı üniversite kastedilmektedir. Üniversite adları, YÖK’ün üniversiteler listesinde yer alan üniversite adlarına göre tekilleştirilmiştir.

Bu işlemler sonrasında veri setlerinde talep eden ya da talep edilen birimler olarak sadece üniversitelerin yer alması sağlanmıştır. Üç veri setinde de kaynak talep eden ve kaynak talep edilen üniversite adlarının yanına yeni sütunlar açılarak üniversitelerin bulunduğu şehir ve bölge bilgileri eklenmiş, böylece üniversitelerarası iş birliğinin yanı sıra şehirler ve bölgeler arası iş birliklerinin de analiz edilebilmesi mümkün hale gelmiştir. Kullanılacak analiz araçlarının Türkçe karakterleri tanımayacağı dikkate alınarak üniversite, şehir ve bölge adlarında Türkçe karakter düzeltilmesi yapılmıştır. Ayrıca, yapılacak görsellerde ayrımı sağlamak adına kaynak talep eden üniversite, şehir ve bölge adlarının yanına *borrower* karşılığı olarak **b**, kaynak talep edilen üniversite, şehir ve bölge bilgilerinin yanına da *lender* karşılığı olarak **l** eklenmiştir (örneğin, Marmara_l, Ege_b, Ankara_l, Elazig_b, Bogazici_l, Isik_b). Üniversiteler ile ilgili olarak toplanan statü (devlet/vakıf), kuruluş yılı (yaş), kütüphane kullanıcı ve koleksiyon sayısı bilgileri de veri setlerine eklenmiştir.

3.3.1.5. Materyal Başlıklarının Düzenlenmesi

Çalışmada kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerinden en çok hangi konularda yararlandığının da ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu amaca yönelik olarak KİTS veri setlerinde yer alan materyal başlıklarının ve yer numaralarının kullanılmasına karar verilmiştir. Ancak bu kısımlarda da veri düzeni bakımından birçok

sorunla karşılaşılmış ve bu verilerin temizlenmesi ve standardizasyonun sağlanması gerekmiştir. Materyal başlıkları üzerinde Tablo 4'te örnekleri ile birlikte gösterilen yedi farklı duruma yönelik düzeltmeler gerçekleştirilmiştir.

Düzenlenmiş veri setlerinde yer alan toplam 182033 kaynak talebinin/isteğinin %0,3'lük bir kısmı için (538 istek) başlık bilgisi bulunmamaktadır. Başlığı bulunan kaynaklara göre (181495) %60,5 oranında İngilizce kaynakların, %34,2 oranında Türkçe kaynakların talep edildiği anlaşılmaktadır. Geri kalan yaklaşık %5 oranındaki isteğe konu olan 9485 kaynak talebi Türkçe ve İngilizce dışındaki dillerdedir. Başlıkların sağlıklı analiz edilebilmesi tek bir dilde standardize edilmesini gerektirmiştir. Google E-Tablolar uygulaması kullanılarak öncelikle **=DETECTLANGUAGE(metin_veya_aralık)** formülü ile başlıkların dili tespit edilmiş, ardından dili tespit edilen başlıklar **=GOOGLETRANSLATE(metin; [kaynak_dil]; [hedef_dil])** formülü ile İngilizceye çevrilmiştir.

Tablo 4. KİTS veri setlerinde yer alan materyal başlıklarına ilişkin tespit edilen sorunlar, örnekler ve çözüm yolları

Sorun 1	Materyal adlarında büyük küçük harf sorunu
Örnek	XIII. YÜZYILDA ORTA VE DOĞU ANADOLU'DAN BATI ANADOLU'YA GÖÇLER
Örnek	Willermus Tyrensis'in Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum (Denizaşırı Bölgelere Yapılan Seferlerin Tarihi) adlı eserin 11. ve 12. kitaplarının Türkçe çevirisi
Çözüm	Sadece materyal adının ilk harfi büyük olacak şekilde düzenleme yapılmıştır.
Sorun 2	Materyal adı sütununda başlığın yanı sıra materyal türü ve kaynak kullanım durumu gibi diğer bilgilerin de yer alması
Örnek	[Tez : Yüksek Lisans] [Elektronik : HardDisk] [Latin : Türkçe] [Çevrimiçi/Ödünç Verilemez] Askeri ceza hukukunda amirin emrini ifa ve ceza sorumluluğu
Örnek	[Kitap] [Basılı : Kağıt] : Türkçe] [Rafta] Dokuz Ötkünç(Dokuz Hikaye)
Çözüm	Sadece materyal adı kalacak şekilde temizlenmiştir.
Sorun 3	Materyal adında karakter kaynaklı bozulmalar
Örnek	Bir öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitüleri ve Beşikdüzü Örneği, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a armağan
Örnek	Batı'nın politikaları bugünün de aynı : baki ve yut : 13 İlkede batı projeleri Şa Aşık Tokat'ı Nuri / Şc [derl.] Ahmet Talat
Çözüm	Otomatize edilmiş bir düzeltme mümkün olmadığından söz konusu başlıklar manuel olarak düzeltilmiştir.
Sorun 4	Başlıkları aynı olan materyallerin noktalama, karakter hataları veya başlığa ek başka bilgilerin de başlık alanında olmasından dolayı farklı kaynak gibi görünmesi
Örnek	Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan Cilt II Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan Cilt II
Örnek	Sport and exercise psychology : international perspectives / Tony Morris, Peter Terry, Sandy Gordon, editors. Sport and exercise psychology : international perspectives
Çözüm	Materyal adları alfabetik sıralanarak gerekli kontrol ve tekilleştirme yapılmıştır.
Sorun 5	Materyal başlıklarında MARC alanlarına ait bilgilerin de yer alması
Örnek	Türk Kültürü araştırmaları :Prof. Dr. Oktay Aslanapa'a armağan/ Şc yayınlayan. 264 1 Şa Ankara : Şb Anka
Örnek	▼aKla veda / ▼cPaul Feyerabend ; İngilizceden çev. Ertuğrul Başer İt's grammar time. 2 / Şc Virginia Evans, Jenny Dooley.
Çözüm	Excelde bul ve değiştir özelliği kullanılarak düzeltilmiştir.
Sorun 6	Bir başka dildeki materyal başlığına da materyal adı kısmında yer verilmesi
Örnek	Türk Hukukunda özel güvenlik görevlilerinin koruma tedbirlerine başvurma ve zor kullanma yetkisi / The authorization of the private security officers in Turkish Law: Applying the measures of protectio
Örnek	İngiliz gizli belgelerinde Türkiye, 1896-1908 = the British documents on the origin of the war, 1896-1914
Çözüm	Tek başlık kalacak şekilde düzenleme yapılmıştır.
Sorun 7	Materyal adı alanında başlık yerine bazı karakterlerin yer alması
Örnek	----
Örnek	****
Örnek	????
Çözüm	Başlık bulunmadığı için değerlendirmeye alınamamıştır.

3.3.1.6. Ana Konu ve Alt Konuların Belirlenmesi

Talep edilen kaynakların ana ve alt konularının belirlenmesi için kaynakların yer numaraları alanı kullanılmıştır. Yer numaraları alanında demirbaş numarası, kapalı depo numarası, kitap adı, ISBN, yazar adları, kaynağın yer aldığı kütüphane birimi gibi başka bilgilerin de bulunduğu tespit edilmiş, buna yönelik gerekli veri temizleme ve standardizasyon işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, yer numaraları sadece konu numaraları kalacak şekilde cutter ve yıl bilgilerinden ayrıştırılarak düzenlenmiştir. Yer numaraları yalnızca kitaplar için mevcut olduğundan, konu analizleri yalnızca ilk veri seti üzerinden yapılabilmektedir. Yer numaraları alanında aşağıdaki 10 örnek üzerinden de görülebileceği gibi kapalı depo numaraları, birim kütüphane adı, yıl, cilt, baskı vb. bilgilerin de yer aldığı farkedilmiş, sadece LC ve DOS yer numaraları kalacak şekilde veri temizlenmiştir.

1. Demirbaş numarası ve yıl: **1970, 0010085**, KKK 521/Ö975
2. Kapalı depo numarası ve üniversite adı: **1982, VII 1126 1982, (İstanbul Üniversitesi**
3. Kapalı depo numarası ve birim kütüphane adı: **1995/01382 Merkez Kütüphane Kitap Deposu**
4. Kaynağın kütüphanedeki fiziksel kat bilgisi: **1st Floor A Block**, DS66 S79 2015
5. Yayın/yayıncı bilgileri: **2. bs.-- İstanbul: Köprü, 2001**
6. Tespit edilemeyen bilgi: **2/18**
7. Yıl bilgisi ve not: **2017 (Yer numarası sadece yıl olarak gözükme**
8. Kaynağın kullanılabilirlik durumu: HM851 .V58 2002 **AVAILABLE**
9. Yayın/yayıncı bilgileri: **Zürich : Schulthess, 2014,**
10. Tespit edilemeyen bilgi: - **(Kayıt No : 247617**

Konu numaralarını belirten sınıflama sistemleri kurumdan kuruma farklılık gösterilebilmektedir. Dolayısıyla, konu numaralarını da standart hale getirebilmek için her bir kaynağın ana ve alt konusunun LC konu numaralarından hareket edilerek belirlenmesine karar verilmiştir. DOS ana konu numaralarına karşılık gelen LC ana konu numaralarının tespit edilmesi için Tablo 5 oluşturulmuştur. Tablo 5'in oluşturulması için

Kongre Kütüphanesi konu başlıkları sayfasında yer alan ana konu başlıkları bilgisi alınmıştır. Verilerin içerisinde yer alan DOS konu ve alt konu numaraları ise ClassificationWEB sayfası üzerinde yer alan “LC Classification & Dewey Decimal Number Correlations” başlığı altındaki uygulama üzerinden kontrol edilerek karşılık gelen LC numaraları işlenmiştir⁶. Bu alt konu başlıklarına ait detaylı liste ise Ek 5’te yer almaktadır⁷ Tablolarda yer alan verilerin Türkçe çevirileri için Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi⁸ ve Balıkesir Üniversitesi Kütüphanesi⁹ web sayfalarında yer alan bilgilerden faydalanılarak Google Translate üzerinden çevirileri yapılmıştır. Tablo 5’ten de görülebileceği gibi talep edilen kitap bilgilerinin yer aldığı ilk veri setindeki kitapların yaklaşık %95’i için (142404 kitap) yer numarası bilgisi yer almaktadır.

Tablo 5. DOS ana konu başlıklarına karşılık gelen LC ana konu başlıkları

No	DOS	LC	LC ana konu başlığı (İngilizce)	LC ana konu başlığı (Türkçe)	Toplam
1	300	H	Social Sciences	Sosyal Bilimler	27770
2	400-800	P	Language and Literature	Dil ve Edebiyat	22294
3	900	D	World History and History of Europe, Asia, Africa, Australia, New Zealand, etc.	Dünya Tarihi ve Avrupa Tarihi, Avrupa, Asya, Afrika, Avustralya, Yeni Zelanda vb.	17103
4	340	K	Law	Hukuk	15802
5	100-200	B	Philosophy. Psychology. Religion	Felsefe. Psikoloji. Din	10588
6	700	N	Fine Arts	Güzel Sanatlar	9072
7	320	J	Political Science	Politika Bilimi	8081
8	500	Q	Science	Fen Bilimleri	7446
9	600	T	Technology	Teknoloji	5988
10	370	L	Education	Eğitim	4452
11	910	G	Geography. Anthropology. Recreation	Coğrafya. Antropoloji. Rekreasyon	4202
12	610	R	Medicine	Tıp	2863
13	920	C	Auxiliary Sciences of History	Tarihin Yardımcı Bilimleri	1454
14	780	M	Music	Müzik	1523
15	970-980	E-F	History of the Americas	Amerika Tarihi	893
16	010-020	Z	Bibliography. Library Science. Information Resources (General)	Bibliyografya. Kütüphane Bilimi. Bilgi Kaynakları (Genel)	788
17	000	A	General Works	Genel Konular	821
18	630	S	Agriculture	Ziraat	586
19	355	U	Military Science For Military History, See D-F	Askeri Tarih için Askeri Bilim, Bkz. D-F	549
20	359	V	Naval Science For Naval History, See D-F	Denizcilik Tarihi için Deniz Bilimleri, Bkz. D-F	129
Toplam					142404

⁶ <https://classweb.org/min/minaret?app=Corr&mod=Search&menu=/Menu/>

⁷ <https://l24.im/aoUupb>

⁸ https://www.library.boun.edu.tr/kutuphane_bilgisi.php#C3b2

⁹ <http://kutuphane.balikesir.edu.tr/dosya/lc.pdf>

3.3.1.7. Analiz veri dosyalarının oluşturulması

Kitapların, makalelerin ve tezler ile kitap bölümlerinin yer aldığı üç ayrı KİTS veri seti Tablo 1’de yer alan ve tekil olan istek numarası (request number) üzerinden birleştirilerek, analizlerde kullanılmak üzere tek veri dosyası haline getirilmiştir. Her bir analiz için kullanılan veri dosyaları 3.4. *Verilerin Analizi* başlığı altında daha ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

3.3.2. TÜBESS VERİLERİNİN DÜZENLENMESİ

TÜBESS verileri ULAKBİM kurum bilgisayarından sisteme giriş sağlanarak alınmıştır. Alınan veriler 2011-2019 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllar arasında toplamda 135 üniversitenin yanı sıra ULAKBİM, ULAKBİM Yurtdışı, Millî Savunma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve YÖK üzerinden sağlanan veriler bulunmaktadır. Araştırmanın kapsamı Türkiye’deki üniversitelerle sınırlı olduğundan 135 üniversitenin verileri değerlendirilmiştir. Kıbrıs’taki üniversitelerin ve kapatılan üniversitelerin¹⁰ verileri ile ULAKBİM, ULAKBİM Yurtdışı, Millî Savunma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve YÖK verileri değerlendirmeye alınmamış ve analiz veri setinden çıkarılmıştır¹¹. Yalnızca üniversitelerin TÜBESS kullanımını gösteren veri seti üzerinde KİTS veri setlerinde de yapıldığı gibi üniversite kütüphanelerinin adları üniversite adına çevrilmiş ve üniversite adları tekilleştirilmiştir.

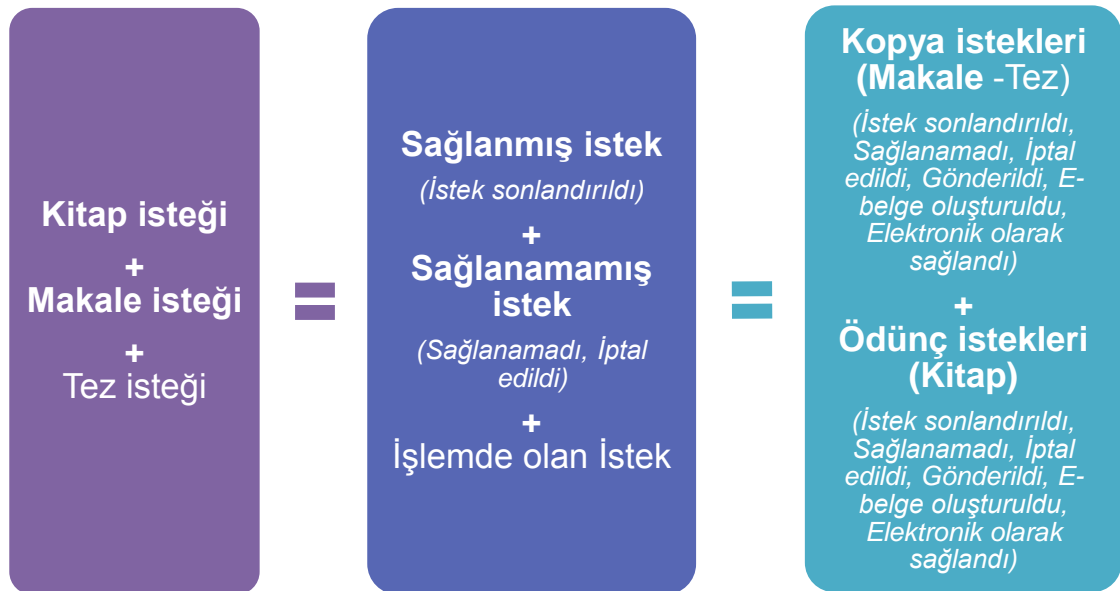
ULAKBİM’den alınan TÜBESS verilerinin analize uygun hale getirilmesi için her bir üniversitenin talep ettiği kaynak sayısı ile o üniversiteden talep edilen kaynak sayısının hesaplanması gerekmiştir. Bu hesaplamayı sağlıklı yapmak ve analiz veri setini doğru bir şekilde hazırlayabilmek için öncelikle ULAKBİM TÜBESS toplu istatistik sayfasında yer alan istatistiklerin başlıkları, ULAKBİM Belge Sağlama kütüphanesinin kendi ara yüzünde yer alan istek/talep listesindeki başlıklar ile üniversitelerin toplu istatistik sayfasında yer alan istatistiklerin başlıkları karşılaştırılmıştır. Bu incelemelere göre Şekil 2’de görülen sonuca varılmıştır. Şekil 2’den de anlaşılacağı gibi TÜBESS üzerinden bir üniversiteden talep edilen kaynaklar kitap, makale ve tez isteklerinden oluşmaktadır. Talep edilen toplam kaynak sayısının içerisinde isteği yapıp sağlanmış, sağlanamamış

¹⁰ Doğu Akdeniz Üniversitesi, Girne Amerikan Üniversitesi, İstanbul Şehir Üniversitesi, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Lefke Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi

¹¹ Bu kurumlara ek olarak sistemden yararlanan Kalem Okulları’na ilişkin veriler de veri setinden çıkarılmıştır.

ve işlemi devam eden kaynaklar yer almaktadır. Öte yandan talep edilen kaynak sayısı elektronik olarak gönderilen makale ve tezler için yapılan kopya istekleri ile basılı olarak gönderilen kitaplar için yapılan ödünç isteklerinden oluşmaktadır. Bir üniversitenin talep ettiği kaynak sayısının bulunması için de aynı yolun izlenmesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, bir üniversitenin talep ettiği kaynak sayısı kitap, makale ve tez isteklerinin toplanmasıyla, istek yaptığı kaynaklardan sağlanmış, sağlanamamış ve işlemi devam edenlerin toplamıyla ya da yaptığı kopya ve ödünç isteklerinin toplamıyla bulunabilmektedir. ULAKBİM'den alınan TÜBESS verilerinde tez istek sayıları, işlemde olan istek sayıları ile tez kopya istekleri (Şekil 2'de kalın olarak görülmeyenler) doğrudan yer almamaktadır. Ancak, toplam istek sayıları üzerinden yapılan doğrulamalar ile bulunmaları mümkün olmuş ve veri setine eklenmiştir.

TÜBESS verileri ile ilgili önemli bir sınırlılık TÜBESS istatistik sayfasından her yıl için Aralık ayı verilerine ulaşamaması olmuştur. Üniversiteler ile yapılan görüşmelerden TÜBESS kullanan üniversitelerin kendi ara yüzlerinde Aralık verilerinin/istatistiklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında Aralık ayına ait veri TÜBESS yönetici sayfasında olmadığı için sadece alınan veri üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Şekil 2. Üniversitelerin TÜBESS kaynak taleplerinin hesaplanması için izlenen yol

TÜBESS verilerinin düzenlenmesinden sonra üniversitelerin bu sistem üzerinden talep ettikleri kaynak sayısının 37738, üniversitelere gelen kaynak taleplerinin ise 27676 olduğu bulunmuştur.

Düzenlenmiş ve yalnızca üniversite adları ile bu üniversitelerin TÜBESS üzerinden talep ettikleri ve kendilerinden talep edilen kaynak sayılarının yer aldığı veri setine hipotezlerin test edilmesi amacıyla yapılacak istatistiksel testlerde kullanılmak üzere üniversite statüsü (devlet/vakıf), kuruluş yılı (yaş), kütüphane kullanıcı ve koleksiyon sayısı bilgileri eklenerek TÜBESS veri seti analize uygun hale getirilmiştir. Aynı işlem KİTS verisi içinde yapılmıştır.

3.3.3. GÖRÜŞME VERİLERİNİN DÜZENLEMESİ

Görüşme yapılan her bir üniversite için görüşme sorularının yer aldığı bir dosya oluşturulmuştur. Dosyaya üniversite adı, görüşme yapılan kişinin adı ile görüşme tarih ve saat bilgisi eklenmiştir. Görüşme esnasında ve görüşmeden hemen sonra sorulara verilen yanıtlar ve yapılan açıklamalar bu dosyalara işlenmiştir.

Görüşme formundaki ilk altı soru demografik bilgilerle ilgili sorulardır. Bu sorular için görüşme öncesinde olabilecek cevap kategorileri belirlenmiş, görüşme esnasında ise form üzerine işaretlemeler bu kategoriler çerçevesinde yapılmıştır. Sonradan eklenen cevaplarda mevcuttur. Diğer sorularda ise görüşme esnasında ya da görüşmeden hemen sonra alınan notlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Sorular yapılan değerlendirmelere göre sorular kategorize edilerek, sistem, süreç ve farkındalık olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Bazı sorulara verilen cevaplar birden çok başlıkla ilgili bulunduğundan bu sorulara birden çok başlık altında yer verilmiştir. Ek 2'de yer alan sorulardan sistem ile ilgili olup, yanıtları aynı başlık altında değerlendirilen soruların numaraları 7-11, 24 ve 27'dir. Süreç ile ilgili sorular ise 7.-16., 19., 20., 23. ve 24. sorulardır. Üçüncü kategori olarak belirlenen farkındalık ile ilgili soruların numaraları ise 8, 17, 18, 21, 22, 25-27'dir (bkz. Ek 2).

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Önceki kısımlarda anlatıldığı şekilde düzenlenen veri setleri üzerinden *4. Bölüm: Bulgular ve Değerlendirme* başlığı altında anlatılan sonuçlara ulaşılması için yapılan analizler ve bu amaçla kullanılan araçlar aşağıdaki dört alt başlıkta anlatılmaktadır.

3.4.1. COĞRAFİ ANALİZLER

Çalışmanın amaçlarından biri kütüphanelerarası iş birliğine coğrafi yakınlığın etkisi olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla, bölgeler, şehirler ve üniversiteler arası iş birliklerinin incelenmesine karar verilmiştir. Söz konusu iş birliklerinin analiz edilebilmesine olanak verecek verinin talep/istek bazlı olması, bir diğer deyişle her bir satırı bir talebe/isteğe karşılık gelen veri setinde aynı satırda kaynağı talep eden üniversite ile bu kaynağın talep edildiği üniversite, dolayısıyla şehir ve bölge bilgilerinin yer alması gerekmektedir. TÜBESS verileri istek bazlı olarak sağlanamamış, istatistik olarak alınması mümkün olmuştur. Alınan veride üniversitelerin talep ettikleri kaynak sayıları ile bu üniversitelerden talep edilen kaynak sayıları yer almakta ancak hangi üniversitenin hangi üniversiteden kaynak talebinde bulunduğu dair bir ilişkilendirme bulunmamaktadır. Bu nedenle TÜBESS verileri için coğrafi analizlerin yapılması mümkün olmamış, bu analizler KİTS verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Coğrafi analizlerin yapılabilmesi için bibliyometrik görselleştirme aracı olan VOSviewer (bkz. <https://www.vosviewer.com/>) kullanılmıştır. Hazırlanan KİTS veri seti VOSviewer üzerinde çalışabilmesi için Web of Science (WoS) formatına getirilmiştir. Bu amaçla, WoS üzerinden temsili bir veri seti indirilmiş ve bu veri setinin görsellerin oluşturulması için kullanılacak adres (C1) alanına öncelikle her bir kaynağı talep eden ve kaynağın talep edildiği bölge bilgileri, sonrasında şehir ve üniversite bilgileri eklenerek üç farklı görsel elde edilmiştir. İlk görsel bölgeler arası iş birliği, ikinci görsel şehirlerarası iş birliği ve üçüncü görsel üniversitelerarası iş birliği ile ilgili çıkarımlarda bulunmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca görsellere ilişkin olarak VOSviewer yazılımı tarafından sunulan map ve network dosyaları çözümlenerek her bir üniversite, şehir ve bölgenin yaptığı kaynak talepleri ile kendilerine iletilen taleplere ilişkin istatistikler ile üniversiteler, şehirler ve bölgelerin kendi aralarında kurdukları iş birliklerine ilişkin istatistikler tablolar halinde sunulmuştur.

3.4.2. KONUSAL ANALİZLER

Çalışma kapsamında kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerinin daha çok hangi alanlar tarafından kullanıldığı ve daha çok hangi konular için iş birliği yapıldığının da ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İstek bazlı olarak alınmış KİTS verileri talep edilen kaynakların başlıklarını ve yer numaralarını içermesine rağmen, TÜBESS verileri için bu bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır. Dolayısıyla coğrafi analizler için olduğu gibi konusal analizler de yalnızca KİTS verileri üzerinden yapılabilmektedir.

Konusal analiz için öncelikle kaynakların yer numaraları üzerinden ana ve alt konuları tespit edilmiştir. Yer numaraları alanı kitaplar veri seti ile tezler ve kitap bölümleri veri setinde yer almaktadır. Ancak, tezler ve kitap bölümleri veri setindeki yalnızca 1823 kitap bölümü için yer numarası belirlenebildiğinden bu veri seti ihmal edilerek, konusal analizler yalnızca KİTS'in üç veri setinden en büyük kapsamlısı olan kitap veri seti üzerinden yapılmıştır. Kütüphanelerarası iş birliğine en çok konu olan ana alanlar ile bu ana alanlar altında en çok iş birliği yapılan alt alanların gösterilmesi için Flourish (<https://flourish.studio/>) görselleştirme yazılımı üzerinden oluşturulan radyal harita/ağaç (radial tree) kullanılmış, ayrıca talep bazlı ana ve alt konular için sıklık tabloları oluşturulmuştur.

Daha ayrıntılı konusal analiz için materyal başlıkları kullanılmıştır. Materyal başlıkları KİTS'in üç veri seti için de mevcut olduğundan, başlıklar üzerinden yapılan analizler tüm KİTS verilerine ilişkin sonuçları yansıtmaktadır. Tüm materyal başlıklarında geçen kelimeler/kelime öbekleri VOSviewer yazılımı ile çekilip görselleştirilmiştir. Coğrafi analiz için indirilen WoS veri setinin başlık (TI) kısmına standardize edilmiş ve tümü İngilizce'ye çevrilmiş KİTS materyal başlıkları eklenerek konu haritasının oluşturulması mümkün olmuştur. Kaynak başlıklarından çekilen kelime/kelime öbeği sayısı 138397'dir. Bunlardan başlıklarda görülme sıklığı 40 ve daha fazla olan 1536 kelime/kelime öbeği üzerinden görsel oluşturulmuştur.

3.4.3. İSTATİSTİKSEL TESTLER

Üniversitelerin kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerini kullanarak yaptıkları kaynak talepleri ya da bu sistemler aracılığıyla kendilerine gelen kaynak talepleri birçok farklı faktörden etkileniyor olabilir. Bu düşünceden hareketle, TÜBESS ve

KİTS üzerinden üniversitelerin talep ettikleri toplam kaynak sayıları ile kendilerinden talep edilen kaynak sayılarının üniversitenin devlet ya da vakıf üniversitesi olmasıyla, kaç yıllık bir üniversite olduğuyla, kütüphanesinin koleksiyon ve kullanıcı sayısı ile ilişkisi araştırılmıştır.

Üniversitelerin KİTS ve TÜBESS üzerinden talep ettikleri ya da kendilerinden talep edilen kaynak sayılarının statülerine (devlet ya da vakıf üniversitesi olmalarına) göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek üzere Mann-Whitney U testi kullanılmıştır (normal dağılım varsayımı sağlanmamıştır).

Üniversitelerin kuruluş yıllarına göre hesaplanan yaşları ile KİTS ve TÜBESS üzerinden talep ettikleri ya da kendilerinden talep edilen kaynak sayıları arasındaki ilişkiyi araştırmak için Spearman korelasyon testi kullanılmıştır (normal dağılım varsayımı sağlanmamaktadır). Bu kısımda ilişki testine ek olarak 20 yaşından küçük olan üniversiteler ile 20 ve daha büyük yaşlı üniversitelerin kaynak talepleri arasındaki farklılığı incelemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Gelen ya da yapılan kaynak taleplerinin üniversitenin kütüphane koleksiyon büyüklüğü ve kullanıcı sayıları ile ilişkisini bulmak üzere Spearman korelasyon testi kullanılmıştır (normal dağılım varsayımları sağlanmıyor). Test yapılırken, kütüphane kullanıcı sayısı olmayan üniversiteler, test sonucunu etkilememesi için kapsam dışı tutulmuştur.

Tüm istatistiksel testler SPSS (23) programı ile %95 güven düzeyinde gerçekleştirilmiş, anlamlı bulunan test sonuçlarının daha iyi yorumlanabilmesi için etki büyüklükleri de hesaplanmıştır. Spearman korelasyon testinin etki büyüklüğü olarak korelasyon katsayısının karesi alınarak bulunan değer olan R^2 değeri kullanılmıştır. Mann-Whitney U testi için etki büyüklüğünün hesaplanmasında Formül 1 kullanılmıştır (Cohen, 2013a, 2013b). Formülde \bar{R}_A ve \bar{R}_B karşılaştırılan iki grubun sıra ortalamaları, N_T ise toplam veri sayısıdır. r_G değerinin 0,5'ten büyük olması etkinin önemli olduğu anlamına gelir.

$$r_G = 2(\bar{R}_A - \bar{R}_B)/N_T$$

Formül 1

Ayrıca Mann-Whitney U testi sonuçlarını daha iyi yorumlayabilmek için istatistiksel konum ölçülerinden ortanca değerler kullanılmıştır.

3.4.4. GÖRÜŞMELERİN ANALİZİ

Görüşmeler 3.3.1 *Görüşme Verilerinin Düzenlenmesi* başlığı altında yer alan soru gruplandırmaları dikkate alınarak üç başlık altında değerlendirilmiştir. Tüm görüşme sorularının analizi için hesaplanan sıklık ve yüzdeler kullanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

KİTS ve TÜBESS kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinden elde edilen verilere göre yapılan analizlerin sonuçları dört başlık altında toplanmıştır. İlk başlık altında KİTS üzerinden gerçekleştirilen kaynak paylaşımları bölge, şehir ve üniversite düzeyinde coğrafi olarak değerlendirilirken, ikinci başlık altında talep edilen kaynaklar konularına göre analiz edilmektedir. Üniversitelerin talep ettikleri ve üniversitelerden talep edilen kaynak sayılarının üniversitenin türüne, yaşına, koleksiyon büyüklüğüne ve kullanıcı sayısına göre değerlendirildiği üçüncü başlık altında ilk iki başlıktan farklı olarak hem KİTS hem de TÜBESS ile ilgili analiz sonuçları sunulmaktadır. Yine her iki sisteme ait değerlendirmelerin yer aldığı son başlık altında ise bu iki sistemi kullanan veya kullanmayan üniversitelerle yapılan görüşmelerden çıkarılan sonuçlara yer verilmiştir.

Coğrafi olarak Türkiye’de yedi bölge bulunmaktadır. Bu bölgelerde bulunan toplam şehir (80) ve üniversite sayıları KİTS (161) da TÜBESS (135) verileri üzerinden çıkarılarak paylaşılmıştır. Talep edilen olarak Marmara Bölgesinde 11 şehir, 61 üniversite; İç Anadolu Bölgesinde 13 şehir, 31 üniversite; Ege Bölgesinde 8 şehir, 13 üniversite; Akdeniz Bölgesinde 8 şehir, 13 üniversite; Doğu Anadolu Bölgesinde 14 şehir, 15 üniversite; Karadeniz Bölgesinde 18 şehir, 18 üniversite; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 8 şehir, 10 üniversite iş birliğinde bulunmuştur. Talep eden ve edilen durumda olan üniversitelere ait iş birlikleri ve analizler aşağıda yer almaktadır.

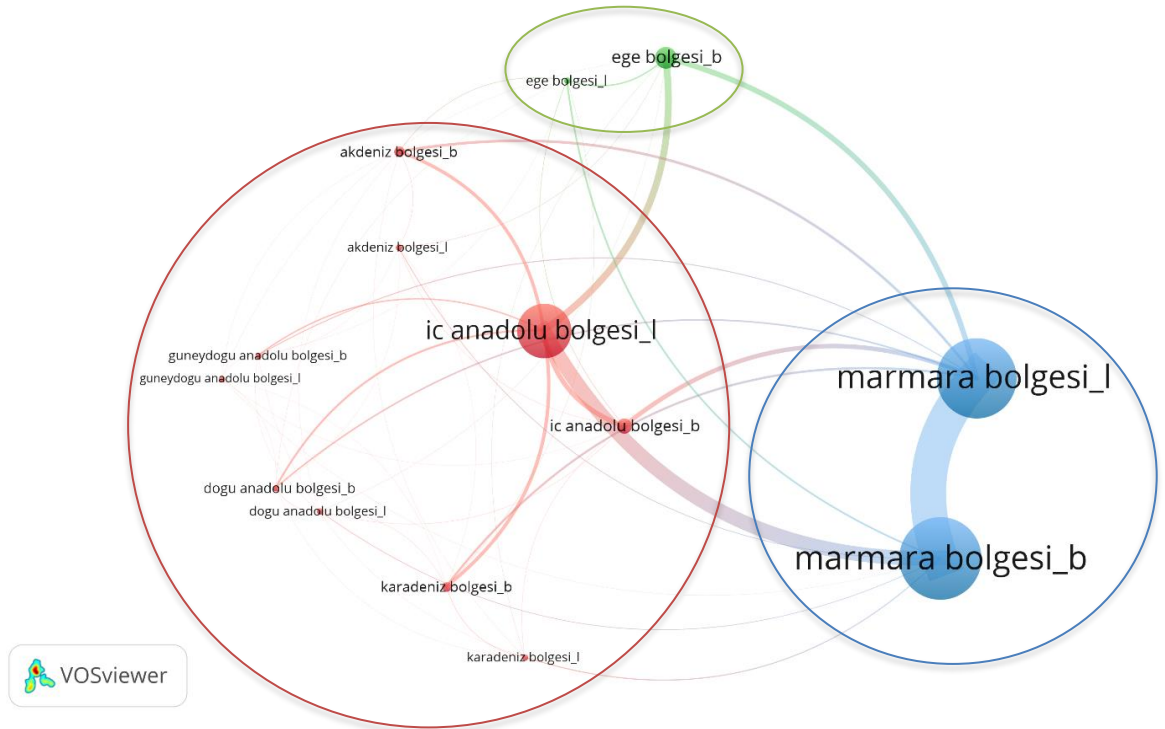
4.1. COĞRAFİ AÇIDAN KAYNAK PAYLAŞIMI

Bu alt bölümde, üniversiteler arası iş birliğinde coğrafi mesafenin kaynak alışverişi üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu amaçla, veriler hem bölgesel hem şehir hem de üniversite düzeyinde incelenmektedir. Coğrafi açıdan kaynak paylaşımına ilişkin bulguları değerlendirirken birtakım bilgileri göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Coğrafi olarak Türkiye’de yedi bölge ve 81 il bulunmaktadır. Tüm bölgeler ile neredeyse tüm şehirler (80 şehir) KİTS ve TÜBESS sistemlerini kullanmaktadır. KİTS’i kullanan 161, TÜBESS’i kullanan 135 üniversite vardır. Talep edilen olarak Marmara Bölgesindeki 11 şehirden 61 üniversite; İç Anadolu Bölgesindeki 13 şehirden 31

üniversite; Ege Bölgesinde 8 şehirden 13 üniversite; Akdeniz Bölgesinde 8 şehirden 13 üniversite; Doğu Anadolu Bölgesinde 14 şehirden 15 üniversite; Karadeniz Bölgesinde 18 şehirden 18 üniversite; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 8 şehirden 10 üniversite iş birliğinde bulunmuştur. Daha ayrıntılı bulgular aşağıda sunulmaktadır.

4.1.1. Bölgelerarası İş Birliği

KİTS üzerinden alınan verilere göre bölgelerarası iş birliğini göstermek için kaynak talep eden (borrower-b) ve kaynak talep edilen (lender-l) bölgelere göre Şekil 3'te görülen ağ oluşturulmuştur. Ağda temsil edilen veriler Tablo 6 ve Tablo 7'de sunulmaktadır. Tablo 6, her bir bölgenin diğer bölgelerden toplamda ne kadar kaynak talep ettiğini ve yine her bir bölgeden talep edilen toplam kaynak sayısını göstermektedir. Tablo 7'de ise en çok iş birliğinde bulunan bölgeler ile iş birliklerine ait sıklıklar yer almaktadır. Şekil 3'te yer alan bölgesel iş birliği ağı, 161 üniversitenin KİTS üzerinden 182.033 kaynak için yaptığı yeni istek verilerine dayanmaktadır. Ağda, bölge adlarının hemen yanında bulunan *l* ve *b* kısaltmaları, söz konusu bölgenin kaynak talep edilen (lender - *l*) ve kaynak talep eden (borrower - *b*) konumunda olduğu iki durumu birbirinden ayırt etmek için kullanılmıştır. Farklı renkler en çok iş birliği yapan üniversite gruplarının olduğu bölgeleri temsil etmekte, bölgelerin birbirlerine yakınlığı daha fazla iş birliği içinde oldukları anlamına gelmektedir. Bir bölgeye ilişkin düğüm (nod) ne kadar büyükse söz konusu bölge o kadar fazla kaynak talep etmekte ya da o bölgeden o kadar fazla kaynak talep edilmektedir. Bölgeler arasında yer alan bağlantılar ne kadar kalınsa kaynak talep etme/edilme o kadar fazladır. Bu bilgilerden yola çıkarak, öncelikle bölgeleri kaynak taleplerine göre üç grupta toplamak mümkündür. Bu üç grup, Şekil 3'te mavi, kırmızı ve yeşil renkli kümelerle temsil edilmektedir. Bu grupların kendi içlerinde iş birliği daha yoğun olmakla birlikte diğer gruplarda yer alan bölgelerle de iş birlikleri bulunmaktadır. Ağı yorumlarken bölgelerde yer alan üniversite sayıları özellikle göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur.

Şekil 3. Kütüphanelerarası kaynak paylaşımında bölgeler arası iş birliği ağı (etkileşimli harita için: <https://l24.im/nNJsZ>)

Ağda en baskın olan bölge mavi kümede yer alan Marmara Bölgesidir. Marmara Bölgesi, hem kaynak talep edilen (96079) hem de kaynak talep eden (99252) konumunda en çok işlemin gerçekleştiği kümedir (bkz. Tablo 6). Marmara Bölgesinin talep ettiği kaynak sayısı, Marmara Bölgesinden talep edilen kaynak sayısından daha fazladır. Toplam kaynak isteklerinin yarısından fazlası (%53) Marmara Bölgesine gelmiştir. Yapılan kaynak isteklerinin de yine yarıdan fazlası (%54.5) Marmara Bölgesi tarafından yapılmıştır. Marmara Bölgesindeki en büyük etkileşim (65161) Marmara Bölgesinde yer alan üniversiteler arasında olmaktadır (bkz. Tablo 7). Marmara Bölgesine gelen taleplerin büyük kısmı (%68) aynı bölgedeki üniversitelerden gelmektedir. Marmara Bölgesi kaynak taleplerinin büyük kısmını (%66) yine aynı bölgeden yapmaktadır. KİTS'teki toplam etkileşimin neredeyse beşte birine (%18) karşılık gelen kendi içindeki yoğun etkileşimin yanı sıra, Marmara Bölgesine diğer tüm bölgelerden kaynak talebi gelmekte, Marmara Bölgesi de diğer bölgelerin tümünden kaynak talep etmektedir. Marmara Bölgesinin kendisinden sonra en çok kaynak talep ettiği bölge İç Anadolu Bölgesidir (26318; %26,5). Marmara Bölgesinden kendisinden sonra en çok kaynak talep eden diğer bölgeler ise sırasıyla Ege (9760; %10), İç Anadolu (8072; %8,4) ve Akdeniz Bölgeleridir (4672; %4,9).

Tablo 6. KİTS verilerine göre bölgelere gelen talepler ile bölgelerin yaptığı talepler

Bölge	Küme	Talep edilen kaynak (/)		Talep ettiği kaynak (b)	
		Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Marmara Bölgesi	Mavi	96079	52,8	99252	54,5
İç Anadolu Bölgesi	Kırmızı	65826	36,2	19050	10,5
Ege Bölgesi	Yeşil	8115	4,5	25962	14,3
Karadeniz Bölgesi	Kırmızı	4068	2,2	12152	6,7
Akdeniz Bölgesi	Kırmızı	3468	1,9	12654	7,0
Doğu Anadolu Bölgesi	Kırmızı	3465	1,9	7758	4,3
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Kırmızı	1012	0,6	5205	2,9
Toplam		182033	100,0	182033	100,0

Marmara Bölgesinden sonra ağıdaki en etkin bölge kırmızı kümede yer alan İç Anadolu Bölgesidir. Ancak hem kaynak talep eden hem de kaynak talep edilen konumunda neredeyse eşit düzeyde etkin olan Marmara Bölgesinden farklı olarak, İç Anadolu Bölgesinden yapılan kaynak talebi (65826), bu bölgenin diğer bölgelerden yaptığı kaynak isteğine (19050) göre oldukça fazladır. Toplam kaynak taleplerinin %36'sını karşılayan İç Anadolu Bölgesinin diğer bölgelerden yaptığı taleplerin toplamdaki payı %10,5'tir. İç Anadolu Bölgesinin kaynak talep edilen rolündeki merkezi konumu tüm bölgelerin kaynak talebi açısından bu bölgenin önemine işaret etmektedir. İç Anadolu Bölgesinden en çok kaynak talep eden ilk bölge Marmara Bölgesi (26318; %40), ikinci bölge ise Ege Bölgesidir (12402; %19).

Tablo 7. KİTS verilerine göre iş birliği sayıları 1000'den fazla olan bölgeler

Talep edilen bölge	Talep eden bölge	Sıklık	Yüzde
Marmara Bölgesi	Marmara Bölgesi	65161	35,8
İç Anadolu Bölgesi	Marmara Bölgesi	26318	14,5
İç Anadolu Bölgesi	Ege Bölgesi	12402	6,8
Marmara Bölgesi	Ege Bölgesi	9760	5,4
İç Anadolu Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi	8696	4,8
Marmara Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi	8072	4,4
İç Anadolu Bölgesi	Karadeniz Bölgesi	6265	3,4
İç Anadolu Bölgesi	Akdeniz Bölgesi	6091	3,3
Marmara Bölgesi	Akdeniz Bölgesi	4672	2,6
Marmara Bölgesi	Karadeniz Bölgesi	3916	2,2
İç Anadolu Bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	3645	2,0
Ege Bölgesi	Marmara Bölgesi	3104	1,7
Marmara Bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	2783	1,5
İç Anadolu Bölgesi	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2409	1,3
Ege Bölgesi	Ege Bölgesi	2377	1,3
Marmara Bölgesi	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1715	0,9
Akdeniz Bölgesi	Marmara Bölgesi	1329	0,7
Doğu Anadolu Bölgesi	Marmara Bölgesi	1199	0,7
Toplam		169914	93,3
Genel Toplam		182033	100,0

İç Anadolu Bölgesindeki üniversitelerin kendi bölgelerinden kaynak talep etme sayıları (8696; %13), Marmara ve Ege Bölgelerinden gelen taleplerin gerisinde kalmaktadır. İç Anadolu Bölgesinden en çok kaynak talep eden bu üç bölgeyi (Marmara, Ege ve İç Anadolu), Karadeniz (6265; %9,5) ve Akdeniz (6091; %9) Bölgeleri ve onları da Doğu Anadolu (3545; %5,4) ve Güneydoğu Anadolu (2409; %3,7) Bölgeleri takip etmektedir. Kırmızı kümede İç Anadolu Bölgesinin yanı sıra, tek başına mavi kümeyi oluşturan Marmara Bölgesi ile tek başına yeşil kümeyi oluşturan Ege Bölgesi dışındaki tüm bölgeler yer almaktadır. Kırmızı kümede İç Anadolu Bölgesine ek olarak yer alan dört bölgeden Akdeniz Bölgesi tüm bölgelerden birbirine yakın düzeylerde kaynak talep etmektedir. Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri; İç Anadolu ve Marmara Bölgelerinden daha fazla kaynak talep ederken, bu bölgelere diğer bölgelerden birbirine yakın sayılarda kaynak talebi gelmektedir. Yeşil kümeyi tek başına oluşturan Ege Bölgesi için de benzer bir durum söz konusudur. Ege Bölgesinin en çok kaynak talep ettiği bölgeler neredeyse kaynak isteklerinin yarısını gönderdiği İç Anadolu Bölgesi (12402; %48) ve Marmara Bölgesidir (9760; %37,6). Ege Bölgesindeki üniversitelerin kendi bölgelerinden kaynak talepleri (2377) toplam taleplerinin (25962) ancak %9'una

karşılık gelmektedir. Ek olarak diğer dört bölgenin birbirine yakın sayılarda farklı bölgelerden kaynak talep ettiği de görülmektedir (bkz. Şekil 3 ve Tablo 7).

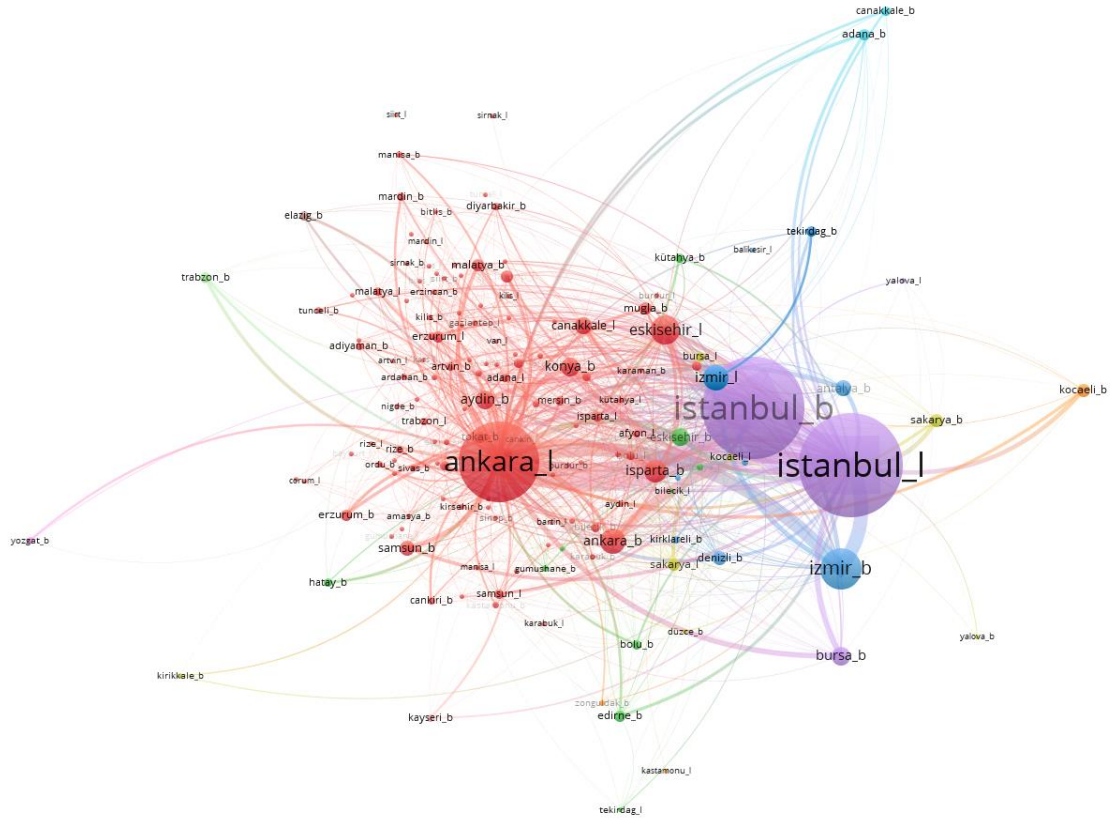
4.1.2. Şehirlerarası İş birliği

Bölgelerarası iş birliklerini daha doğru yorumlayabilmek için şehir düzeyinde de analiz yapılmıştır. Şekil 4'te yer alan iş birliği ağı haritası kütüphanelerarası iş birliğini şehirler düzeyinde göstermektedir. Toplam 80 şehir arasındaki iş birliğine dayanan ağ üzerinde her bir şehir kaynak talep eden (*b*) ve talep edilen (*l*) konumlarda olmak üzere iki defa yer almaktadır. Dolayısıyla ağ şehirlerarası iş birliğini, her bir şehrin kaynak talep ettiği ve her bir şehirden kaynak talep edilen şehirler olmak üzere iki düzeyli olarak göstermekte ve toplam 160 düğümden (nod) oluşmaktadır.

Şekil 4'deki ağın oluşturulmasında kullanılan veriler Tablo 8 ve Tablo 9'da özetlenmektedir. Tablo 8, her bir şehre gelen toplam kaynak talepleri ve her bir şehrin yaptığı toplam kaynak taleplerini göstermektedir. Tablo 9 ise Tablo 8'de yer alan verilerin ayrıntısını içermekte ve şehirlerarası etkileşimi göstermektedir.

Şekil 4'teki ağda 11 küme yer almakta olup, bunların dördü yalnızca birer eleman içermektedir (Yozgat_b, Elazığ_b, Kayseri_b, Trabzon_b). Dört ayrı küme oluşturan bu dört düğümün ağın yoğun kısmına uzak konumda oldukları görülmektedir. Bunun sebebi, bu dört şehrin diğer şehirlerden 510-1282 arasında kaynak talep etmelerine rağmen, bu şehirlere gelen taleplerin 16-35 aralığında kalmış olmasıdır. Ağın daha dış kısmında yer alan tüm şehirler için benzer bir durum söz konusudur. En kalabalık küme 120 nodun yer aldığı kırmızı kümedir. Karşılıklı yapılan toplam işlemin (364066) %37'si (133564) kırmızı kümede gerçekleşmektedir. Bu kümedeki en belirgin nod 80 ilin tamamından 54762 (bkz. Tablo 8) kaynak talep edilen Ankara'dır (toplam kaynak talebinin %30'u). Ankara'daki üniversitelerden en çok kaynak talep eden şehirlerin başında İstanbul (17403, %32) gelmekte, İstanbul'u İzmir takip etmektedir (6113, %11). Ankara'daki üniversitelere gelen toplam kaynak talep sayıları 1000-2000 arasında olan şehirler sırasıyla Isparta, Konya, Aydın, Eskişehir, Bursa, Antalya ve Samsun'dur. Ankara'dan en çok kaynak talep eden şehirlerin arasında Ankara'nın kendisi yer almamaktadır. Bunun nedeni Ankara'daki üniversitelerin yine Ankara'daki diğer üniversitelerden talep ettikleri toplam kaynak sayısının 884 (1000'den az) olmasıdır. Ankara, kaynak talep edilmesi anlamında ağda bu kadar görünür olmasına rağmen, kaynak talep etme açısından konumu aynı düzeyde

baskın değildir. Bunun nedeni ise toplam kaynak talebinin %30'unun geldiği Ankara'nın toplam kaynak talepleri içindeki oranının %3,5 olmasıdır. Ankara 66 farklı şehirden toplam 6460 kaynak etmiştir (bkz. Tablo 8).

Şekil 4. Kütüphanelerarası kaynak paylaşımında şehirlerarası iş birliği ağı (etkileşimli harita için: <https://124.im/W4jnC>)

Kırmızı kümeye göre çok az sayıda nod içermesine rağmen ağdaki en fazla işlem mor kümede gerçekleşmiştir (178313, %49). Bu işlemlerin tamamına yakını (174619; %98) İstanbul tarafından yapılmıştır. İstanbul'dan talep edilen (88483; %48,6) ve İstanbul'un talep ettiği (86136; %47,3) kaynak sayıları toplam taleplerin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Ankara'dan farklı olarak, İstanbul'dan en çok kaynağı yine İstanbul'daki üniversiteler talep etmiştir (54665; %62). İstanbul'dan en çok kaynak talep eden ikinci şehir İzmir (6089; %7), kaynak talepleri 1000'in üzerinde (1041-1528 aralığında) olan diğer şehirler sırasıyla Ankara, Isparta, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Konya ve Kocaeli'dir. İstanbul'daki üniversitelerin İstanbul'dan ve Ankara'dan sonra en çok kaynak talep ettiği şehirler ise sırasıyla Eskişehir (2866; %3,3); İzmir (1932; %2,2), Çanakkale (1356; %1,6), Sakarya (863; %1), Samsun (563; %0,6) ve Bursa'dır (505; %0,6).

Tablo 8. KİTS verilerine göre şehirlere gelen talepler ile şehirlerin yaptığı talepler

Şehir	Talep edilen kaynak (I)				Talep ettiği kaynak (b)			
	Küme	Sıklık	%	Şehir	Küme	Sıklık	%	Şehir
İstanbul	Mor	88483	48,6	80	Mor	86136	47,3	79
Ankara	Kırmızı	54762	30,1	80	Kırmızı	6460	3,5	66
Eskişehir	Kırmızı	8407	4,6	80	Yeşil	3391	1,9	61
İzmir	Mavi	5569	3,1	79	Mavi	15788	8,7	71
Çanakkale	Kırmızı	2780	1,5	77	Turkuaz	1020	0,6	40
Sakarya	Sarı	1673	0,9	68	Sarı	1885	1,0	42
Erzurum	Kırmızı	1476	0,8	76	Kırmızı	1525	0,8	51
Isparta	Kırmızı	1099	0,6	72	Kırmızı	5092	2,8	65
Samsun	Kırmızı	1070	0,6	55	Kırmızı	2306	1,3	52
Bursa	Sarı	1041	0,6	63	Mor	3469	1,9	52
Malatya	Kırmızı	905	0,5	61	Kırmızı	1706	0,9	51
Adana	Kırmızı	783	0,4	69	Turkuaz	1499	0,8	40
Kocaeli	Sarı	678	0,4	53	Turuncu	1899	1,0	39
Trabzon	Kırmızı	655	0,4	60	A. yeşil	1282	0,7	35
Antalya	Yeşil	597	0,3	55	Mavi	2663	1,5	49
Konya	Kırmızı	558	0,3	61	Kırmızı	3683	2,0	65
Edirne	Mavi	509	0,3	50	Yeşil	1333	0,7	43
Gaziantep	Kırmızı	469	0,3	55	Kırmızı	1585	0,9	53
Muğla	Mavi	461	0,3	48	Kırmızı	1608	0,9	45
Aydın	Kırmızı	407	0,2	55	Kırmızı	3500	1,9	60
Denizli	Mor	316	0,2	49	Mavi	2064	1,1	48
Elazığ	Kırmızı	280	0,2	56	Kahverengi	1116	0,6	35
Tokat	Kırmızı	242	0,1	51	Kırmızı	1439	0,8	64
Bilecik	Yeşil	203	0,1	36	Kırmızı	1015	0,6	44
Kahramanmaraş	Kırmızı	191	0,1	41	Kırmızı	1040	0,6	53
Nevşehir	Kırmızı	69	0,04	24	Kırmızı	1118	0,6	43
	Toplam	173683	95,4	26	Toplam	155622	85,5	26
	Genel	182033	100,0	80	Genel	182033	100,0	80
	Toplam				Toplam			

Not. Tabloda talep ettiği toplam kaynak sayısı ya da kendisinden talep edilen kaynak sayısı 1000 üzeri olan şehirler yer almaktadır.

Ağda en belirgin üçüncü küme olan mavi kümede dokuz nod yer almakta olup (28584 işlem; toplam işlemin %8'i), bunlardan en görünür olanlar İzmir'e ait olanlardır. İzmir'den sonra mavi kümedeki en belirgin nodlar Antalya ve Denizli'nin kaynak talep eden konumunda oldukları nodlardır. Aynı kümede yer alan diğer şehirler işlem sayılarına göre sırasıyla Tekirdağ (b), Kırklareli (b), Edirne (I), Muğla (I) ve Balıkesir (I)'dir. Bu şehirlerin aynı kümede yer alması aralarındaki işlemlerin diğer şehirlere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. İzmir, Ankara'nın aksine daha fazla kaynak talep eden bir şehirdir. İzmir'in kaynak talebi (15788), kendisine gelen taleplerin (5569) yaklaşık üç katıdır. İzmir

kaynak taleplerinin çok büyük kısmını (%77,3) Ankara (6113; %38,7) ve İstanbul'dan (6089; %38,6) yapmaktadır. İzmir'deki üniversitelerin en çok kaynak talep ettiği diğer iki şehir ise sırasıyla İzmir (1215; %7,8) ile Çanakkale'dir (899; %5,7). İzmir'e gelen kaynak taleplerinin %56,5'i daha önce de değinildiği gibi İstanbul (1932; %34,7) ve İzmir'deki (1215; %21,8) üniversitelerden gelmektedir.

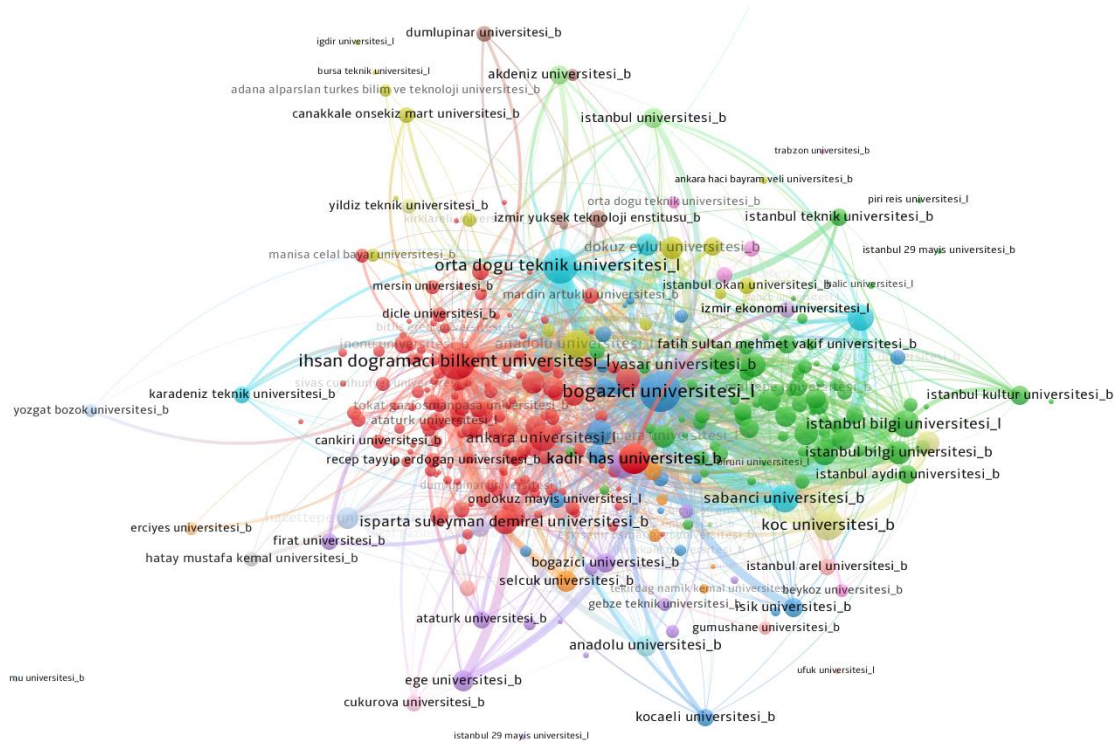
Tablo 9. KİTS verilerine göre iş birliği sayıları 1000'den fazla olan şehirler

Talep edilen şehir	Talep eden şehir	Sıklık	Yüzde
İstanbul	İstanbul	54665	30,0
Ankara	İstanbul	17403	9,6
Ankara	İzmir	6113	3,4
İstanbul	İzmir	6089	3,3
İstanbul	Ankara	3742	2,1
Eskişehir	İstanbul	2866	1,6
İzmir	İstanbul	1932	1,1
Ankara	Isparta	1900	1,0
Ankara	Konya	1649	0,9
Ankara	Aydın	1614	0,9
Ankara	Eskişehir	1604	0,9
İstanbul	Isparta	1528	0,8
İstanbul	Bursa	1488	0,8
Ankara	Bursa	1376	0,8
Çanakkale	İstanbul	1356	0,7
İzmir	İzmir	1215	0,7
İstanbul	Eskişehir	1170	0,6
Ankara	Antalya	1126	0,6
İstanbul	Sakarya	1104	0,6
İstanbul	Konya	1067	0,6
Ankara	Samsun	1051	0,6
İstanbul	Kocaeli	1041	0,6
	Toplam	113099	62,1
	Genel Toplam	182033	100,0

4.1.3. Üniversitelerarası İş Birliği

Önceki bölümlerde bölge ve şehir düzeyinde incelenen kütüphanelerarası iş birliği verileri bu bölümde üniversiteler düzeyinde analiz edilmiştir. Şekil 5, KİTS üzerinden yapılan 182033 kaynak isteğini, talep eden ve talep edilen üniversitelere göre gösteren ağdır. Ağ üzerinde işlem sayısı 1'den 32972'ye kadar değişen 161 üniversite, her üniversitenin iki farklı rolde (kaynak talep eden - b ve kaynak talep edilen - l) olabilmesinden dolayı da 322 nod yer almaktadır. Ağda yer alan üniversitelerin talep ettiği toplam kaynak sayıları

ile bu üniversitelerden talep edilen toplam kaynak sayıları Tablo 10'da, en çok birbiriyle iş birliği yapan üniversiteler ise Tablo 11'de yer almaktadır.

Şekil 5. Kütüphanelerarası kaynak paylaşımında üniversitelerarası iş birliği ağı (etkileşimli harita için: <https://124.im/dFXTpl>)

Toplam gelen kaynak talebinin %82'si Tablo 10'da yer alan 27 üniversiteye denk gelirken, bu üniversitelerden yapılan talepler toplam kaynak taleplerinin %53'ünü oluşturmaktadır. Tablo 10'da yer alan üniversiteler, Şekil 5'te gösterilen ağdaki en belirgin üniversitelerdir ve ağdaki en görünür kümeler olan kırmızı (1), yeşil (2), mavi (3), sarı (4), mor (5) ve turkuaz (6) kümelerde yer almaktadırlar. Mavi kümede yer alan Boğaziçi Üniversitesi'nden 156 farklı üniversite tarafından kaynak talep edildiği görülmektedir. Ayrıca tüm kaynakların neredeyse beşte birinin bu üniversiteden talep edildiği de görülmektedir (bkz. Tablo 10). Boğaziçi Üniversitesi'nden en fazla kaynak talep eden üniversitelerin başında İstanbul'daki diğer üniversiteler gelmektedir. Koç, Sabancı, Bilgi, Kadir Has, Bahçeşehir, Yeditepe, Özyeğin ve Işık üniversiteleri Boğaziçi Üniversitesi'nden sırasıyla en fazla kaynak talep eden üniversiteler olup, toplam taleplerin yaklaşık üçte biri bu üniversitelerden yapılmaktadır. Bu taleplerin tümünün vakıf üniversitelerinden geliyor olması dikkat çekmekte olup, bunları takip eden diğer üniversiteler Süleyman Demirel ve Marmara Üniversiteleridir.

Tablo 10. KİTS verilerine göre üniversitelere gelen talepler ile üniversitelerin yaptığı talepler

Üniversite	Talep edilen kaynak (a)				Talep ettiği kaynak (b)			
	Küme	Sıklık	Yüzde	Ünv.	Küme	Sıklık	Yüzde	Ünv.
Boğaziçi	3	32972	18,1	156	5	1929	1,1	93
Bilkent	1	23598	13,0	154	3	1761	1,0	101
ODTÜ	6	16925	9,3	147	9	442	0,2	55
Anadolu	4	7912	4,3	151	15	2868	1,6	107
İTÜ	5	6827	3,8	144	2	1490	0,8	74
Bilgi	2	6665	3,7	127	2	4277	2,3	97
Koç	6	6448	3,5	127	13	10294	5,7	119
Ankara	1	5922	3,3	147	3	497	0,3	58
İstanbul	3	5156	2,8	147	11	2460	1,4	92
Bahçeşehir	2	4190	2,3	133	2	4428	2,4	115
Sabancı	13	3552	2,0	111	6	7898	4,3	119
Marmara	2	3480	1,9	141	1	4228	2,2	126
Galatasaray	2	3362	1,8	123	2	3144	1,7	96
Hacettepe	12	3084	1,7	149	1	1100	0,6	92
Onsekiz Mart	1	2870	1,6	138	4	1020	0,6	67
Gazi	1	2634	1,4	142	1	692	0,4	73
Dokuz Eylül	1	2538	1,4	145	4	3813	2,1	97
Kadir Has	2	2322	1,3	119	1	9124	5,0	145
Yeditepe	2	2246	1,2	126	2	4928	2,7	118
İstanbul Ticaret	2	1462	0,8	99	2	2857	1,6	98
Ege	1	1181	0,6	131	5	2666	1,5	87
Süleyman Demirel	1	1099	0,6	124	1	5092	2,8	112
Uludağ	3	1035	0,6	121	6	3328	1,8	101
Özyeğin	2	954	0,5	99	2	4149	2,3	107
Selçuk	1	474	0,3	98	7	2857	1,6	98
Adnan Menderes	1	407	0,2	95	1	3500	1,9	110
Yaşar	4	287	0,2	65	14	5826	3,2	116
	Toplam	149602	82,2	27	Toplam	96668	53,1	27
	Genel	182033	100,0	161	Genel	182033	100,0	161
	Toplam				Toplam			

Not. Tabloda talep ettiği toplam kaynak sayısı ya da kendisinden talep edilen kaynak sayısı 2500 üzeri olan üniversiteler yer almaktadır.

Kırmızı kümede öne çıkan Bilkent Üniversitesine 154 farklı üniversiteden gelen talepler toplam kaynak taleplerinin %13'üne karşılık gelmekte ve talepler daha yoğun olarak (%24'ü) Dokuz Eylül, Koç, Süleyman Demirel, Adnan Menderes, Ege ve Yaşar Üniversiteleri tarafından yapılmaktadır. Ağda öne çıkan bir diğer üniversite ise ODTÜ'dür. Turkuaz kümedeki ODTÜ, başta Koç ve Sabancı Üniversiteleri olmak üzere 147 üniversiteden kaynak talebi almaktadır. Toplam kaynak taleplerinin %40'nın

gönderildiği Boğaziçi, Bilkent ve ODTÜ'nün diğer üniversitelerden talep etme sayıları toplam talep sayısının yalnızca %2,3'lük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bunların aksine, Kadir Has, Süleyman Demirel ve Yaşar Üniversiteleri kendilerine gelen taleplere oranla diğer üniversitelere yaptıkları taleplerin çok fazla olması ile dikkat çekmektedir. Ağıdaki öne çıkan üniversitelerden bir diğeri olan Koç Üniversitesi için de benzer bir durum söz konusudur. Kaynak talebi 10000'in üzerinde olan Koç Üniversitesi 119 farklı üniversiteye talep göndermektedir (bkz. Tablo 10). Ek olarak taleplerinin yarısından fazlasını da (%55) dört üniversiteye göndermekte olduğu görülmektedir: Boğaziçi, ODTÜ, Bilkent ve Sabancı Üniversiteleri (bkz. Tablo 11).

Tablo 11. KİTS verilerine göre iş birliği sayıları 700'den fazla olan üniversiteler

Talep edilen üniversite	Talep eden üniversite	Sıklık	Yüzde
Boğaziçi	Koç	2352	1,3
Boğaziçi	Sabancı	1659	0,9
ODTÜ	Koç	1416	0,8
Boğaziçi	Bilgi	1238	0,7
ODTÜ	Sabancı	1206	0,7
Boğaziçi	Kadir Has	1172	0,6
Bilkent	Dokuz Eylül	1107	0,6
Bilkent	Koç	1087	0,6
Bilkent	Süleyman Demirel	1059	0,6
Bilkent	Adnan Menderes	875	0,5
Boğaziçi	Bahçeşehir	864	0,5
Boğaziçi	Yeditepe	846	0,5
Bilkent	Ege	807	0,4
Koç	Sabancı	792	0,4
Sabancı	Koç	759	0,4
İTÜ	Sabancı	753	0,4
Boğaziçi	Özyeğin	746	0,4
Boğaziçi	Işık	745	0,4
Bilkent	Yaşar	745	0,4
Boğaziçi	Süleyman Demirel	735	0,4
Boğaziçi	Marmara	708	0,4
	Toplam	21671	11,9
	Genel Toplam	182033	100,0

4.1.4. Coğrafi İş Birliği Açısından Kaynak Paylaşımının Değerlendirilmesi

Çalışmada KİTS ve TÜBESS sistemleri üzerinden yapılan istekler çeşitli açılardan analiz edilerek, kütüphanelerarası ödünç verme açısından Türkiye'deki mevcut durum ortaya konulmuştur.

Bulgular bölümünün ilk kısmında KİTS verileri kullanılarak bölge, şehir ve üniversiteler bazında oluşturulan coğrafi işbirliği ağlarına göre kaynak paylaşımı coğrafi açıdan değerlendirilmiştir. Literatürde yer alan bazı çalışmalarda da kaynak paylaşımı bölgesel sonrasında ise kurumsal çapta iş birliği örüntüleri oluşturularak değerlendirilmiştir (McGaugh, 1994b; Xing, vd., 2020b). Bölgesel değerlendirme sonucunda nüfusun, üniversite sayısının ve ekonomik hareketliliğin fazla olduğu ve Türkiye'nin en kalabalık şehri olan İstanbul'un bulunduğu Marmara Bölgesi kütüphanelerarası ödünç vermede de öne çıkmaktadır. Bu bölgenin kaynak paylaşımı anlamında özellikle kendi içerisinde yaptığı yoğun iş birliği dikkat çekmektedir. Türkiye'deki nüfusu kalabalık olan diğer iller İç Anadolu ve Ege Bölgesinde yer aldığı için bu bölgeler kaynak paylaşımındaki iş birliklerine bölgesel olarak öncülük etmektedir.

Şehirler arasında yapılan iş birlikleri değerlendirildiğinde üç büyük şehir üzerinde (İstanbul, Ankara, İzmir) kaynak paylaşımının yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum Marmara Bölgesinde olduğu gibi hem nüfus hem de ekonomi açısından değerlendirildiğinde üniversite sayısının fazla olmasıyla da ilgilidir. İstanbul'dan sonra coğrafi yakınlık sebebi ile en çok Ankara'dan kaynak talep edildiği ve Ankara'nın neredeyse tüm şehirler ile iş birliği noktasında olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda Ankara'nın kendi içerisinde iş birliği sayısının az olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum il içinde bulunan üniversitelerin yaptıkları ikili protokollerle kullanıcılarına kütüphanelerini kullandırması ile açıklanabilir. Üç büyük şehrin yanı sıra Eskişehir'den yapılan kaynak taleplerinin fazla olduğu bulunmuş, bunun nedeninin bu şehirde yer alan üniversitelerin yaşı ve koleksiyon sayısı ve çeşitliliğinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Üniversiteler açısından değerlendirildiğinde talep edilen ilk beş üniversitenin Marmara ve İç Anadolu Bölgesinde olduğu görülmektedir. Bu durum yukarıdaki değerlendirilmenin sonucunda doğal olarak ortaya çıkmıştır. Coğrafi yakınlık açısından değerlendirildiğinde ise kaynak talebinde bulunan kurumların yine İstanbul ili içerisinde olduğu görülmektedir. Talep edilen kurumların %82 sinin toplamda 27 üniversiteye denk geldiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç 27 üniversitenin iş birliği çerçevesinde kaynak taleplerini kurum

olarak karşıladıklarını ve aynı zamanda bu kurumlardaki iş yükünün boyutunu göstermesi açısından önemli bir bulgudur. Bu 27 üniversiteye gelen talep sayısının fazla olması kurumların yaşı, koleksiyon genişliği ve çeşitliliğiyle de ilişkilendirilebilir.

Özellikle Boğaziçi Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi ve ODTÜ kaynak paylaşımı açısından Türkiye için önemli bir konumda yer almaktadır. Bu üniversiteler talep ettiği kaynak sayıları az olmasına rağmen diğer üniversitelere sağladığı kaynak sayıları açısından değerlendirildiğinde iş birliği sürecinde daha fazla yer aldığı ve sorumluluklarının daha fazla olduğu görülmektedir. Talep eden açısından değerlendirildiğinde ise tüm şehirlerde bulunan üniversitelerin sistemi kullandıkları da görülmüştür.

4.2. KAYNAK PAYLAŞIMINDA KONUSAL DAĞILIM

Kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri kullanılarak yapılan kaynak taleplerinin daha çok hangi konularda olduğu sorusundan hareketle, bu başlık altında KİTS üzerinden isteği yapılan kaynakların konuları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu işlem iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada kaynakların yer numaraları üzerinden ana ve alt konu başlıkları belirlenmiştir. İkinci aşamada ise kaynakların başlıkları temel alınarak konuları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2.1. Konu Başlıklarına Göre Dağılım

Yöntem kısmında KİTS verilerinin düzenlenmesi başlığı altında yer alan konu belirleme sürecinde ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi, toplam kaynak talebinin %78'ini oluşturan 142404 basılı kitabın ana ve alt konu başlığı belirlenebilmiştir. Bu veriye göre KİTS üzerinde en çok kaynak paylaşımının basılı koleksiyon olduğu da ortaya çıkmıştır. Tablo 12'de sunulduğu gibi en yaygın olarak *Sosyal Bilimler* (Social Sciences), *Dil ve Edebiyat* (Language and Literature), *Dünya Tarihi* (World History and History of Europe, Asia, Africa, Australia, New Zealand, etc.) ve *Hukuk* (Law) ana konu başlıklarındaki basılı kitaplar KİTS üzerinden talep edilmekte ve bu konu başlıklarındaki talepler KİTS üzerinden yapılan toplam talebin (182033) neredeyse yarısına karşılık gelmektedir (82969; %46). *Sosyal Bilimler*, *Dil ve Edebiyat* ana konu başlıklarının tüm alt başlıkları düzeyinde kaynak talebi gelmiştir. Kongre Kütüphanesi'ndeki *Dünya Tarihi* ana konu başlığının altında yer alan toplam 21 alt konu başlığının 14'u için, *Hukuk* ana konu

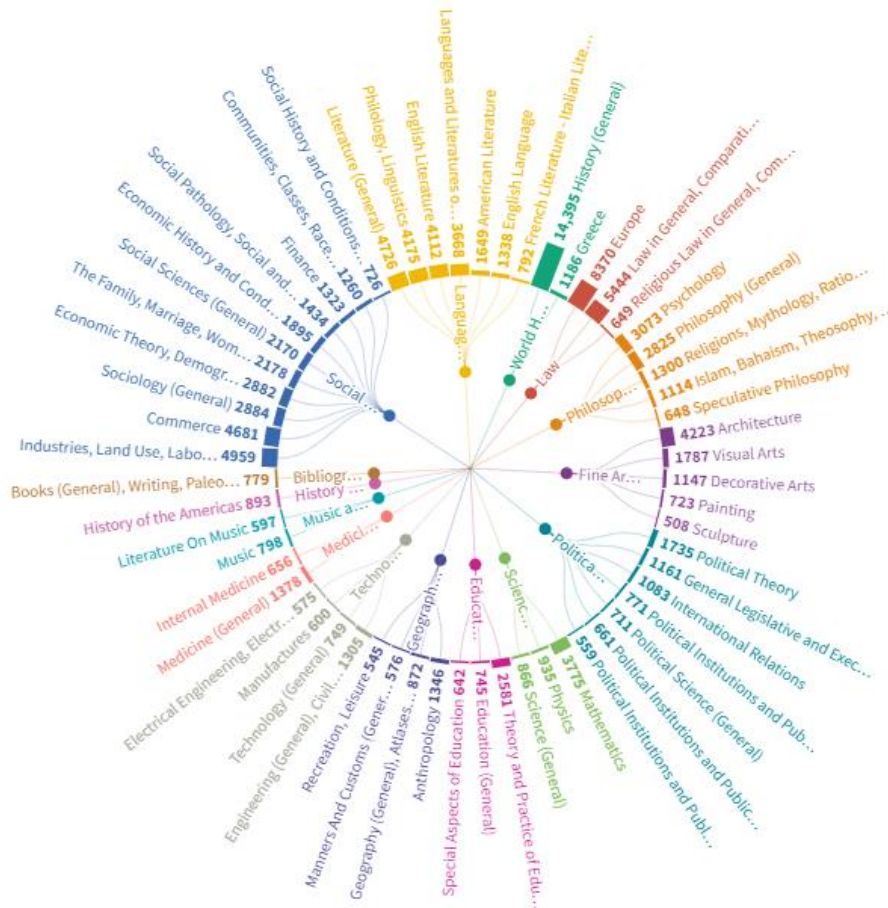
başlığının altında yer alan toplam 15 alt konu başlığının 10'u için iş birliği sürecinde kaynak talebinde bulunulduğu görülmektedir (alt konu başlığı sayıları için bkz. <https://www.loc.gov/catdir/cpsol/lcco/>).

Tablo 12. Talebe göre basılı kitapların ana konu başlıkları

Ana konu başlığı	Alt konu başlığı sayısı	Talep sayısı	Talep yüzdesi Toplam	Talep yüzdesi Genel Toplam
Social Sciences	16	27770	19,5	15,3
Language and Literature	19	22294	15,7	12,2
World History and History of Europe, Asia, Africa, Australia, New Zealand, etc.	14	17103	12,0	9,4
Law	10	15802	11,1	8,7
Philosophy, Psychology, Religion	15	10588	7,4	5,8
Fine Arts	8	9072	6,4	5,0
Political Science	13	8081	5,7	4,4
Science	12	7446	5,2	4,1
Technology	17	5988	4,2	3,3
Education	9	4452	3,1	2,4
Geography, Anthropology; Recreation	10	4202	3,0	2,3
Medicine	16	2863	2,0	1,6
Music and Books on Music	3	1523	1,1	0,8
Auxiliary Sciences of History	10	1454	1,0	0,8
History of the Americas	1	893	0,6	0,5
General Works	8	821	0,6	0,5
Bibliography, Library Science, Information Resources (General)	2	788	0,6	0,4
Agriculture	6	586	0,4	0,3
Military Science	9	549	0,4	0,3
Naval Science	4	129	0,1	0,1
Toplam	202	142404	100,0	78,2
Genel Toplam	238	182033	-	100,0

Şekil 6, talep sayısı 500'ün üzerinde olan alt konu başlıklarını ana konu başlıkları ile birlikte göstermektedir. Şekilde öne çıkan alt konu başlığı, *Dünya Tarihi* (World History) ana konu başlığı altındaki *Genel Tarih*'tir (History (General)). *Dünya Tarihi* ana konu başlığındaki taleplerin %84'ü *Genel Tarih* alt konu başlığındadır. En çok talebin geldiği diğer iki alt konu başlığı *Hukuk* (Law) ana konu başlığı altındaki *Avrupa Hukuku* (Europe) ve *Genel Hukuk, Karşılaştırmalı ve Yeknesak Hukuk, Hukuk Bilimi*'dir (Law in General,

Comparative and Uniform Law, Jurisprudence). *Hukuk* ana konu başlığındaki taleplerin %87'si (13814) bu iki alt konu başlığındadır. *Sosyal Bilimler* (Social Sciences) ana konu başlığındaki 16 alt konudan öne çıkanlar taleplerin %35'inin geldiği *Endüstri, Arazi Kullanımı ve İşgücü* (Industries, Land Use and Labour) ile *Ticaret* (Commerce) olmuştur. *Genel Edebiyat* (Literature (General)), *Filoloji, Dilbilimi* (Philology, Linguistics) ve *İngiliz Edebiyatı* (English Literature), *Dil ve Edebiyat* (Language and Literature) ana konu başlığında en çok kaynak talep edilen alt konulardır (13013; %58). Bunların yanı sıra *Güzel Sanatlar* (Fine Arts) ana konu başlığındaki *Mimarlık* (Architecture) alt konu başlığı (4223, %46), *Fen Bilimleri* (Science) ana konu başlığı altındaki *Matematik* (Mathematics) alt konu başlığı (3775, %51) ve *Felsefe, Psikoloji, Din* (Philosophy, Psychology, Religion) ana konu başlığındaki *Psikoloji* (Psychology) alt konu başlığı (3073; %29) kaynak talepleri açısından öne çıkan diğer alt konu başlıklarıdır. Talep edilen kaynakların başlıklarına göre ise en çok *Hukuk* konulu kitaplarının talep edildiği söylenebilir (Şekil 7).

Şekil 6. KİTS üzerinden talep edilen basılı kitapların ana ve alt konu başlıkları (etkileşimli görsel için: <https://I24.im/NiP>)

Not. Alt konu başlığı için sıklığı 500 üzerinde olanlar görselleştirilmiştir.

4.2.3. Konusal Açıdan Kaynak Paylaşımlarının Değerlendirilmesi

KİTS sistemi üzerinde paylaşım yapılan kitapların konusal değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme Türkiye genelinde kullanılan iş birliği takip sisteminin konusal olarak dağılımını görmeyi sağlamaktadır. Konusal açıdan değerlendirildiğinde en çok “Sosyal Bilimler” alanında kaynak paylaşımının olduğu görülmektedir. Sırasıyla “Dil ve Edebiyat”, “Dünya Tarihi”, “Hukuk”, “Felsefe ve Psikoloji”, “Güzel Sanatlar” konularının da en çok talep edilen konular olduğu görülmektedir. Bu sonuç Türkiye’deki araştırma alanında akademik olarak bilgi arama davranışlarının ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Literatürde de benzer çalışmalar yapılarak ilk sıralarda yer alan konular aynı sıralamada olmasa bile ortaya çıkmıştır (Çuhadar, vd., 2019b; Güran ve Kaya, 2017b; Porat, 2003b; Teper, vd., 2017b). Burada kurumlar; kendi koleksiyonlarını oluştururken iş birliği çerçevesinde talep ettikleri kaynakları bu şekilde analiz ederek koleksiyonlarını verimli şekilde büyütebilirler. Daha geniş kapsamlı bir veriye dayanan materyal başlıklarına göre çıkan sonuçların da konu başlıklarını destekleyen sonuçlar olduğu görülmektedir

İş birliği takip sisteminde (KİTS) en çok basılı kaynaklar üzerinden kaynak paylaşımı yapıldığı görülmektedir. Sistem, kurulduğu ilk yıllarda sadece basılı kaynak gönderimine göre tasarlandığı için kaynak paylaşımı en çok kitap üzerinde yapılmıştır. Teknolojinin ilerlemesi ve sistemde yapılan güncellemelerle beraber daha sonraki dönemlerde elektronik olarak kaynak paylaşımının yapıldığı görülmektedir (PDF). İş birliği sisteminin kullanımını etkileyen diğer unsur ise kurumların geliştirdiği ödünç verme politikalarıdır.

Örneğin kitap bölümü ve makale isteklerinin elektronik gönderim seçeneğinin olmasına rağmen lisans anlaşmalarından dolayı basılı olarak gönderimi bazı kurumlar tarafından tercih edilmektedir ve bu durum kaynağa hızlı ulaşımı da engellemektedir. Ek olarak elektronik kaynak paylaşımına başlanmış olsa da basılı kaynak aynı hızında gönderilmeye de devam etmektedir.

4.3. KAYNAK PAYLAŞIMINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Bu başlık altında, bir üniversitenin diğerlerinden talep ettiği ve her bir üniversiteden talep edilen kaynak sayılarının üniversitenin kuruluş yılına (yaşına), türüne (devlet/vakıf), koleksiyon büyüklüğüne ve kullanıcı sayısına göre değişiklik gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Koleksiyon sayıları üniversitenin toplamda basılı ve elektronik satın

alınan demirbaş sayılarını ve kullanıcı sayıları ise kütüphaneye üye olan kullanıcı sayılarını kapsamaktadır.

4.3.1. Üniversitenin Yaşı ve Türü

Kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinden yararlanmanın üniversitenin türü ve yaşı ile ilgili olup olmadığı sorularından hareketle, bu kısımda öncelikle KİTS üzerinden yapılan taleplerin üniversite türlerine göre dağılımı incelenmiştir (bkz. Tablo 13). KİTS üzerinden işlem yapan toplam 161 üniversiteden 107 devlet üniversitesi (%53,5) ile 54 vakıf üniversitesinin (%46,5) kaynak talep etme oranları birbirine yakındır. Öte yandan devlet üniversitelerine gelen talepler (%66,1) vakıf üniversitelerine gelen taleplerin (%33,9) neredeyse iki katıdır. Her iki üniversite türünden de devlet üniversitelerine giden talepler daha fazladır. TÜBESS üzerinden işlem yapan toplam 135 üniversiteden 86 devlet üniversitesinin (%82; N=30883) kaynak talep sayısı 49 vakıf üniversitesinin (%18; N=6855) kaynak talep sayısından neredeyse beş kat fazladır. Diğer yandan devlet üniversitesine gelen talepler 21878 (%79) vakıf üniversitesine gelen taleplerin 5798 (%21) neredeyse dört katıdır.

Tablo 13. Üniversite türlerine göre KİTS kaynak talepleri

Talep edilen üniversite	Talep eden üniversite	Sıklık	Yüzde
Devlet üniversitesi	Devlet üniversitesi	67633	37,2
Devlet üniversitesi	Vakıf üniversitesi	52548	28,9
Vakıf üniversitesi	Devlet üniversitesi	29755	16,3
Vakıf üniversitesi	Vakıf üniversitesi	32097	17,6
	Toplam	182033	100,0

Üniversite türünün etkisini daha ayrıntılı incelemek için, üniversitelere gelen ortalama kaynak talebi sayılarının ve üniversitelerin yaptıkları ortalama kaynak talebi sayılarının üniversitenin türüne göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. KİTS için de ($U=2847,500$; $z=-0,149$; $p=0,882$), TÜBESS için de ($U=1697,500$; $z=-1,885$; $p=0,059$) üniversitelerden talep edilen kaynak sayıları üniversitelerin türlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Üniversitelerin talep ettiği kaynaklar KİTS için üniversite türüne göre farklılık göstermezken ($U=2605,500$; $z=-1,015$; $p=0,310$), TÜBESS için farklılık söz konusudur ($U=1023,000$; $z=-4,960$; $p<0,01$; $r_c=0,514$). Devlet üniversitelerinin TÜBESS üzerinden talep ettiği ortalama kaynak sayısı (221), vakıf

üniversiteleri için hesaplanan ortalama kaynak sayısının (50) çok üzerindedir (bkz. Tablo 14).

Tablo 14. Üniversite türlerine göre KİTS ve TÜBESS kaynak talepleri

Üniversite türü	Talep edilen kaynak ortancası		Talep ettiği kaynak ortancası	
	KİTS	TÜBESS	KİTS	TÜBESS
Devlet üniversiteleri	142	12	587	221
Vakıf üniversiteleri	160	3	693	50
Tüm üniversiteler	156	9	596	185

Kaynak talep edilen üniversitelerin daha köklü ve dolayısıyla koleksiyonu daha geniş üniversiteler olduğu, kaynak ihtiyacı olup kaynak talebinde bulunan üniversitelerin de yeni kurulmuş daha genç üniversiteler olduğu için koleksiyonlarının daha kısıtlı olabileceği düşüncesinden hareketle, kaynak taleplerinin üniversite yaşı ile ilgisi olup olmadığı araştırılmıştır. KİTS verilerine göre, üniversitelerden talep edilen kaynak sayıları ile üniversitelerin yaşları arasında kuvvetli olmasa da istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r_s=0,690$; $p<0,001$; $R^2=0,48$). Üniversitelerin yaklaşık yarısı için üniversitenin yaşı arttıkça talep edilen kaynak sayısının da arttığı söylenebilir. TÜBESS için de çok benzer bir durum söz konusudur ($r_s=0,676$; $p<0,001$; $R^2=0,46$). Üniversitelerin talep ettikleri kaynak sayıları ile yaşları arasındaki ilişki (talep edilende olduğu gibi) incelendiğinde ise, bu ilişkinin KİTS verilerine göre üniversitelerin %36'sı ($r_s=0,605$; $p<0,001$; $R^2=0,36$), TÜBESS verilerine göre %37'si ($r_s=0,596$; $p<0,001$; $R^2=0,37$) için geçerli olduğu söylenebilir.

Üniversitelerin kuruluş yıllarının (yaşlarının) talep ettikleri kaynak ve kendilerinden talep edilen kaynak sayıları üzerindeki etkisini daha ayrıntılı analiz edebilmek için üniversiteler 2000 yılından sonra (2000-2019 yıllarında) kurulanlar (yaşı 20'den küçük olanlar) ve öncesinde kurulanlar (yaşı 20 veya daha büyük olanlar) olmak üzere iki gruba ayrılmış ve bu iki grubun ortancaları karşılaştırılmıştır (bkz. Tablo 15). KİTS'ten 2000 sonrası kurulmuş 91 üniversite, TÜBESS'ten ise 80 üniversite faydalanmaktadır. Yaşı 20'den küçük bu üniversitelerin talep ettikleri ortalama kaynak sayısı ile yaşı 20 veya daha büyük olan üniversitelerin ortalama kaynak talepleri her iki sistem için de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (KİTS: $U=1226,500$; $z=-6,679$; $p<0,001$; $r_G=0,615$ - TÜBESS: $U=1230,500$; $z=-4,342$; $p<0,001$; $r_G=0,441$). Üniversitelerden talep edilen kaynak sayıları bakımından da yine bu iki yaş grubundaki üniversiteler arasında farklılık

söz konusudur (KİTS: $U=844,000$; $z=-7,983$; $p<0,001$; $r_G=0,735$ - TÜBESS: $U=661,500$; $z=-6,932$; $p<0,001$; $r_G=0,699$). Bulunan farklılıkların nedeni Tablo 15'te sunulan ortancalar arasındaki önemli farklılıklardır.

Tablo 15. Üniversite yaşlarına göre KİTS ve TÜBESS kaynak talepleri

Üniversite yaşı	Talep edilen kaynak ortancası		Talep ettiği kaynak ortancası	
	KİTS	TÜBESS	KİTS	TÜBESS
Yaş < 20	66	2	361	132
Yaş ≥ 20	629	60	1167	291
Tüm üniversiteler	156	9	596	185

4.3.2. Koleksiyon Büyüklüğü ve Kullanıcı Sayısı

Üniversite kütüphane koleksiyonlarının yeterli olmaması ya da zenginliği ile kullanıcı sayısının fazla olması kaynak taleplerinde etkili olabilir. Bu sebeple ilk olarak koleksiyon büyüklükleri ile kaynak talep sayıları arasında istatistiksel açıdan bir ilişki olup olmadığı araştırılmış, önemli sayılabilecek bir ilişki saptanmamıştır. Bununla birlikte, KİTS için de ($r_s=0,493$; $p<0,001$; $R^2=0,24$), TÜBESS için de ($r_s=0,367$; $p<0,001$; $R^2=0,13$) üniversitelerden talep edilen kaynak sayıları ile bu üniversitelerin koleksiyon büyüklükleri arasında, üniversitelerin talep ettikleri kaynak sayıları ile koleksiyon büyüklükleri arasında bulunanlara göre (KİTS: $r_s=0,394$; $p<0,001$; $R^2=0,16$) - TÜBESS: $r_s=0,231$; $p=0,007$; $R^2=0,05$) daha önemli ilişkiler söz konusudur.

Üniversite kütüphanelerinin KİTS ve TÜBESS üzerinden talep ettikleri kaynak sayıları ile bu sistemler üzerinden kendilerine gelen kaynak taleplerinin kütüphanelere üye kullanıcı sayıları ile ilişkisi olup olmadığı Spearman korelasyon testi kullanılarak araştırılmıştır. Koleksiyon büyüklüğü için bulunanın aksine, kullanıcı sayısı ile kaynak talep etme sayısı arasında (KİTS: $r_s=0,468$; $p<0,001$; $R^2=0,22$ - TÜBESS: $r_s=0,528$; $p<0,001$; $R^2=0,28$), talep edilen kaynak sayısı ile kullanıcı sayısı arasında bulunandan (KİTS: $r_s=0,356$; $p<0,001$; $R^2=0,13$) - TÜBESS: $r_s=0,447$; $p<0,001$; $R^2=0,20$) daha önemli bir ilişki tespit edilmiştir.

4.3.3. Kaynak Paylaşımına Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi

Kaynak paylaşımına etki eden faktörler olarak üniversite yaşı, statüsü (devlet/vakıf), üniversite kütüphanesinin koleksiyon büyüklüğü ve kullanıcı sayısı dikkate alınmış hem KİTS hem de TÜBESS üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Kurum türü açısından dikkat çeken nokta her iki sistemde de devlet kurumlarının daha fazla kaynak talep etmiş olmasıdır. Bu sonuç değerlendirilirken Türkiye’de devlet üniversitelerinin vakıf üniversitelerine göre sayıca daha fazla olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan, vakıf üniversitelerinin daha çok kaynak talep eden, devlet üniversitelerinin ise talep yapılan konumda olduğu da açıktır.

Üniversite yaşı kaynak paylaşımında önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Nitekim, her iki sistem için de üniversitelerin yarısı için yaş arttıkça talep de artmakta, yaşı büyük ve dolayısıyla daha köklü denebilecek üniversitelerden daha fazla kaynak talep edilmektedir. Her iki sistem içinde, kullanıcı ve koleksiyon büyüklüğünün kaynak paylaşımına etkisi açısından beklenen sonuca ulaşamadığı ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi olarak da iş birliğinde talep eden kullanıcı gruplarının sadece araştırmacılar olması da gösterilebilir. Ek olarak bu sonuç kurumun yaşına bağlı olarak kurumların sistemleri kullandığı süre ile de ilgili olabilir. Talep ederken koleksiyon büyüklüğünün değil de koleksiyonun niteliğinin de dikkate alındığı düşünülmektedir.

Daha önce yapılan bir çalışmada ise bu çalışmada bulunanın aksine koleksiyonu küçük olanların talep etme yüzdesinin yaşı büyük olan kurumlara göre daha fazla olduğu sonucu ve talep edilen için ise tam tersinin söz konusu olduğu sonucu ortaya konulmuştur (Porat, 2003c).

4.4. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Çalışmada KİTS ve TÜBESS verilerinin analizinin yanı sıra üniversite kütüphanelerinde kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlamadan sorumlu kişilerle de iş birliği süreci ve sistemlerle ilgili görüşme yapılmıştır. Bu kapsamda 192 üniversitenin kütüphanesinde çalışan 98 kişiye ulaşılmış, 84 kişi ile (%44) görüşme sağlanmıştır. Görüşme sonuçlarından elde edilen temel bulgular aşağıda sunulduktan sonra görüşmeler; sistem, süreç ve farkındalık başlıkları altında analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Görüşme yapılan kişilerin temsil ettikleri kütüphanelerin 36'sında (%43) 1-10 personel, 27'sinde (%32) 11-20 personel, 21'inde (%25) ise 21 ve üzeri personel çalışmaktadır. Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerinde çalışan personel sayısının ise 61 üniversite kütüphanesinde (%73) bir asil bir yedek personel olmak üzere 2 kişi olduğu, 19 üniversite kütüphanesinde (%22) ise iki veya daha fazla olduğu paylaşılmıştır. Katılımcıların dördü (%5) kütüphanede tek personel olduğunu belirtmişlerdir. Görüşülen 84 kişiden yalnızca bir kütüphanecinin, çalıştığı üniversitedeki tek sorumluluğu kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama birimidir. Diğer üniversitelerdeki personellerin ise bu sorumluluğa ek olarak başka sorumluluklarının da olduğu görülmektedir. Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlamadan sorumlu kişilerin bu görevde çalışma süreleri 39 kişi için (%46) 1 ile 5 yıl, 24 kişi için (%29) 6 ile 10 yıl ve 14 kişi için (%17) ise 11 yıl ve üzeridir. Bu soruyu yanıtlamayan kişi sayısı 7'dir. Görüşme yapılan 84 kişiden 62'si (%74) çalıştıkları kütüphanede hem KİTS hem de TÜBESS kullanıldığını belirtmiştir. 17 üniversite kütüphanesinde (%20) sadece KİTS, 2'sinde ise sadece TÜBESS kullanıldığı belirtilmiştir. Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemlerine üye olmayan 3 kütüphane vardır. Bu kütüphaneler ise yeni kuruldukları, talep olmadığı, enstitüleri olmadığı ya da katalogları hazır olmadığı gibi sebeplerden üye olmadıklarını belirtmişlerdir.

4.4.1. Kullanılan Sistemler ile İlgili Görüşler

Görüşmelerden elde edilen sisteme yönelik sonuçlar KİTS ve TÜBESS için iki ayrı başlık halinde değerlendirilmiştir. Görüşmelerde KİTS ve TÜBESS'e üye kurumların kendi içlerinde herhangi bir konuda ortak bir politika oluşturmaları ile ilgili soruya 70 kurum olumlu, 7 kurum olumsuz yanıt vermiş, 7 kurumun ise bu soruyu yanıtlamadığı da görülmüştür. KİTS üzerinden e-posta gönderim seçeneğini (karşı kuruma ve/veya kullanıcıya) 73 kurumun etkin kullandığı, 3 kurumun herhangi biri ve/veya ikisi içinde e-posta seçeneğini etkin kullanmadığı, 8 kurumun ise soruyu yanıtlamadığı belirlenmiştir. Görüşme yapılan kişiler TÜBESS üzerinden e-posta gönderim seçeneğinin etkin olup olmadığını bilmediklerini belirtmişlerdir.

4.4.1.1. KİTS

Yapılan görüşmelerden çıkan sonuca göre KİTS'in gönüllülük esaslı kurulmuş olması ve ücretsiz olmasının yanında TÜBESS'e göre daha kolay bir ara yüz sunmasının da KİTS'i öne çıkardığı görülmektedir. Katılımcılar (n=71, %85) sistemi ağırlıklı olarak kitap, makale ve kitap bölümü talepleri için kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sistemde özellikle istatistiksel verilerin yer aldığı sayfanın kullanışlı olmadığı ve verileri doğru şekilde yansıtmadığı da belirtilmiştir. Katılımcıların bir grubu tarafından sisteme gelen taleplerde (özellikle kitap dışındaki materyaller için) kuruma e-posta ile bildirim gelmediği ifade edildikçe, diğer bir grup ise zaman zaman e-posta ile bildirim geldiğini ifade etmiştir. Sistem üzerinden e-posta seçeneğini kullanan kurumlar hem sistem üzerinden hem de ek olarak kurumsal e-postaları üzerinden kullanıcıya e-posta gönderdiklerini belirtmişlerdir. Sistemde karşı kuruma not iletmek için zaman zaman e-posta seçeneğini kullandığını söyleyen kurumlar çoğunlukta iken görüşme yapılan kişilerin bir kısmı gönderilen isteklerin kontrol edildiğinde sistemde zaten görüleceği düşüncesiyle eş zamanlı e-posta gönderme seçeneğini etkin kullanmadıklarını belirtmiştir.

Benzer bir diğer problem, bazı işlem adımlarına ilişkin bildirim gelmemesidir. Özellikle uzatma talep ve kabulü sırasında bu durum sık yaşanmakta ve işlem yapılsa bile bununla ilgili bir bildirim gelmemekte, bu yüzden sürekli sistem kontrol edilerek bilgi sağlanmaya çalışılmakta, bu da uzatma taleplerinin kabullerinin geç görülmesine neden olmaktadır. Öte yandan, yazılan notlar ile ilgili e-posta bildirim gelse dahi notun hangi materyal türü ve hangi talebe yazıldığına ilişkin anlaşılması için sistem üzerinden tüm alanların kontrol edilmesi gerekmektedir. İstek adımlarına ilişkin olarak belirtilen bir diğer problem ise istek kapatma ile ilgilidir. Kaynak talebi karşılanmasına rağmen istek; karşı kütüphane tarafından açık bırakılabilmekte, kapatılması için mutlaka telefon ya da e-posta ile iletişime geçmek gerekebilmektedir. İşlem adımlarının atlanmasının ya da adımlara ilişkin işlem yapılmamasının süreci etkilediği anlaşılmaktadır. Sistem üzerinden yüklenerek yapılan paylaşımlarda indirme sayısı ve gün sınırı konusundan kaynaklı olarak (örneğin, gün sınırı bitiminin hafta sonuna denk gelmesi gibi) zaman zaman sorun yaşanmaktadır. Sistem üzerinden paylaşılan elektronik kaynakların boyutunun büyük olması durumunda da sorun yaşandığı ve bu gibi durumlarda materyallerin farklı yöntemlerle gönderildiği aktarılmıştır.

Yaşanan sistemsel sorunların çözülmesi önemsenmekle birlikte, süreçte yaşanan aksamaların sistem kullanıcıları tarafından normal kabul edildiği anlaşılmaktadır. KİTS'in teknik destek sürecinde cevap süresinin uzun olduğu bazı görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Hizmet kalitesi açısından her iki sistemin ara yüzlerinin güncellenmesi ve kullanıcı dostu ara yüz tasarımı da görüşmeciler tarafından önerilmiştir. KİTS'de ana sayfa geri dönüş bağlantısının olmaması ve materyal türlerine göre ayrı modüllerin olması kullanışlı bulunmamaktadır. Salgın döneminde oluşturulan KİTS'teki İmeceBS modülünün de iyileştirilmesiyle ilgili görüşler dile getirilmiştir. Sisteme anlık mesajlaşma kutusunun eklenmesi ise öneriler arasındadır.

4.4.1.2. TÜBESS

TÜBESS ile ilgili belirtilen en önemli sorun sistemin kullanışlı bir ara yüze sahip olmamasıdır. Sistemin bu nedenle etkin olarak kullanımının tercih edilmediği ve daha çok tez istekleri için bu sistemin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tez isteklerine geri dönüş sürelerinin de zaman zaman uzun olduğu ifade edilmiştir. Sistemden e-posta bildirim gelmediği ve sisteme kurumlar tarafından çok girilmediği için de talep sayılarının az olduğu görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Sistemin tercih edilmemesinin bir diğer nedeni ise başvuru esnasında talep edilen ödemedir. Özellikle devlet üniversite kütüphaneleri, buraya aktarılacak ödeme için uygun bütçe kalemi bulamamaktadırlar. Ek olarak sisteme başvuru sürecinde başvuru evraklarının basılı olarak kargoyla gönderiminin istenmesi de başvuru yapmama sebebi olarak görülmektedir. Başta tez istekleri olmak üzere sistem üzerinden talep edilen materyal türlerinin protokol gereği (elektronik gönderilme seçeneği olan) çoğunlukla basılı olarak gönderilmesi hem kütüphaneci hem de kullanıcı açısından sorun teşkil etmektedir. Sistemde bazı işlem adımlarının tekrar ettiği ve bu durumun süreci zorlaştırdığı hatta sistemi daha az kullanmaya yönelttiği paylaşılmıştır. Yapılan talebin havuza düşmesi ve sonrasında tekrar havuza giderek gönderme işleminin yapılması buna örnek verilebilir. Buradaki çift onaylamaların tek bir adıma dönüştürülmesinin kullanımı arttıracığı görüşü paylaşılmaktadır.

4.4.2. Süreç ile İlgili Görüşler

Kütüphanelerarası ödünç verme süreci bir üniversite kütüphanesine gelen kaynak talebiyle başlamaktadır. Bunun için öncelikle kaynağı kendisinde olmayan kütüphanenin kaynağa sahip olan üniversitelerden hangisinden kaynağın talep edileceğine karar vermesi gerekmektedir. Görüşme çerçevesinde “Kaynak talebinde bulunurken karşı kurumu neye göre belirlemektesiniz?” sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında öncelikli olarak coğrafi yakınlığa göre tercih edildiği (28) görülmektedir. Hızlı gönderim (25) ve hızlı yanıt (7) sürecine dikkat eden üniversite sayısının da toplamda 32 olduğu bulunmuştur. Kullanıcı talebine göre seçim yapan 6 kurumun, kurumlar arası iletişim ve talep etme alışkanlıklarına göre seçim yapan 7 kurumun olduğu anlaşılmaktadır. Kaynağın talep edileceği üniversitenin seçiminde en önemli faktör coğrafi yakınlık olurken, hızlı dönüş ve gönderim yaptığı bilinen üniversiteler öncelikli olarak tercih edilmektedir. Ayrıca, kurum türüne ve kuruluş yılına göre de talep yapıldığı anlaşılmaktadır. Kaynak talep edilecek üniversitenin belirlenmesinde özellikle devlet üniversitesi temsilcileri, tercihlerindeki en önemli faktörün coğrafi yakınlık olduğunu belirtmiştir. Coğrafi yakınlığı tercih edenlerin ikinci tercih sebeplerine bakıldığında ise kargo (ulaşım, ücret, iletişim (13)), hızlı yanıt / gönderim (7), kurumlar arası iletişim ve süreçle beraber oluşan alışkanlıklar (3), kullanıcının belirlediği kurum (1) olduğu, 4 kurumun ise ikinci bir seçenek belirtmediği görülmüştür. Coğrafi yakınlığın kullanıcı tarafından karşılanan kargo maliyeti ve hızlı ulaşım ile ilgili olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır.

Kaynağın kütüphanede olmadığına dair yanıt gelmesinde kaynağın rafta bulunmaması, kayıp olması ve özel koleksiyonda yer alıyor olması gibi sebeplerin öne çıktığı anlaşılmıştır. Bir diğer sonuç ise devlet üniversitelerinde kaynağın kargo ücreti kullanıcıdan talep edildiğinden yeni istek yapılacak kütüphane seçimi de kullanıcıya bırakılmakta ya da kütüphane seçimi kullanıcı eşliğinde yapılmakta olduğudur. Vakıf üniversitelerinde ise birkaçı dışında kargo ücreti kullanıcıdan alınmamakta, bunun bir sonucu olarak da talebin yapılacağı üniversiteyi kütüphaneci kendisi seçmektedir. Buna ek olarak bütçesi kısıtlı olan vakıf üniversitelerinde kargo ücretinin kullanıcılardan talep edildiği de olmaktadır. Kaynağın kargo ücretinin kullanıcı tarafından karşılanıyor olmasından kaynaklı olarak birtakım sorunlar genel çerçevede yaşanmaktadır. Özellikle anlaşması bulunmayan kargo şirketleri ile gönderim yapıldığında kullanıcılara kargo ücret farkını açıklamak bu duruma örnek olarak verilebilir.

Kargodan kaynaklı başka problemler de yaşanmaktadır. Kitapların kargoda kaybolması ve kargo şubesinde çalışanlardan kaynaklı yaşanan problemler buna örnek olarak verilebilir. Kütüphaneye zaman zaman kargo faturaları ulaşmamakta, gelen paket kargo şubesinde uzun süre bekletilebilmekte, “adreste bulunamadı” notu ile kargo geri gönderilebilmektedir. Bu gibi durumlar süreci zorlaştırılabilmektedir. Kaynağın talep edildiği üniversitenin kargo takip numarasını ilememesi ve sistemden kitap ulaştığına dair işlem yapmaması da süreci etkileyen ve zaman kaybına sebep olan durumlar arasında yer almaktadır. Öte yandan, kargoyla gelen basılı kitapları kullanıcıya ödünç verirken ödünç verme / iade tarihi, ödünç verme kurallarının yer aldığı evrak (slip) ile verildiği anlaşılmakta ve kullanıcıyı bilgilendirme açısından bunun önemli olduğu düşünülmektedir.

Kullanıcı tarafından istenen basılı kaynakların kütüphaneden fiziksel olarak gelinip alınmasının yanı sıra iki kurumun gelen basılı kaynakları kullanıcıya kargo ile gönderme seçeneği de sunduğu anlaşılmaktadır. Kargo ile gönderme seçeneğini salgın döneminde zaman zaman kullanan üniversite kütüphaneleri olduğu da tespit edilmiştir. Kargo sorunu özellikle kampüsü şehir dışında olan üniversitelerde mevcuttur. Kütüphane hızlı çalışıyor olmasına rağmen kargo firmasının o bölgeye geldiği gün ve saatlerden kaynaklı olarak yaşanan gecikmelerdir.

Kargo problemleri daha çok basılı olarak paylaşılan kitaplar için söz konusudur. Tezler yönerge gereği basılı olarak, USB bellek ile ya da bir bölümü e-posta aracılığıyla gönderilerek kullanıcıyla paylaşılabilir. Makale ve kitap bölümleri de önceden bazı kurumlar tarafından basılı olarak paylaşılıyor olmasına rağmen hâlihazırda elektronik paylaşımı gerektiğinde yapılmaktadır. Tezlerde olduğu gibi (dosya boyutunun yüksek olması durumunda) e-posta aracılığıyla paylaşımın da yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Görüşmecilerden biri sürecin hızlanması için tezlerin direkt YÖK tez kataloğundan talep edilmesini sağlayacak bir düzenleme yapılmasını önermiştir.

Görüşme yapılan 84 kişiden elde edilen sonuca göre; gelen elektronik kaynak taleplerinin karşılanma sürelerine cevap olarak 19 kurum 0-4 saat, 2 kurum 4-8 saat, 46 kurum 1 gün, 4 kurum 2 gün, 2 kurum 3 gün olarak belirtmiştir. 11 kurum talep olmadığı ve/veya yeni kuruldukları gibi sebeplerden dolayı bu soruya yanıt vermemişlerdir. Basılı kaynak taleplerinin karşılanma sürelerine 67 kurum 1 gün, 11 kurum 2 gün, 1 kurum 1 hafta

yanıtını vermiştir. 5 kurum ise yine benzer sebeplerden dolayı yanıtlayamamışlardır. Kurumlar talebi gördükten sonra istenilen kaynak elektronik ve basılı olarak kütüphanede o an için mevcut ise hemen işleme aldıklarını da paylaşmışlardır. Kaynağın farklı birimde olması, kargo gönderim saatinin ve/veya günlerinin geçmesine bağlı sebeplerin bu süreci etkilediği de belirtilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda çoğu üniversitenin iş süreçlerinde kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri üzerinden gelen taleplere öncelik verdiği ve gün içerisinde mutlaka sistemi / sistemleri kontrol ettikleri ortaya çıkmıştır. Kütüphanelerarası ödünç verme biriminde ikinci bir personelin görevlendirilmediği kütüphanelerde, söz konusu personelin yıllık izin, hastalık vb. sebeplerle çalışmadığı zamanlarda, süreç takibini uzaktan yürüttüğü ya da personel yetersizliği sebebiyle sistemin bu süre zarfında açılmadığı için gelen taleplerin yanıtlanmadığı bazı kütüphaneler tarafından paylaşmıştır.

Kaynak talep sürecinde en çok ders kitapları, danışma kaynakları, sözlükler, standartlar, nadir eserler ve elektronik kitapların talep edildiği ve talep edilen bu kaynakların politikalar gereği ödünç verilmemesinden kaynaklı sorun yaşandığı ortaya çıkmıştır. Bu sorunun diğer sebebi ise bu kaynakların bazı üniversite kütüphane kataloglarında materyal tür detaylarının verilmemesi ve/veya ilgili kullanım detaylarının politikalarda açıkça belirtilmemesi olabilir. Bu durum ödünç verilemez konumundaki olan kaynaklar için gereksiz işlem ve talep tekrarına neden olmakla birlikte ayrıca kullanıcıya bu durumun açıklanması da zor olmaktadır. Görüşmecilerden birkaçı ise (talep ettiği kaynak için) rafta görünen kaynakların kütüphaneler tarafından bilinçli olarak *mevcut değil* şeklinde işaretlendiğini düşünmekle beraber bunun iş yoğunlukları sebebiyle olabileceğini de belirtmişlerdir. Öte yandan elektronik kaynak taleplerinde kurumların lisans anlaşmalarına dikkate edilerek hareket edildiği ve bu nedenle bazı taleplerin karşılanmadığı belirtilmiştir.

Kaynağın talep edilmeden önce talebin yapılacağı kütüphanede bulunan kaynağın rafta (kullanılabilirlik durumu) mevcut olup olmadığının TO-KAT'dan ve ilgili üniversite kataloğundan kontrol edilmemesi kaynağa olumsuz yanıt verme sürecini ortaya çıkarmakta ve bu da işlem yapan personel için iş yükü doğurmaktadır. Bu işlemi yapan kütüphaneler mevcuttur. Ayrıca, arşivde yer alan basılı makalelerin ve kitap bölümlerinin dijitalleştirilmesinde zorluk yaşanıyor olması işlem sürecini etkilemektedir.

4.4.3. Sistem ve Süreç Farkındalığı

Sistemlerin kendi içerisinde özellikle kargo süreci ile ilgili ortak bir politika oluşturmalarının önemli olduğu ve ANKOS, TÜBİTAK, TKD ve ÜNAK gibi kuruluşların bu durumu çözümü için iş birliği yapmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kurumların kendilerine özgü politikalarının olmasının yeterli olduğu fakat ödünç verilemeyen kaynakların kısa süreli de olsa ödünç verilebilmeleri için bir düzenleme yapılması gerektiği bazı kurumlar tarafından belirtilmiştir.

Kurumların belirledikleri ödünç verme politikaları kullanıcı türlerine (akademik personel, öğrenci gibi) göre genellikle farklılık göstermektedir. Örneğin, çoğu kurumda lisans öğrencileri kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama hizmetlerinden yararlanamamakta ya da lisansüstü öğrenciler ile akademik personelin hizmeti kullanım koşulları (örneğin, ödünç alma süresi) farklı olabilmektedir. Bu hizmetlerden statü fark etmeksizin tüm kullanıcıların eşit düzeyde yararlanması yönünde çoğunluğun görüşü hakimdir. Görüşmelerden çıkan sonuca göre; kaynağın olmadığına dair dönüş yapıldığında otomatik olarak başka bir kütüphaneden kaynağın talep edilmesinin süreci kolaylaştıracağını söyleyen 73 üniversite bulunmaktadır. Otomatik talebe gerek olmadığını belirten 6 üniversite, soruya *bilmiyorum* ve/veya *yanıtlamayan* cevabı veren 5 kurum vardır. Sistemin belirli aralıklarla hatırlatma e-postası göndermesinin olumlu etki sağlayacağını belirten 73 üniversite bulunmaktadır. Hatırlama e-postasına gerek olmadığını söyleyen 6 üniversite olmakla beraber 5 üniversite bu soruyu yanıtlamamıştır. E-posta ile bildirimlerin her adımda olmasının iletişimi ve dolayısıyla kaynak transferini hızlandıracağı düşünülmektedir. Yurtdışından makale taleplerinin de bu sistemler üzerinden gerçekleştirilebilmesinin iyi olacağını belirten 75 üniversite olduğu, makale talebi almadığı için böyle bir durumu yorumlayamadığını söyleyen veya soruya hayır yanıtını veren 9 üniversite vardır. Ek olarak altyapı nedeniyle bunun pek mümkün olmayacağını belirten üniversitelerde mevcuttur.

Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemlerinin kütüphane otomasyon sistemine entegre çalışmadığı tüm üniversiteler tarafından ifade edilmiştir. Görüşülen kişilerin neredeyse yarısı kütüphane otomasyon sistemlerinde yer alan kütüphanelerarası ödünç verme modülünü sadece gelen kullanıcı istekleri için kullandıklarını belirtmişlerdir. Kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri ile kütüphane otomasyon sistemlerinin entegre olmasının, veri giriş için harcanan zamanı azaltacağı

konusunda ise farkındalık olduğu söylenebilir. Bir diğer soru olan TO-KAT sisteminin entegrasyonu ile talep edilen kaynaklar ile ilgili için otomatik veri çekilmesinin de kolaylık sağlayacağı ve iş yükünü azaltacağı görüşünü bildiren 67 üniversite vardır. Fakat bunun sağlıklı olabilmesi için TO-KAT kayıtlarının düzgün olması gerektiğini düşünen bir kesim de mevcuttur. Böyle bir şeye gerek olmadığını söyleyen 2 üniversite olmakla birlikte deneyimleyemediği için yorumlayamayan 8 üniversite mevcuttur. 7 üniversite ise soruyu yanıtlamamıştır. TO-KAT ile entegrasyonun özellikle kaynağın ilk talep edilen üniversitede mevcut olmaması durumunda kolaylık sağlayacağı görüşü ağırlıktadır. Diğer yandan, kaynak olmadığına dair dönüş yapıldığında ikinci talep edilen kütüphane seçiminin doğrudan sistem tarafından yapılırken kütüphaneci ya da kullanıcının da bu sürece müdahil olmasının daha çok tercih edileceği de anlaşılmaktadır. Buradaki etken coğrafi yakınlıktan kaynaklı olarak daha düşük kargo maliyetinin çıkmasıdır. Coğrafi yakınlığı hız sebebiyle tercih edenler de fazladır.

Görüşmelerde cevaplanan diğer soru ise kaynağın kullanılabilirlik durumunun etkin olarak TO-KAT üzerinde yer almasının süreci nasıl etkileyeceğidir. Kaynağın güncel kullanılabilirlik durumunun TO-KAT üzerinde yer almasının süreci kolaylaştıracağını söyleyen 76 üniversite olmuştur. Bu konuda olumsuz görüş belirten 1, fikir belirtmeyen 1 ve soruyu yanıtlamayan 6 üniversite vardır.

Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemlerinin tek çatı altında toplanması konusunda ortak görüş hâkimdir. Her iki sistemin birleşmesini isteyen 61 üniversite olduğu 5 üniversitenin ise bu sistemlerin farklı kurumlar altında olduğu için birleşmeyeceği yanıtını verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu görüş ile ilgili 10 üniversite *bilmiyorum* yanıtını 8 kurum ise soruya *yanıt vermemeyi* tercih etmiştir. Yanıtlayamayanların genelde tek sistem kullanan üniversiteler olduğu ve diğer sistemi bilmedikleri için görüş bildiremediği gözlemlenmiştir. Tüm işlemlerin tek ara yüzden yapılabilmesinin işlem sürecini hızlandıracağı düşünülmektedir. Bu konudaki isteğin en önemli nedeni ise çoğu üniversitede yaşanan personel yetersizliği nedeniyle bu hizmetlerden sorumlu kişilerin kütüphane içinde farklı sorumlulukların da olmasıdır.

4.4.4. Görüşme Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Görüşme sonucunda en çok KİTS'in kullandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi ise TÜBESS göre daha kullanışlı bir ara yüze sahip olması, gönüllü olması, üyesinin

fazla olması ile ilgilidir. Her iki sisteminde ara yüzünün güncellenmesi kullanımı arttıracakı düşünülmektedir. Her iki sisteme ait iyileştirmeler için tüm bulguların sonuçlarının dikkate alınması verimli bir sonuç ortaya çıkaracaktır. Personellerin farklı iş başlıklarının olduğu ve bu durumun hızlı ve daha verimli yapmasını etkilediği de düşünülmektedir. Personel sayısının artması bu süreci olumlu etkileyebilir. Benzer bir çalışmada çıkan görüşme sonuçlarına göre de özellikle talep edilen konumda olan kurumlardaki personelin sayısının artması gerektiği yönünde sonuçlara dikkat çekilmiştir (Porat, 2003, ss. 46–50). İş birliği sürecindeki en büyük problemin kargo olması da daha önceki yapılan toplantı ve anketlerde de ortaya çıkmaktadır (Çelikbas ve Ekingen Flores Mamondi, 2016b). Bu çalışmada ve önceki araştırmalar da bu konu hem kurum hem kullanıcı açısından ortaya çıkan bir sonuç olduğu için çözülmesine öncelik verilebilir. Coğrafi yakınlığın kaynak talep etme de önemli olduğu sonucu daha önce yapılan bir çalışmada da en önemli unsur olduğu tespit edilmiştir (Çelikbas ve Ekingen Flores Mamondi, 2016c). Bu durumu etkileyen ana unsur kargo maliyeti ve kargo ile ilgili yaşanan sorunlardır. Talep etmede hız ve iletişimin önem arz ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da kurumlarının ikili iletişimlerinin zamanla oluşması ile ilgilidir. Kaynak kullanılabilirlik durumu ve koleksiyon türünün TOKAT ve/veya web ara yüzü üzerinden hep ulaşılabilir olması veya kütüphaneci tarafından talep edilmeden taranması ile kaynağa olumsuz dönüş sebepleri azaltılabilir. Bu durum aynı zamanda politikaların iyileştirilmesi ile ilgilidir. Kurum içi takibi kolaylaştıran bazı adımların otomasyon üzerinden yapılmasıyla iş birliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kütüphane otomasyonu ve/veya TOKAT gibi diğer seçeneklerden bu sistemler veriyi entegre olarak çekebilirse süreci kolay ve hatasız yürütmenin önü açılacaktır. Her iki sistemin birleşmesi yönünde görüşlerde ortaya çıkmıştır. Eğer yapılabilirse iş birliği sürecine önemli katkı sağlayabilir. Görüşmecilerin verdikleri yanıtlarda bu sonuçları desteklemektedir.

Bu bağlamda kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama da iş birliğinin daha iyi yönetilmesi, ödünç verme sistemlerinin daha etkin kullanılabilmesi için bulgulara dayalı sonuç ve öneriler de aşağıda yer almaktadır.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada KİTS ve TÜBESS sistemleri üzerinden yapılan kaynak talebi verileri analiz edilerek ve sistemleri kullanan üniversite kütüphane temsilcileriyle görüşmeler yapılarak kütüphanelerarası ödünç verme açısından Türkiye'deki mevcut durum ortaya konmuştur. Araştırmanın ana amacı iş birliği sürecini veriye dayalı olarak daha iyi anlayıp süreci ve sistemleri iyileştirme yönünde katkıda bulunmak ve uygulanabilir gerçekçi önerilerde bulunmaktadır. Araştırmanın hipotezleri çerçevesinde elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar şunlardır:

1. Coğrafi iş birlikleri bölge, şehir ve üniversite bazında incelenmiş olup en çok iş birliği yapan üniversitelerin coğrafi olarak birbirine daha yakın üniversiteler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle bölgesel değerlendirmede Marmara Bölgesinin ve şehir olarak bu bölgede yer alan İstanbul'un hem kendi içinde hem de komşu bölgelerle iş birliği yaptığı sonucu çıkmıştır. Coğrafi mesafe azaldıkça istek yapma ve istek karşılama sayılarının arttığı hipotezi bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla desteklenmektedir.
2. Hukuk kaynaklarının yeni baskılarının neredeyse düzenli olarak yıl içerisinde birden fazla kez çıktığı bilinmektedir. Bazı kütüphaneler her dönem kaynak almaya bütçeleri uygun olduğu için diğer kaynaklar gibi bu konudaki kaynakları da gerektiğinde hızlıca temin etmektedirler. Bu sebeple bütçe ayıramayan ve kaynağı hemen temin edemeyen kurumların özellikle hukuk kaynakları için diğer kütüphanelere daha fazla talepte bulunduğu hipotezi oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda en çok iş birliğinin sosyal bilimler alanında yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç araştırma hipotezini desteklememektedir. Doğrudan olmasa bile hukuk konusunun da sosyal bilimler kapsamında yer aldığı göz önünde bulundurulabilir. Ek olarak sosyal bilimler alanı üzerine konu çerçevesinde daha detaylı analizler yapılarak alana yönelik daha ayrıntılı sonuçlara ulaşılabilir. KİTS verileri içerisinde basılı kitaplar çok büyük bir yer tutmaktadır. Bunun KİTS'in kuruluşunda basılı kaynak süreci dikkate alınarak tasarlanmasına bağlı olduğu düşünülmektedir. Basılı kaynak iş birliği, teknolojik gelişmelerdeki ilerlemelere paralel e-kaynak üretimine rağmen yaygın olarak kullanılmaktadır.

“Kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri aracılığıyla en çok basılı formatta kitap paylaşımı yapılmaktadır” şeklindeki hipotez çalışmanın bulguları ile doğrulanmıştır.

3. Kaynak paylaşımına etki eden faktörler hem KİTS hem de TÜBESS için değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda;
 - Üniversite statüsü açısından değerlendirildiğinde her iki sistemde de devlet üniversitelerinin talep eden ve edilen olarak daha fazla iş birliği içerisinde oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. İlgili hipotez kapsamında devlet üniversitelerinden daha çok kaynak talep edildiği verilerden elde edilen sonuçlara göre doğrulamakta ancak vakıf üniversitelerinin kaynak talebinin devlet üniversitelerinden daha fazla olduğuna bir sonuca ulaşamamaktadır.
 - Kurum yaşının talep üzerinde etkili olduğu, koleksiyon ve kullanıcı sayılarının ise önemli kabul edilebilecek bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.
 - “Kurum yaşı 20’den küçük olan üniversiteler sistemden daha çok yararlanmaktadır” hipotezi doğrulanmamakla beraber kurum yaşı 20’den büyük olan üniversitelerin sistemden daha fazla yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar değerlendirilirken farklı gruptaki üniversite sayılarının da dikkate alınmasında fayda vardır. Yapılan istek sayısı ile kütüphane koleksiyonu arasında negatif yönlü, gelen istek sayısı ile kütüphane koleksiyonu arasında ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu hipotezlerini doğrulayan bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Kütüphane kullanıcı sayısı arttıkça yapılan ve gelen istek sayısının arttığı hipotezi de doğrulanmamıştır. Bu sonuç, kaynak paylaşımında koleksiyon büyüklüğünün etkisinden ziyade koleksiyon niteliğinin ön planda olduğuna işaret etmesi açısından önemlidir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda çekirdek koleksiyon geliştiren üniversitelerin hangi üniversiteleri öncü olarak belirleyebileceği de üniversite bazlı değerlendirmelerle ortaya çıkarılması yarar sağlayacaktır.
4. Görüşmelerden çıkan sonuçlar, kütüphanelerin sistemin kullanışlı, üye sayısının fazla ve gelen taleplerin çoğunlukla kitap olması gibi sebeplerden dolayı KİTS’i tercih ettiklerini göstermektedir. TÜBESS yoğun olarak tez ve bazen de basılı dergiler için kullanılmaktadır. Her iki sistemde de yaşanan birtakım sorunların çözüme kavuşturulması durumunda sürecin daha etkin işleyeceği anlaşılmaktadır. Özellikle ara yüz tasarımının güncellenmesi ve iyileştirilmesi

gerekmektedir. Kütüphanelerarası ödünç verme sürecindeki en önemli sorunun kargo olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç ile çalışmanın ilgili hipotezi doğrulanmıştır. Bu hipotez belirlenirken şu ana kadar uygulamada yaşanan ana sorununda bu olduğu bilinmektedir. Kargo sürecinin aksaması iş birliği sürecini de etkilemektedir. Bir diğer sorun ise kaynakların lisans anlaşmaları gereği kısıtlı olarak paylaşılmasıdır. Her iki sistemin tek çatıda birleşmesine yönelik sonuç da mevcuttur. Bu sonuçlar ilgili araştırma sorusunu yanıtlamaktadır.

Sonuç olarak sistemlerin gelişen teknolojiyle ve günümüz ekonomik koşulları da dikkate alınarak yeniden tasarlanması ya da iyileştirilmesi bunu yaparken de verilere dayalı olarak yapılan bu araştırma sonuçlarının da dikkate alınarak (özellikle coğrafi iş birliklerine) kurgulanabilmesi seçeneği değerlendirilebilir. Bu kütüphanelerarası iş birliğini arttıracak ve etkinleştirecektir. Kargo problemleri için kurumların bütçe ayırmalarıyla esas sorun çözüme kavuşacaktır. Gelecekte bu araştırmanın kaynaklık ettiği yeni bir yönerge düzenlenebilir. E-kaynak paylaşımı da dikkate alınarak sistem ve süreçler tüm iş birliğine dahil olan paydaşlarla değerlendirilebilir ve sistem iyileştirmeleri için bölgesel ekipler oluşturularak çalışmalar yapılabilir. Denetimli kaynak paylaşımı üzerine gelecekte çalışmalar yapılabilir. Önerilerde yer alan kurum türleri ile görüşmeler sağlanabilir ve rapor edilebilir. Son olarak da salgın sürecindeki kaynak paylaşımına ait verilerle öncesi karşılaştırılarak değerlendirmeler yapılabilir. Verilerde, yıllara ve işlem adımlara ait yeni çalışmalar yapılabilir.

Çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Kurumlar arası iş birliklerinin artırılması için öncelikli olarak aynı şehirde bulunan kurumların yapacakları ikili ya da çoklu protokollerle kaynakların yerinde kullanımına imkân sağlanabilir (kendin getir-kendin götür). Bu süreç sistemden takip edilebilecek şekilde organize edilebilir (ODTÜ, Ankara, İzmir Üniversiteleri Platformu örnekleri gibi).
- Kurumların kullandığı otomasyon sistemlerinin hepsinin uluslararası standardı sağlandığında kaynak arama ve ödünç talepleri otomasyon sistemleri üzerinden yürütülebilir. Bunun sonucu olarak kaynağın kullanılabilirlik durum bilgileri de otomasyon sisteminden çekilebilir. Ulusal, bölgesel ve/veya yerel toplu kataloglar oluşturularak otomasyon sistemleri ve ödünç verme hizmetleri sunan aracı sistemlerle entegrasyonları sağlanabilir.

- Kütüphanelerarası ödünç verme işlemleri kurumların araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde maliyeti azaltıcı bir unsur olarak görülmektedir. Bu kapsamda kurumlar arası iş birliğinin artırılması için ödünç verme hizmetlerinde kargo maliyetlerinin kurumlar tarafından bütçelendirilmesi işlemlerin ya da hizmetlerin daha hızlı olmasını sağlayacaktır.
- Bölgeler ve şehirlerarası ödünç verme hizmetlerinde özellikle kargo maliyetlerinin düşürülmesi için konsorsiyumlar kurulup, sistemler geliştirilebilir.
- Şehir içi ödünç verme hizmetlerinde yerel ve ulusal lojistik hizmetleri yapan firmalarla (trendyol, getir, iste gelsin, yemek sepeti) iş birliği ya da ticari anlaşmalar yapılabilir.
- Kütüphanelerarası iş birliğinin artması, kaynak paylaşım maliyetlerinin azaltılmasını; ortak koleksiyon geliştirilmesi, bölgesel konsorsiyumlar kurularak ortak veri tabanı aboneliklerinin yapılması da kurum bütçelerinin daha rasyonel kullanılmasını sağlayacaktır.
- Talep edilen kaynakların incelenmesi kurumların çekirdek koleksiyon geliştirmelerine katkıda bulunabilir.
- Kütüphanelerarası ödünç verme hizmetleri ile yerel ve bölgesel olarak kurum koleksiyonlarının mümkün oldukça farklı konularda uzmanlaşması ile konu kütüphanelerinin oluşumunu sağlanabilir.
- Bölgesel ve yerel kütüphanelerin dışında özel araştırma geliştirme kurumlarıyla, arşivler, müzeler gibi farklı kurum türleri de iş birliği sistemine dâhil edilebilir. Bu seçenek sistem üzerinden takip edilmesi şartı ile yerinde kullanımı arttıracaktır.
- Üniversitelerde üretilen tezlere ilave olarak bilimsel araştırma verileri, rapor ve proje çıktıları da kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerine dâhil edilebilir.
- En çok talep yapılan kurumlarda kütüphanelerarası ödünç verme hizmetinin kurum içerisinde ayrı birim olarak kurulması, personel sayısının artırılması ve/veya iş tanımının güncellenmesi personelin iş yükünü azalacaktır. Ayrıca hizmet verecek birim personeli eğitilebilir, bölgesel ve yerel olarak ödünç verme hizmetlerini veren personellerin yıllık toplantılarla iletişimi daha da artırılabilir.
- Ödünç verme hizmeti veren birimlerin kurum oryantasyon çalışmalarına katılması sağlanıp, kütüphanelerarası iş birliğinin önemi anlatılabilir.
- Kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinin ulusal anlamda gelişmesi için mevzuat geliştirilip, kurumlar bazında yönergelerle hizmetin sürekliliği ve kütüphane, kullanıcı ve koleksiyon çeşitliğinin artırılması sağlanabilir.

- Sistemlerde kullanım istatistiklerinin ve kullanım raporlarının oluşturulması, tüm istatistiklerin ve raporların ara yüz üzerinden kurumlara detaylı sunulması sağlanabilir.
- Kütüphanelerarası e-kaynak paylaşımı için kütüphanelere alınan e-kaynakların lisans anlaşmalarına kütüphanelerarası ödünç vermenin sorun olmasını engelleyecek maddeler eklenebilir ve/veya maddelerin genişletilmesi için çalışmalar yapılabilir.
- Kullanıcıya direkt sistemde üretilen bir bağlantı ile güvenli bir paylaşım seçeneğinin sunulması gerekmektedir. Bu personel iş yükünü ve politikalar çerçevesinde kargo maliyetini azaltabilir.
- Ödünç verilmeyen statüsünde olan kaynakların kısa süreli de olsa ödünç verilebilmesinin önü açılabilir ve/veya yerinde kullanım imkânı sunulabilir.
- Kütüphanelerarası ödünç verme sürecinde, bu sistemler dışında kütüphanede kullanılan otomasyon sistemleri üzerinden de işlemler yapılabilir. Örneğin, kütüphanelerarası ödünç verme kullanıcı grubu olarak tanımlanıp, bu alana kurumlar için hesap açılabilir ve talep edilen kaynaklar kurum adına ödünç verilerek gönderilebilir. Böylece materyalin kullanılabilirlik durumu da etkin olarak arama sayfasına yansımış olacaktır.

Genel kapsamlı önerilerin yanı sıra KİTS ve TÜBESS sistemleri için ayrı ayrı önerilerde bulunmak da mümkündür.

KİTS için öneriler:

- İstek işlem adımlarında yer alan bazı alanların iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunlar;
 - Tüm işlem adımlarında e-posta bildiriminin alternatif seçenek yerine karşı kuruma her adımda gitmesinin sağlanması geri dönüş sürelerini kısaltacaktır.
 - İşlem sonucunun sistem üzerinden (belirli bir süre sonra) otomatik olarak kapatılmasının sağlanması iletişim sürecini hızlandıracaktır.
 - Sistemde yer alan tüm istek işlem adımlarına ait spesifik not alanlarının eklenmesi (not alanı olanlar hariç), kurumla anlık iletişimi sağlayacaktır.
 - İçeriği not olan e-postalarda otomatik gelen içeriklerin ilişkilendirilerek daha açıklayıcı şekilde ifade edilmesi sistemden talebi kontrol etme sürecini hızlandıracaktır.

- Sistemde kuruma ait herkesin kullandığı bir e-posta adresinin zorunlu olarak tanımlanması sorumlu kişi değiştiğinde ya da izinli olduğunda iş sürecinin sürekliliğini kolaylaştıracaktır.
- Kullanıcıyı e-posta ile haber et seçeneğine birden fazla e-posta adresi eklenmesi; bu seçenek işlemi yapan kuruma da e-posta gitmesini sağlayarak kullanıcıya giden e-postanın takibini kolaylaştıracaktır. Bazı kurumlar süreç takibini kolaylaştırdığı için bu alana kullanıcı e-postası yerine kendi kurumsal e-postası adreslerini eklediklerini belirtmişlerdir. Kullanıcıya giden e-posta içeriğinin kurum ya da kurumlar tarafından belirlenmesi sağlandığında da bu seçeneğin kullanımının artacağı düşünülmektedir.
- Sistemdeki yeni istek sayfasına serbest bir genel not alanı eklenmesi sağlanabilir (not alanı olanlar hariç). Bu boş bulunan herhangi bir veri tanımlama alanına not girilmesini azaltacaktır. Veri giriş alanlarında ihtiyaç olan yeni alanların belirlenip eklenmesi de (kütüphane lokasyon bilgisi vb.) farklı alanlara farklı başlık bilgilerini girmeyi engelleyecektir. Bu alanın eklenmesi talep eden personelin işini kolaylaştırabilir.
- Sistemde kitap bölümünde bulunan aynı anda birden fazla kütüphane seçimi sağlayan alanın kullanıcılar tarafından bilinmemesi aynı işlemin farklı kütüphaneler için tekrar tekrar yapılması neden olmaktadır. Bu alanının kullanıcılara anlatılması ya da tanıtılması iş yükü fazla olan kurumların iş yükünü azaltabilir. KİTS için sistemi kullanan personele kullanıcı eğitiminin verileceği bir yapının oluşturulması da bu süreci hızlandırabilir.
- Bölgesel ve yerel bilgilerin olduğu bir alanın çoktan seçmeli olarak (otomatik çoklu kütüphane seçiminin coğrafi koordinat bilgilerinin, sık kullanılanlar, hızlı gönderim yapanlar, olumlu dönüş yapanlar, kurumların gönderme süreleri, kaynak türleri, güncel iletişim bilgileri vb.) sistem üzerine seçenek olarak eklenmesi kurumların kaynak talep ederken alternatif seçenekleri değerlendirmesini sağlayabilir ve farkındalığı arttırabilir. Hatta bu durum sistemi daha düzenli kullanıma da teşvik edebilir.
- Sistemde materyal türüne göre farklı modüller olması yerine tek bir ara yüzden çoklu seçenekler olarak materyal türünün sunulması ile veri giriş sayfasının bu alanda direkt değiştirilebildiği kullanıcı dostu bir ara yüz tasarımı kullanımı kolaylaştıracaktır.
- Salgın döneminde hızlı kaynak paylaşımını sağlamak için oluşturulan İmeceBS istek havuzunun geliştirilmesi ve geçmişe dönük işlemlerin otomatik olarak

silinmesi birkaç görüşmeci tarafından önerilmiştir. Bir başka öneri ise sisteme anlık bir mesajlaşma alanının eklenmesidir.

- Salgın döneminde hangi kütüphanelerin; hangi kaynak türlerini gönderdiği, hangi kampüslerinin fiziksel hizmet verdiği veya vereceği vb. bilgilerini paylaştığı bir alan sağlanabilir. Bununla beraber kaynağa bu sebeple olumsuz dönüş sağlayan kurumların sayısının da azalacağı düşünülmektedir (örneğin, kurum kendini dönemsel olarak pasife alabilir).
- Toplu istatistiklerin yönetici ara yüzüne modül olarak eklenmesi de verileri alma sürecini kolaylaştıracaktır.

TÜBESS için öneriler:

- TÜBESS istek işlem adımlarında yer alan bazı alanların iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunlar;
 - TÜBESS üzerinden kurumlara ait e-postaların tanımlanarak kurum hesaplarına e-posta gönderiminin sağlanması ile sistemin daha fazla kullanılacağı ve geri dönüş sürelerinin kısalacağı düşünülmektedir.
 - TÜBESS işlem adımlarındaki tekrar eden adımların kaldırılarak iş süreçlerinin kolaylaştırılması da sistemin kullanımı arttıracaktır (istek havuza düştü, e-belge oluşturuldu, durum değiştir vb.).
- TÜBESS üzerinde taleplerin genelde tezler ile dergiler olduğu (YÖK Dokümantasyon Merkezinden devralınan) ve bunların da basılı paylaşımı yapıldığından kurumlar için ekstra maliyet ve iş yükü getirmektedir. Ayrıca TÜBESS'in politika gereği basılı kaynak paylaşımı şeklinde hizmet vermesi kurumların fotokopi ve kargo maliyetlerini karşılamalarını zorlaştırmaktadır. Gerekli düzenlemelerin yapılması ile sistem kullanımının artacağı düşünülmektedir.
- TÜBESS'e başvuru süreçlerinin elektronik olarak yapılamamasından dolayı kullanıcılar tarafından TÜBESS fazla tercih edilememekte ve kullanılamamaktadır. Başvuru sürecinin elektronik ortamdan yapılması kullanımı arttıracaktır.
- TÜBESS yönetici hesabında yer alan istatistik alanında verileri indirmek için bulunan alanların çalışması verinin kolayca alınmasını sağlayacaktır. TÜBESS yönetici istatistik sayfasında bulunan istatistikler sadece kurumların genel toplam sayıları olduğu için detay bir analiz süreci gerçekleştirilememiştir. Ayrıca, bazı alanlar eksik olduğu için kontrol süreci farklı yöntemlerle çözümlenmiştir.

Yönetici istatistik sayfasının güncellenerek tüm kurumlara ait detaylı istatistik verilerinin olması ulaşılabilir olması iş birliği ve süreç yönetiminde iyileşme sağlayacaktır.

Araştırma kapsamında değerlendirilen tüm üniversitelerde KİTS ve TÜBESS'ten en az birinin mevcut olduğu görülmektedir. Aynı amaca hizmet eden iki sistemin kullanılması kurumlara fazladan iş yükü getirmekte ve sistem kullanıcıları için kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bunun için sistemlerin entegrasyonunun sağlanması önerilmektedir. Her iki sistemin incelenmesi ve sonrasında entegrasyonun sağlanması için gerekli koşulların oluşturulmasına yönelik çalışma yapılarak kütüphanelerdeki iş birliği süreçlerine daha fazla katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aguilar, W. (1984). *Relationship between classes of books circulated and classes of books requested on interlibrary loan (collection, evaluation)* (Doktora tezi).
Erişim adresi:
<https://www.proquest.com/pqdtglobal/docview/303312229/fulltextPDF/45D65FF48DD94110PQ/1?accountid=16277>
- ALA. (2018). *LibGuides: Interlibrary Loans*. Erişim adresi:
<https://libguides.ala.org/Interlibraryloans/home>
- ALA RUSA. (2020). *Interlibrary Loan Code for the United States Explanatory Supplement*. Reference & User Services Association (RUSA). Erişim adresi:
<https://www.ala.org/rusa/resources/guidelines/interlibraryloancode>
- Alar, H. (2013). Kütüphanelerarası işbirliği ve konsorsiyumlar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 1–10. Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/31745>
- Alkış, H. ve Yılmaz, B. (2008). *Kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti: Bilkent Üniversitesi kütüphanesi örneği* (E. Bilar ve Y. Ekinci, Ed.). Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları. Erişim adresi: <http://eprints.rclis.org/14626/>
- ANKOS. (2021). *Genel Bilgi*. Erişim adresi: <https://ankos.org.tr/tr/hakkimizda/genel-bilgi/>
- ANKOS KİTS. (2020). *ANKOS İmece Belge Sağlama*. KUTUP-L.
- ANKOS KİTS. (2021). *Kütüphanelerarası İşbirliği Takip Sistemi*. Erişim adresi:
<https://kits.ankos.gen.tr/html/about.php>
- Britannica. (2021). *Library - Interlibrary relations*. Erişim adresi:
<https://www.britannica.com/topic/library/Interlibrary-relations>
- Bustos, R. (1993). *Interlibrary loan in college libraries*. Association of College and Research Libraries, American Library Association. Erişim adresi:
<http://archive.org/details/interlibraryloan0000bust>
- Cebeci, D. (2003). *ULAKBİM: Elektronik Ortamda Belge Sağlama Hizmetleri*. Presented at the Changing Ways in Accessing Information and II. Medical Information Management and Technologies Symposium, Ankara, Başkent Üniversitesi. doi: 10.5281/zenodo.5168974

- Clio. (2021). *Clio Software - Home*. Clio Interlibrary Loan Management Software.
Erişim adresi: <http://cliosoftware.com/>
- Cohen, B. H. (2013a). *Statistical power and effect size*. In *Explaining Psychological Statistics*. John Wiley & Sons, Inc.: New Jersey, USA,.
- Cohen, B. H. (2013b). *Statistical tests for ordinal data*. In *Explaining Psychological Statistics*. John Wiley & Sons, Inc.: New Jersey, USA,.
- Collins, P. D. (2015). User analysis in the Borrow Direct marketplace. *Interlending & Document Supply*, 43(4), 179–181. doi: 10.1108/ILDS-08-2015-0025
- Colson, J. C. (1962). International interlibrary loans since World War II. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*, 32(4), 259–269.
- Çelikbas, S. ve Ekingen Flores Mamondi, F. (2016). Library cooperation in Turkey: The results of a survey of ILL librarians in higher education. *Interlending & Document Supply*, 44(2), 58–65. doi: 10.1108/ILDS-01-2016-0002
- Çimen, E., Gürdal, G., Çuhadar, S. ve Çanak, T. A. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) sürecinde Türkiye’de üniversite kütüphaneleri. *Bilgi Dünyası*, 21(1), 167–203. doi: 10.15612/BD.2020.834
- Çimen, E., Tuğlu, A., Manyas, M., Çelikbaş, S. ve Çelikbaş, Z. (2010). KITS: A national system for document supply in Turkey. *Interlending & Document Supply*, 38(1), 58–66. doi: 10.1108/02641611011025398
- Çuhadar, S., Çimen, E. ve Turan, A. (2019). In-transit Practices among Multi-campus University Libraries in Turkey. 16th IFLA ILDS Conference Prague 2019. Erişim adresi: <https://ilds2019.org/cuhadar-cimen-turan-abstract/>
- Merriam-Webster. (2021). Definition of Cooperation. Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cooperation>
- Demir, G. (1991). *Kütüphanelerarası ödünç verme* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Frederiksen, L., Bean, M., ve Nance, H. (2012). *Global resource sharing*. Chandos.
- Froud, R. (2016). Resource sharing in the UK public library system: An update. *Interlending & Document Supply*, 44(4), 169–171. doi: 10.1108/ILDS-07-2016-0026

- Gillitzer, B. (2019). *ILL for e-books: Four years of experience – learning to walk*. 16th IFLA ILDS Conference Prague 2019. Erişim adresi: <https://ilds2019.org/gillitzer-abstract/>
- Gilmer, L. C. (1994). *Interlibrary loan: Theory and management*. Englewood, Colo. : Libraries Unlimited. Erişim adresi: <http://archive.org/details/interlibraryloan0000gilm>
- Goolabsingh, D. (2019, October 11). Three year trend in interlibrary loan requests. *Southern Chapter/Medical Library Association Annual Conference*. <https://dc.uthsc.edu/scmla/2019/poster/12>
- Government of Canada. (2004). *ISO ILL Protocol Standards - Interlibrary Loan Application Standards Maintenance Agency*. Erişim adresi: <https://www.nlc-bnc.ca/iso/ill/standard.htm>
- Güran B. ve Kaya H. (2017). Kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti'nin akademik kütüphanelerde koleksiyon yönetimine etkisi: Kadriye Zaim Kütüphanesi örneği. *Akademik Kütüphanelerde Kaynak Yönetimi*. Ankara: ÜNAK. Erişim adresi: <https://www.atilim.edu.tr/en/library/page/3084/publications>
- Hebert, F. (1993). *The quality of interlibrary borrowing services in large urban public libraries in Canada* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/pqdtglobal/docview/304082408/fulltextPDF/DC6BD2F7D94A4516PQ/1?accountid=16277>
- HERMES. (2021). *The Project*. Erişim adresi: <https://www.hermes-eplus.eu/chi-siamo/>
- IFLA. (1996). *The IFLA voucher Scheme: An alternative payment method for international ILL - 62nd IFLA General Conference*. Erişim adresi: <https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla62/62-gous.htm>
- IFLA. (2021). *Our History*. Erişim adresi: <https://www.ifla.org/history/>
- IGI Global. (2022). *What is Library Cooperation*. Erişim adresi: <https://www.igi-global.com/dictionary/resource-sharing/42856>
- Igwe, K. N. (2010). Resource Sharing in the ICT Era: The Case of Nigerian University Libraries. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 20(3), 173–187. doi: 10.1080/1072303X.2010.491016

- Jong, C. de. (2016). University of Alberta Libraries interlibrary loan department - creating new relationships, locally and globally. *Interlending & Document Supply*, 44(3), 121–126. doi.org: 10.1108/ILDS-02-2016-0010
- Jordan, J. (2003). OCLC and the emerging worldwide library co-operative. *Library Management*, 24(3), 107–115. doi: 10.1108/01435120310464835
- Kim, H. M., Wiggins, J. ve Sadusky, L. (2019). The impacts of library services on interlibrary loan requests canceled due to local availability. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 28(5), 115–128. doi: 10.1080/1072303X.2020.1722779
- Knieval, J. E., Wicht, H. ve Connaway, L. S. (2006). Use of circulation statistics and interlibrary loan data in collection management. *College & Research Libraries*, 67(1), 35–49.
- Landes, S. (1997). The ARIEL document delivery system: A cost-effective alternative to the fax. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply*, 7(3), 61–72. doi: 10.1300/J110V07N03_08
- Landes, S. (2001). Interlibrary loan survey: State University of New York College at Geneseo libraries. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply*, 11(4), 75–80. doi: 10.1300/J110v11n04_06
- Law Insider. (2021). *Interlibrary Cooperation Definition*. Law Insider. <https://www.lawinsider.com/dictionary/interlibrary-cooperation>
- Li, J. ve Yang, S. (2018). Design and implementation of information resource co-construction and sharing system in electronic library. *Data Science Journal*, 17(32), 1-9. doi: 10.5334/dsj-2018-032
- Martin, M. S. (1996). Interlibrary loan and document delivery: Costs and fees. *The Bottom Line*, 9(4), 27–31. doi: 10.1108/08880459610131790
- McGaugh, D. L. A. (1994). *Electronic trails on DOCLINE: Organizational interactions among Michigan health science libraries* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/pqdtglobal/docview/304097512/5F91D4D1D9B410B/PQ/4?accountid=16277>
- McNeil, E. H. (2017). ILLiad, Rapid, and an unmediated solution to the interlibrary loan textbook dilemma. *Journal of Access Services*, 14(2), 68–79. doi: 10.1080/15367967.2017.1299579

- Miguel, T. M. (2007). Exchanging books in Western Europe: A brief history of international interlibrary loan. *International Journal of Legal Information*, 35(3), 499–513. doi: 10.1017/S073112650000247X
- Munson, K., Thompson, H. H., Cabaniss, J., Nance, H. ve Erlandsen, P. (2016). The world is your library, or the state of international interlibrary loan in 2015. *Interlending & Document Supply*, 44(2), 44–57. doi: 10.1108/ILDS-01-2016-0005
- OCLC. (2021a). *OCLC Glossary*. OCLC Support. Erişim adresi: https://help.oclc.org/Librarian_Toolbox/OCLC_glossaries/OCLC_glossary
- OCLC. (2021). In *Wikipedia*. Erişim adresi: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=OCLC&oldid=1058223088>
- OCLC. (2021b). *ILLiad - Latest Version*. OCLC. Erişim adresi: <https://www.oclc.org/en/illiad/latest-version.html>
- Olson, E. E. (1970). *Interlibrary Cooperation. Final Report*. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=ED046421>
- Owolabi, K. A., Bamigboye, B. O., Agboola, I. O. ve Lawal, W. O. (2011). Resource sharing in Nigerian University libraries: A survey. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 21(4), 207–216. doi: 10.1080/1072303X.2011.604599
- Özel, N., ve Bayraktar, A. (2003). *Kütüphaneler arası işbirliği ve konsorsiyumlar*. Erişim adresi: <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~nozel/kutarisbvekonso.htm>
- Panda, S. K., Arora, J. ve Rai, A. K. (2016). Interlending and document delivery in India through INFLIBNET and the UGC-INFONET digital library Consortium. *Interlending & Document Supply*, 44(3), 115–120. doi: 10.1108/ILDS-01-2016-0004
- Pokorný, J. (2019). ZÍSKEJ - national system for sharing and delivering documents. *16th IFLA ILDS Conference Prague 2019*. Eriřim adresi: <https://ilds2019.org/pokorny-abstract/>
- Porat, L. (2003). *Interlibrary loan borrowing practices in Israeli college libraries: Implications for Israeli university libraries* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/pqdtglobal/docview/305258848/fulltextPDF/4FD74AA0A46474CPQ/1?accountid=16277>

- Porat, L., Nissan-Shalem, O. ve Perry, S. (2020). Non-fee based interlibrary loans: A game-changer in Israel. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 29(1–2), 57–74. doi: 10.1080/1072303X.2021.1914799
- Prytherch, R. (2016). *Harrod's Librarians' glossary and reference book* (10th ed.). Routledge. Erişim adresi: <https://doi.org/10.4324/9781315586243>
- RapidILL. (2021). *About Rapid*. Erişim adresi: <https://rapid.exlibrisgroup.com/Public/About>
- Ryward, W. B. (1994). Library Associations, International. In W. A. Wiegand ve D. G. Davis, Jr. (Eds.), *Encyclopedia of Library History*, (pp. 342-347). New York: Garland Press p.344. *Encyclopedia of Library History*.
- Siddiqui, M. A. (1995). *A comparative study of interlibrary loan functions and the development of a model interlibrary loan network among academic libraries in Saudi Arabia* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/pqdtglobal/docview/304248847/fulltextPDF/5F91D4D1D9B410BPQ/2?accountid=16277>
- Stapel, J. (2016). Interlibrary loan and document supply in the Netherlands. *Interlending & Document Supply*, 44(3), 104–107. doi.org: 10.1108/ILDS-03-2016-0015
- Stuart-Stubbs, B. (1975). An historical look at resource sharing. *Undefined*. Erişim adresi: <https://www.semanticscholar.org/paper/An-Historical-Look-at-Resource-Sharing-Stuart-Stubbs/9d5de0e3ddf05d1e66c19d8cf44a293bec8f3ee8>
- Swett Green, S. (1876). The library journal, chiefly devoted to library economy and bibliography. *The American Library Journal*, 1(S-Ag(1876-1877)), 15.
- Teper, T. H., Coskun, E., Lenkart, J. ve Thacker, M. (2017). *Embedding resource sharing evidence in cooperative collection development*. Erişim adresi: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/97813>
- Theisen, L. (2020). *DOCLINE: Connecting Medical Libraries for 35 Years*. NLM Musings from the Mezzanine. Erişim adresi: <https://nlmdirector.nlm.nih.gov/2020/12/16/docline-connecting-medical-libraries-for-35-years/>
- Thomson, S. K. (1970). *Interlibrary loan procedure manual*. Interlibrary Loan Committee, American Library Association.

- Tonta, Y. (1987). Interlending services in Turkish University libraries. *Interlending & Document Supply*, 15(4), 122–125. doi: 10.1108/eb008551
- Tonta, Y. (1999). *Kütüphanelerarası işbirliğinin neresindeyiz?*. 493–514.
- Toplu, M. (2009). Belge sağlama hizmetlerinin gelişimi ve Türkiye perspektifi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 83–118.
- Tuncer, N. (1988). Belge sağlayan kuruluşlar: YÖK Dokümantasyon Merkezi ve BLDSC. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(2), 51–60. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1285/1278>
- ULAKBİM. (2021). *CABİM Tarihçesi*. Erişim adresi: <https://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/cabim-tarihcesi>
- ULAKBİM TÜBESS. (2021). *TÜBESS - Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi*. Erişim adresi: <https://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/projelerimiz/tubess>
- ULAKBİM. (2021). *TÜBESS -Türkiye Belge Sağlama ve Ödünç Verme Sistemi*. Erişim adresi: <https://cabim.ulakbim.gov.tr/belge-saglama/tubess-turkiye-belge-saglama-ve-odunc-verme-sistemi/>
- Ünal, Y. (2002). *Belge sağlamanın maliyet analizi: ULAKBİM örneği* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Voyles, J. F., Dols, L. ve Knight, E. (2008). Interlibrary loan meets six Sigma: The University of Arizona Library's success applying process improvement. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 19(1), 75–94. doi: 10.1080/10723030802533911
- Wakeman, M. (2021). *All guides: Resource Sharing: Interlibrary Loan Products and Vendors*. Capital District Library Council. Erişim adresi: <https://cdlc.libguides.com/c.php?g=874767&p=6281023>
- Weber, D. C. (1976). A century of cooperative programs among academic libraries. *College & Research Libraries*, 37(3), 205–221. doi: 10.5860/crl_37_03_205
- Weible, C. L. ve Janke, K. L. (2011). *Interlibrary Loan Practices Handbook* (Third Edition). ALA Editions. Erişim adresi: <https://www.alastore.ala.org/content/interlibrary-loan-practices-handbook-third-edition>

- Wikipedia. (2021). OCLC. In *Wikipedia*. Erişim adresi:
<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=OCLC&oldid=1058223088>
- Xi, Q., Mao, L., Zhang, B., Shi, W., ve Bao, P. (2016). Multi-library union, promoting ILL/DD of the Chinese science digital library. *Interlending & Document Supply*, 44(4), 161–168. doi: 10.1108/ILDS-03-2016-0014
- Xi, Q., Zhang, Q., Ni, F., Cha, G., ve Bao, P. (2015). Promoting ILL/DD within the Jiangsu academic library & information system in China by small consortia. *Interlending & Document Supply*, 43(4), 182–188. <https://doi.org/10.1108/ILDS-08-2015-0024>
- Xing, S., Zhu, S., Xu, Z., Wu, C. ve Li, X. (2020). The feasibility analysis of constructing a regional University Library resource sharing platform. *2020 International Conference on Wireless Communications and Smart Grid (ICWCSG)*, 500–503. doi: 10.1109/ICWCSG50807.2020.00111
- Yang, Z. Y. (Lan), Goodwin, S. G., ve Hahn, D. (2019). Survey says...?: Assessing interlibrary loan / document delivery use and awareness for responsive service delivery. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 28(5), 151–173. doi: 10.1080/1072303X.2020.1752877
- Yörü, H. A. (2008). Türkiye’de yürütülen kütüphaneler arası materyal ödünç alma/ verme ve belge sağlama hizmetlerine toplu bir bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1), 82–106. Erişim adresi: <https://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/401/0>
- Yörü, H. A. (2012). Türkiye’de kütüphanelerarası işbirliğinin kısa tarihçesi ve günümüz uygulamaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 154–168. Erişim adres: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48849/622345>
- Zhu, X. ve Shen, L. (2014). A survey of e-book interlibrary loan policy in US academic libraries. *Interlending & Document Supply*, 42(2/3), 57–63. doi: 10.1108/ILDS-05-2014-0025

EKLER

EK 1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE GÖRÜŞME YÖNERGESİ

TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ VERME SİSTEMLERİNİN KULLANIMI ARAŞTIRMASI FORM-1: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE YÖNERGE

Bu görüşme, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde yüksek lisans öğrencisi Rumeysa Çölden Akgül tarafından Dr. Öğretim Üyesi Güleda Doğan danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın ilk aşamasında kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri KİTS ve TÜBESS kayıtları incelenerek, Türkiye'de kütüphanelerarası ödünç verme sistemleri üzerinden gerçekleşen işlemlere ait kayıtlar incelenerek mevcut durumun ortaya konarak, değerlendirilmesi planlanmıştır. Çalışmanın ikinci aşaması ise Türkiye'deki üniversitelerin kütüphanelerinde kütüphanelerarası ödünç verme işlemlerinden sorumlu kişilerle telefon aracılığıyla gerçekleştirilecek yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır.

Araştırma kapsamında sizden istenecek bilgiler çalışma açısından önemli olduğu için bilgileri eksiksiz doldurmanızı önemle rica ederiz. Bilimsel araştırma disiplini içinde yürütülen bu çalışmada, kimlik bilgileriniz çalışmanın herhangi bir aşamasında kullanılmayacaktır. Kimlik bilgileriniz hiç kimse ile ticari bir amaç için paylaşılmayacak ve toplanan kişisel veriler araştırma ekibi tarafından büyük bir gizlilik içinde saklanacaktır. Toplanan veriler anonimleştirilecektir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Türkiye'de kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerinin değerlendirilmesi, geliştirmesi ve konu ile ilgili somut önerilerde bulunulması amacıyla kullanılacaktır.

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından onaylanmıştır.

Araştırma kapsamında sizlerle telefon görüşmesi yapılacaktır. Bu görüşmede, sizlere yani kütüphanelerarası ödünç verme belge sağlama sorumlularına Kütüphanelerarası ödünç verme sistemlerini kullanım ve deneyimlerinize yönelik sorular sorulacaktır. Görüşmelerde kişisel hiçbir veri talep edilmeyecek olup veya özel görüşler (politik, dini vb.) sorular sorulmayacaktır. Araştırmanın tüm süreçlerinde kişisel bilgileriniz ihtimamla korunacaktır.

Araştırmaya katılım **tamamen** gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma sizlere elektronik posta olarak gelen davetiye onaylandıktan sonra başlayacaktır. Çalışma uygulamasından sorumlu kişi ya da kişiler sizi zorlasalar bile, istemediğiniz, gönüllü olmadığınız sürece size yöneltilen soruları cevaplamak zorunda değilsiniz. Araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan ayrılabilir, verdiğiniz bilgilerin kullanılmamasını talep edebilirsiniz. Bu durum size hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Soruları yanıtlarken çok özel bulduğunuz ya da cevaplamak istemediğiniz soruları lütfen cevaplamayınız. Görüşme esnasında sorulan sorulara vereceğiniz cevaplar, sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir ve gizli tutulacaktır. Araştırma sonuçları sadece eğitim ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Elektronik posta olarak gönderilen Gönüllü Katılım Formu'nda yer alan bilgileri okuduktan sonra araştırmaya gönüllü olarak katıldığınızı size gelen bu davetiye üzerinden onaylamanız araştırma etik ilkeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmaya katılmayı kendi isteğinizle kabul etmeniz durumunda soruları yanıtlamaya başlamadan önce lütfen formdaki bilgileri detaylıca okuyunuz ve **araştırmaya gönüllü olarak katılmayı onayladığınızı ifade edecek bu daveti cevaplayınız.** Bu Gönüllü Katılım Formuna adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Size gelen elektronik posta davetinin ekinde "Form-1: Gönüllü Katılım Formu ve Yönerge" ile "Form-2: Görüşme soruları" yer almaktadır. Lütfen bu iki formu okuduktan sonra elektronik posta ile size gelen daveti yanıtlayınız. Gönüllü Katılım Formu'nda (Form-1) gönüllü olarak görüşmeye katılmak istediğini belirten kişilerle Form-2'deki görüşme soruları çerçevesinde belirlenen uygun bir tarih ve saatte telefon görüşmesi yapılacaktır.

Türkiye'de kütüphanelerarası ödünç verme hizmetlerinin mevcut durumunun ortaya konması ve geliştirilmesi konusunda öneriler sunmayı amaçlayan bu çalışmaya katıldığınız için çok teşekkür ederiz. Çalışma hakkındaki tüm sorularınız için rumeysacolden@gmail.com adresi aracılığı ile bizimle iletişim kurabilirsiniz.

Dr. Öğretim Üyesi Güleda Doğan (Danışman)
Rumeysa Çölden Akgül (Yüksek lisans öğrencisi)

EK 2. GÖRÜŞME SORULARI

FORM-2: BİREYSEL GÖRÜŞME FORMU

1. Kütüphanenizde kaç kişi çalışıyor?
2. Kütüphanenizdeki ILL (kütüphanelerarası ödünç verme) bölümünde kaç kişi çalışıyor?
3. Kütüphanedeki tek sorumluluk alanınız ILL mi?
4. Ne kadar süredir ILL görevlisi olarak çalışıyorsunuz?
5. ILL sistemlerinden hangilerini kullanıyorsunuz? Neden?
6. (Her iki sistemi de kullananlar için) En çok hangi sistemi kullanmayı tercih etmektesiniz? Nedeni nedir?
7. KİTS/TÜBESS sistem kullanımında en çok karşılaşılan sorunlar nelerdir?
8. KİTS/TÜBESS sisteminde ortak bir politika oluşturularak standart bir işbirliğinin olması mümkün müdür? Sizce nasıl sağlanabilir?
9. KİTS/TÜBESS sistemi üzerinden mail gönderim seçeneğini etkin kullanıyor musunuz?
10. KİTS/TÜBESS ile elektronik olarak yapılan paylaşımlarda en çok yaşadığınız problemler nelerdir?
11. KİTS/TÜBESS avantajları ve dezavantajları nelerdir?
12. ILL sistemleri üzerinden kaynak talebinde bulunurken kurumu neye göre belirlemektesiniz?
13. Elektronik kaynaklar için ortalama talep karşılama süreniz nedir? Bu süreyi etkileyen unsurlar nelerdir?
14. Basılı kaynaklar için ortalama talep karşılama süreniz nedir? Bu süreyi etkileyen unsurlar nelerdir?
15. En çok hangi tür kaynakları talep etmekte zorluk yaşamaktasınız (format ve yayın türü bakımından)?
16. Talebin çeşitli sebeplerle karşılanamayacağı bilgisi paylaşıldığında sonraki süreçte nasıl bir yol izlemektesiniz? Bu nasıl bir iş yükü doğurmaktadır?
17. Kaynağın olmadığına dair dönüş yapıldığında sistemin otomatik başka kütüphaneden talep ediyor olması sizi memnun eder mi?
18. Sistemin size mail ya da telefon üzerinden işlem olduğuna dair belirli aralıklarla hatırlatma yapmasını ister misiniz?
19. Sağladığınız kaynakları kullanıcılara iletmek için hangi yöntemi tercih etmektesiniz?
20. Kurumların farklı kargo şirketleriyle çalışması sizi hangi açılardan etkilemektedir?
21. Yurtdışından makale talep işlemlerini de bu sistemler üzerinden gerçekleştirebilmek ister miydiniz?
22. Otomasyon sistemleriyle bu sistemlerin entegre çalışıyor olması iş sürecini nasıl etkilerdi?
23. Kütüphanede ILL dışında da bir göreviniz varsa, farklı iş süreçlerini yürütürken önceliği hangisine vermektedir?
24. ILL sistemlerindeki istek sağlama diyagramlarında en çok hangi alanlarda zorluk yaşamaktasınız? Sizce bunun nedeni nedir?
25. Ulusal Toplu Katalog'un (TOKAT) ILL sistemleri üzerinde gömülü olması işinizi kolaylaştırmakta mıdır?
26. TOKAT üzerinde talep ettiğiniz kaynağın ödünç bilgisinin de yer almasını ister miydiniz?
27. Sizce KİTS ve TÜBESS birleşmeli mi? Neden?

Rumeysa ÇÖLDEN AKGÜL
Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 10/02/2022

Tez Başlığı: Türkiye’de Kütüphanelerarası Ödünç Verme: KİTS ve TÜBESS Sistemlerinin Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin, 10/02/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %4 ‘tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

10.02.2022

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Rumeysa Çölden Akgül

Öğrenci No: N18136125

Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi

Programı: Tezli Yüksek lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Dr. Öğr. Üyesi Güleğa Doğan

EK 4. ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 26/12/2019
Sayı: E-35853172-300-00000922005

00000922005

Sayı : 35853172-300
Konu : Rumeysa ÇÖLDEN AKGÜL (Etik Komisyon İzni)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.12.2019 tarihli ve 12908312-300/00000898700 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden Rumeysa ÇÖLDEN AKGÜL'ün Dr. Öğr. Üyesi Gilela DOĞAN danışmanlığında hazırladığı "Türkiye'de Kütüphanelerarası Ödünç Verme: KİTS ve TÜBESS Sistemlerinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 17 Aralık 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

EK 5. ALT KONU BAŞLIKLARI

Alt konu başlıklarına ait excel dosyasına <https://124.im/aoUupb> adresinden ulaşılabilir.